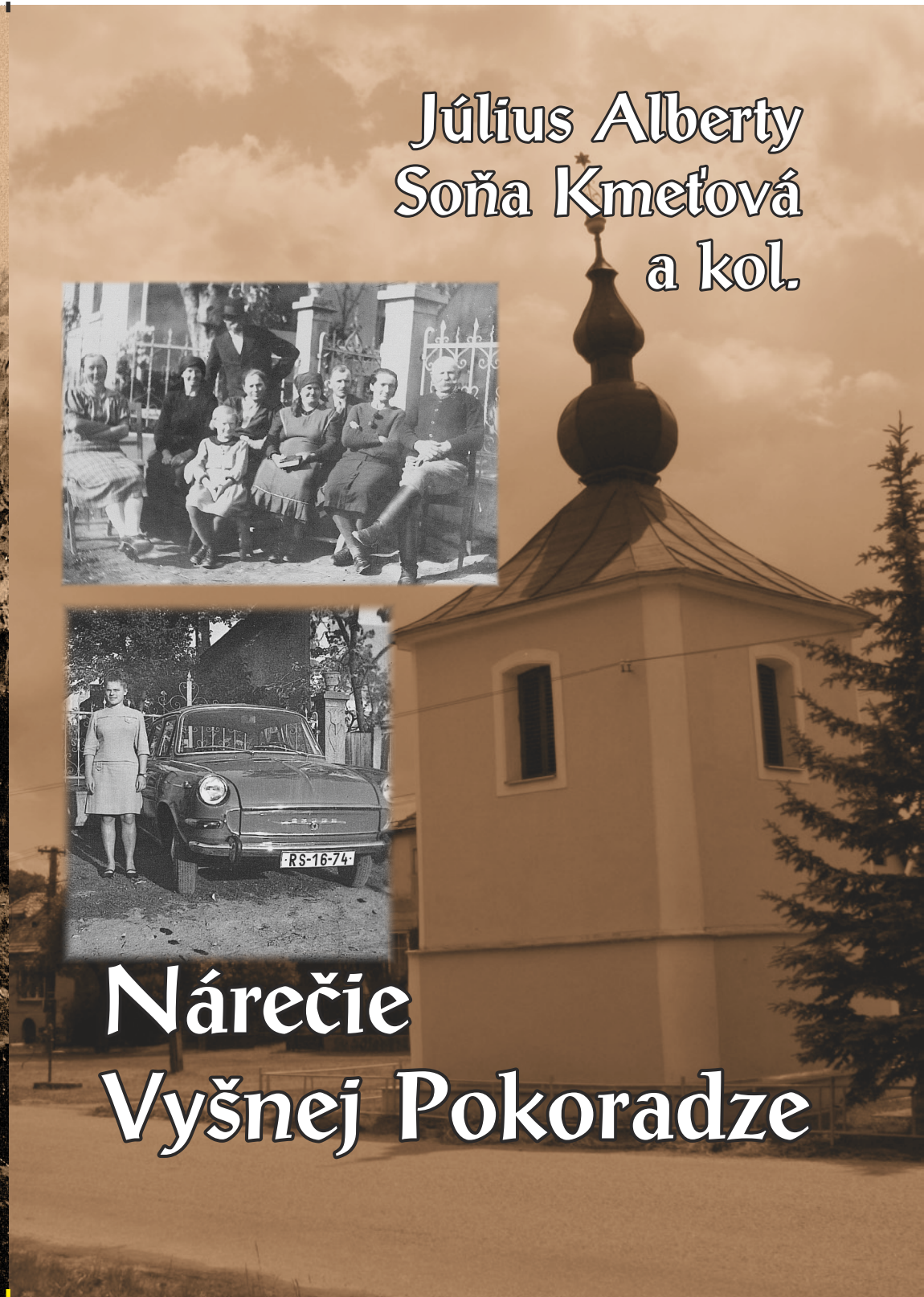
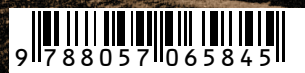

Nárečie Vyšnej Pokoradze

Július Alberty, Soňa Kmeťová a kol.

Július Alberty
Soňa Kmeťová
a kol.

Nárečie
Vyšnej Pokoradze

Nárečie Vyšnej Pokoradze

Július Alberty, Soňa Kmeťová a kol.

© 2025

ISBN 978-80-570-6584-5

EAN 9788057065845

Fotografie na obálke

Predná strana obálky

Fotografia v hornej časti: Nedeľné odopoludnie. Sediaci zľava: Jolana Šimonová, Alžbeta Mišková, Ružena Albertyová, Margita Albertyová, Sabína Házašová, suseda Očovayová a Ondrej Miško. Stojaci muž je neznámy.

Fotografia v dolnej časti: Soňa Martinčoková pred domom.

Zadná strana obálky

Jolana Šimonová ako Anička v divadelnej hre nacvičenej ochotníckym súborom vo Vyšnej Pokoradzi v roku 1940.

Obsah

Namiesto úvodu alebo <i>Čo dedina, to reč iná</i>	5
Stručná história Vyšnej Pokoradze (voľné spracovanie podľa prof. Júliusa Albertyho)	8
Poznámky k prepisu vyšnopokoradzkeho nárečia a k stavbe hesla v slovníku	18
Charakteristika nárečia Vyšnej Pokoradze	22
Opis chotára vo vyšnopokoradzkom nárečí (zo zápisov prof. Júliusa Albertyho)	32
Z môjho života. Spomienky a príbehy zo života rodáčky Sone Kmet'ovej zapísané vo vyšnopokoradzkom nárečí ..	37
Slovník vyšnopokoradzkeho nárečia	46
Záver	122
Literatúra	124
PodĎakovanie.....	126
Obrazová príloha	127

Namiesto úvodu alebo *Čo dedina, to reč iná*

Milí Pokoradzania – rodáci, milí priatelia,
milovníci a ctitelia nárečí,

dostala sa Vám do rúk popularizačná publikácia venovaná nárečiu Vyšnej Pokoradze a jeho slovnej zásobe. Naše nárečie pomaly upadá do zabudnutia. Na *Pokoradzi*, ako bežne hovorievame, je len pár najstarších ľudí, ktorí sem-tam použijú v reči nárečové slovo. Plynule nárečím už nehovorí nikto. Mladá generácia i tí, ktorí sa do Vyšnej Pokoradze prísťahovali, o existencii nárečia v jeho hovorenej podobe ani netušia.

Prvú inšpiráciu na zostavenie publikácie mi dal náš vzácny rodák a môj príbuzný, pán Dr. h. c. prof. PhDr. Július Alberty, CSc. Stalo sa to počas písania knihy *Pozdravujem Ťa, Vyšná Pokoradz*. Útlu, ale veľmi zaujímavú knižočku o histórii rodnej obce písal pán profesor v pokročilom veku. Nevládal chodiť po archívoch, hľadať materiály a podklady do knihy, preto som mu s tým pomáhala. Knihu obohatil o stat' o vyšnopokoradzkom nárečí. Pri jej písaní som si dovoľila niektoré nárečové slová „poopraviť“ a doplniť. Aj z jeho pamäti niektoré výrazy rokmi vypadli. Len tak medzi rečou sme sa spontánne začali *dovrávaťi po našen – po pokoracki*. Zistil, že mne ešte tá milá a spevavá reč ide celkom dobre. Navrhol, aby sme si spísali (len tak pre seba) slovník vyšnopokoradzkeho nárečia. Zaviedol teda veľký zošit a na okraje strán napísal písmená abecedy. Prvé slová do slovníka sme dopĺňali telefonicky, lenže to bolo niekoľkokrát za deň. Pomaly sa to stalo neúnosným, preto prišiel pán profesor ku mne na *Pokoradz*. Zošit položil na stôl, a keď niektorému z nás napadlo nové slovo, zapísal ho do slovníka. Medzičasom si ešte premyslel,

že napíše aj cirkevné dejiny obce, potom dejiny futbalu v Rimavskej Sobote (bol to jeho obľúbený šport), niečo o matrikách a nejaké „bokovky“ (tak volal svoje menej rozsiahle práce) pre zborník vydávaný Gemersko-malohontským múzeom v Rimavskej Sobote, ktoré bolo jeho veľkou srdcovkou. Náš slovník chvíľu stagnoval a opäť sa rozrastal.

Julkoví, tak som ho v súkromí oslovovala, a on mňa Valika, roky pribúdali, prechorel, dostal sa do nemocnice, kde vydýchol naposledy. Dlho som sa z jeho straty nevedela spamätať. Zošit ležal naďalej u mňa na stole, ale nič som doň nezapisovala. Slovník bol prakticky takmer celý hotový. Po dlhšom čase som ho odložila do knižnice, nevediac, ako s ním naložiť. Neskôr som začala v nárečí písať a nahrávať na diktafón drobné príhody z môjho detstva a mladosti, ale aj to bolo len do zásuvky.

Počas písania týchto príhod som si uvedomila, že mnohé slová sa rokmi menili, nárečie sa vyvíjalo. Dokonca za jednu generáciu, ktorú si pamätám. Nárečie bolo ovplyvňované životom a prácou ľudí, blízkosťou Rimavskej Soboty, kde sa hovorilo prevažne po maďarsky, potom po slovensky, kultúrou, školstvom, náboženstvom, vojnami aj politickými zmenami.

V roku 2022 sa mi podarilo stretnúť a zoznámiť sa so vzácnym a s mimoriadne obetavým človekom, pánom Mgr. Gabrielom Rožaiom, PhD., vedúcim Katedry slovenského jazyka a komunikácie Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, ktorý sa ochotne podujal odborne mi pomôcť pri realizácii môjho zámeru vydať toto spracovanie knižne. Patrí mu za to hlboká vďaka.

Vo Vašich rukách spočíva publikácia, ktorá nesie odkaz kultúry, identity a írečitej reči obyvateľov Vyšnej Pokoradze. Verím, že pre mnohých čitateľov bude slúžiť na poučenie, oživenie

si spomienok na časy minulé a prípadne aj na pobavenie, pretože rozhovor v nárečí dnes často vyvoláva úsmevy na tvárach poslucháčov.

Želám si, aby si táto knižka našla miesto vo Vašich domácnostiach a pripomínala Vám časť histórie a jedinečnosť Vyšnej Pokoradze.

Soňa Kmeťová

Stručná história Vyšnej Pokoradze (voľné spracovanie podľa prof. Júliusa Albertyho)

V úvode knihy som spomenula nášho rodáka profesora Júliusa Albertyho, ktorý napísal dve publikácie zaoberajúce sa históriou Vyšnej Pokoradze a jej cirkevného zboru (Alberty, 2014, 2015). Obidve sú beznádejne vypredané. Rozhodla som sa preto predložiť Vám aspoň krátku históriu obce voľne spracovanú podľa uvedených publikácií a doplnenú o niekoľko nových poznatkov.

Jednotlivé historické obdobia formovali jazyk a jeho vývoj. História prinášala nové slová, tie staršie zanikli. Uvádzanie spisovného jazyka do komunikačnej praxe v kombinácii s ďalšími faktormi spôsobilo postupné zanikanie nielen nášho nárečia, ale aj mnohých iných nárečí.

Vyšná Pokoradz je v súčasnosti administratívne miestnou časťou Rimavskej Soboty. Pričlenená k okresnému mestu, spolu s okolitými obcami, bola v roku 1975. Do tohto roku bola samostatnou obcou, vzdialenou päť kilometrov od Rimavskej Soboty. Pokoradz je obkolesená pahorkatinou, za ktorou sa ukrývajú susedné obce: Nižná Pokoradz, Padarovce, Horné Zahorany, Malé Teriakovce a Čerenčany. V minulosti patrila do Malohontu, potom Gemera, neskôr do Gemersko-malohontskej stolice a dnes do okresu Rimavská Sobota.

Okolité územie dnešnej Vyšnej Pokoradze malo všetky predpoklady na dobrý život ľudí. Boli tu lesy bohaté na zverinu, vodné zdroje, lesný potok *Hydiekov*, potok *Hrušovo* a šesť prameňov pitnej vody. Najdôležitejšie boli *Javšovka* a *Hrniestok*. Voda z *Hrniestoka* vytvorila spolu s horským potokom *Hrušovo* výdatný zdroj vody pre vodný mlyn s haťou na mletie obilia. Okolo obce boli jazerá s čistou vodou. Jedno jazero sme nazývali

Mŕtve, pretože v ňom nežili živočíchy a nerástlo ani vodné rastlinstvo.

Prví roľníci a chovatelia zdomácnených zvierat tu nachádzali úrodnú pôdu a pasienky. Neskôr ľudia objavovali prvé kovy: železo, meď a jej zliatinu bronz. Spoznávali ich význam a spracovanie. Aj pre túto činnosť tu našli vhodné podmienky.

Počiatky osídlenia tohto územia siahajú až do paleolitu. Dokladom sú kamenné pracovné nástroje, nachádzajúce sa v Gemersko-malohontskom múzeu v Rimavskej Sobote, ktoré vykopal a povrchovým zberom ponachádzal nadšený archeológ, miestny ev. a. v. farár Ľudovít Hűvösy. Pán farár až do svojho vysokého veku, keď už býval u príbuzných v Rimavskej Sobote a nevykonával kňazskú službu, prichádzal do Pokoradze v čase jarnej a jesennej orby. Kráčal za oráčmi a v určitých lokalitách vždy objavil nejaké nálezy. Oráči mu ich veľmi vďačne pomohli opatrne vykopáť, pretože tieto „vzácne kamene, hrnce a kazetové hroby“ boli pre poľnohospodárov v pôde nežiaduce. Hűvösy svoju rozsiahlu zbierku daroval múzeu v Rimavskej Sobote a bol aj jedným zo zakladateľov tohto múzea.

Osídlenie tejto lokality z doby bronzovej a železnej dokázali na základe vykopávok nadšení zberatelia slovenských starožitností otec a syn Samuel a Dr. Gustáv Reussovci. Vykopávky robili v rokoch 1813 – 1814 a na jeseň 1852. Vykopali laténske nádoby vyrobené na hrnčiarskom kruhu, bronzové náramnice, dvojdielny kadlub na odlievanie kovov, popolnice pokoradzského a kyjatického typu. V staršej literatúre sa uvádza aj poklad keltských a rímskych mincí a dvanásť kusov dvojuchých urien, ktoré vlastnil uniatský inšpektor Jozef Benkar z Muránskej doliny, ale tento nález sa za záhadných okolností stratil. Posledným

nálezcom pamiatok bol vyšnopokoradzský učiteľ Vojtech Molitoris, ktorý v roku 1960 našiel dve čierne popolnice.

Kde sa nájdu pamiatky po ľudskej činnosti a pochovávaní, nájdu sa aj pozostatky ľudských obydlí. Najstaršie bolo v časti chotára *Javšovka-Gerky*. Je to miesto, kde sa nachádza už spomínaný zdroj kvalitnej pitnej vody, ktorý je dnes privedený do obecného vodojemu. Druhým sídliskom bola vyvýšenina *Dončoke*, pravdepodobne kolové hradisko. Okolo je rozsiahlejšia mokrina. V minulosti mohla byť nebezpečná pre prípadného nepriateľa. V literatúre sa uvádza aj kopec *Hájik* ako kolové hradisko. Posledným útočiskom ľudí sa stala dnešná Vyšná Pokoradz. Názov možno dostala od zloženého slova *pokoj-hrádza* „pokojné miesto“¹. Prvými identifikovanými obyvateľmi chotára Vyšnej Pokoradze boli Kelti. Ich prítomnosť v tomto kraji naznačuje kvalita a výzdoba kovových archeologických nálezov. Žili tu približne v 2. – 3. storočí nášho letopočtu. Potom v 7. storočí n. l. tu mohlo žiť slovanské obyvateľstvo, ktoré mohlo byť aj priamym predchodcom Slovákov. Dokazujú to aj mnohé chotárne názvy, ktoré sa vo veľmi malých obmenách používajú už stáročia: *Pod Viničkami*, *Za Bukovinou*, *Močidlá* (*Mošidlá*), *Hrušovo*, *Hrušovský* (*Hruševskí*) *potok*, *Javšovka*, *Brezáčky* (*Brezáške*), *Briezca*, *Slatvina* (*Slatviňa*), *Vílovo*, *Blatiny* (*Blatine*), *Sedlište*, *Gerky* (*Gerke*). Neskôr sa objavujú názvy s maďarským vplyvom, napr. *Papharast'*, *Holdy* (*Holde*). Sú aj názvy obsahujúce mená dávno zabudnutých vlastníkov: *Barátov hájik*, *Galova* (*Gálova*) *stráň*.

¹ Ide skôr o nevedeckú interpretáciu motivácie tohto názvu, resp. o ľudovú etymológiu. L. Sokolovský (2005, s. 40) dáva motiváciu názvu Pokoradz do súvisu s apelatívom *pokora*, resp. s jeho odvodeninami *pokoriť*, *pokorený*.

Prvá písomná zmienka o Vyšnej Pokoradzi pochádza z listiny zo dňa 26. 6. 1334, datovanej vo Vyšehrade (Visegráde) kráľom Karolom Róbertom. Pred kráľa osobne predstúpil kaločský arcibiskup Ladislav a sedmohradský a báčsky vojvoda, župan solnocký so synmi Mikulášom a Michalom a oznámili mu, že sa dohodli na výmene majetkov. Výmena bola rozsiahla a zapadali do nej aj „DUO POKRAG“ (dve Pokoradze). Pre arcibiskupa boli tieto územia nevýhodné, nerentabilné a neprinášali mu takmer žiadny úžitok. Existuje aj ďalšia listina zo 6. 10. 1334, ktorú vydala kapitula kaločskej cirkvi. V tejto Vyšnú Pokoradz uvádza ako „Minoris Pokrag“.

V nárečovej podobe sa Nižná Pokoradz volá *Dovňievec* a Vyšná *Horňievec* (napr. *Tájd'emo talou na Dovňievec*. 'Ideme dolu do Nižnej Pokoradze.'). Toto pomenovanie obcí sa v písomnej forme nedochovalo, ale má zrejme starý slovanský pôvod.

Vyšná Pokoradz zažila mnohé ťažké a pre obec a ľudí zničujúce udalosti. V roku 1241 sa cez južnú časť Malohontu prehnali mongolskí Avari, ktorí úplne zničili niekoľko usadlostí; medzi ne patrila aj Pokoradz. Obyvateľstvo pred nimi ušlo do lesov alebo sa im podarilo ešte včas odsťahovať do vzdialenejších lokalít. Tých, ktorí zostali a nemali sa kam uchýliť, Avari povraždili. Obydlia vypálili, úrodu na poliach zničili, dobytok vyzabíjali. Obce boli po ich vpáde úplne spustošené a Vyšná Pokoradz zostala na dlhšie obdobie neobývaná. Veľkou katastrofou v roku 1566 bol vpád Krymských Tatárov. V okolí vypálili a úplne zničili 32 obcí. Patrila medzi ne aj Vyšná Pokoradz. Po vpáde Tatárov si výberca daní zaznamenal, že v obciach nevedel vybrať žiadne dane. Ďalší úder utrpela vpádom Turkov v rokoch 1526 – 1686. Bol to neustály teror, napádania,

hrôzy a skazy, ktoré prinášala turecká posádka usídlená na vodnom hrade v Sobôtke. Posádka tureckých ozbrojencov robila výpady do okolia s cieľom okrádať obyvateľstvo o dobytok, potraviny a úrodu. Kde nemali čo odniesť, ľudí jednoducho povraždili. Z ústneho podania sa traduje existencia háremu na kopci *Hájik*. Do háremu sa dostali aj ženy z okolia. Vykonávali tu pre posádku v Sobôtke rôzne práce, ako šitie a opravu odevov, varenie a pod. Hárem mal vraj mohutné, vyvýšené kamenné základy. Na nich bola drevená obytná časť. Po porážke Turkov miestne obyvateľstvo použilo kamene a drevo na stavbu spustošenej dediny. Kamenné základy domov, o ktorých sa zmieňuje tradícia, mohli byť aj pozostatky z dávneho hradiska.

K oživeniu obce dochádza až v roku 1598, keď v dedine bolo už 9 domov, ale o päť rokov neskôr v roku 1603 boli už len 4 domy. Dedinu pravdepodobne zasiahol zničujúci požiar, opätovné rabovanie Turkov alebo prírodná pohroma. V roku 1609 boli zdanené len 2 porty, v roku 1635 bola len jedna porta a v roku 1648 už len polovica porty. Dedina sa začala vzmáhať a rásť až v druhej polovici 17. storočia.

Vyšnú Pokoradz vlastnili rôzni feudálni vlastníci. Prvým vlastníkom bol už spomínaný kaločský arcibiskup Ladislav, ktorý pravdepodobne pochádzal z Rimavskej Soboty alebo z jej okolia. Ďalšími boli Sečéniovci zo Szolnoku, ktorí si s arcibiskupom vymenili majetky. V roku 1424 kráľovná Barbora zhabala Sečéniovcom majetok vrátane Vyšnej Pokoradze za porušenie kráľovskej vernosti a dala Pokoradz do správy Štefanovi z Brezovice. V prvej polovici 15. stor. vlastnili Pokoradz Palóciovci z Pavloviec nad Uhom, ďalší boli Felediovci, Lorántfiovci a Rákociovci, ktorí v obci aj žili; toto priezvisko sa nachádza v cirkevnej matrike a existovali pamätníci, ktorí si ich

ešte pamätali ako obyčajných roľníkov. Ďalej sa ako vlastníci objavujú Abafiovci, Palkovičovci a oždianski Luženskovci.

Povinnosťou poddaných Vyšnej Pokoradze bolo odovzdávať maslo, med, pšenicu, ovos, drevo a vykonávať práce na poliach, ako oranie, kosenie, žatevné práce, vypomáhať s povozmi na opravu cestných komunikácií, živiť vojenské posádky, dodávať seno pre kone do vojenských kasární v Rimavskej Sobote a mnohé iné práce. K tomu platili jeden zlatý ročne ako kráľovskú daň. Vyživovanie armády trvalo až do obdobia 1. a 2. svetovej vojny (vrátane). Tesne pred koncom 2. svetovej vojny a oslobodením obce a Rimavskej Soboty boli gazdom násilne odobrané volské záprahy a s vojenským materiálom vypravené až do Zvolena. Gazdovia brali ako samozrejmosť, že voly budú použité na mäso a už ich nikdy neuvidia. Voly našej rodiny sa ako jediné po mesiaci vrátili samy podľa inštinktu; ráno stáli vychudnuté a zúbožené pred dverami maštale.

Pri takomto veľkom poddanskom zaťažení sa museli obyvatelia Vyšnej Pokoradze zaoberať aj inými doplnkovými činnosťami, ako bolo lámanie skál v neďalekom kameňolome *Biele bane*. Kameň sa dovážal volskými záprahmi do Rimavskej Soboty a blízkeho okolia. Drobným kamením sa spevňovali cesty. Z roku 1802 je písomne doložené aj hrnčiarstvo. Hrnčiarske výrobky sa vozili povozmi na jarmoky do okolia a na dva výročné jarné a jesenné jarmoky do Debrecína. Voz s hrnčiarskymi výrobkami ťahali dva páry volov vycvičených do orby a ťahu. Za vozom išli uviazané dva vykrmené junce. Na jarmoku predali nielen hrnčiarske výrobky, ale aj junce a dva voly. Prázdny voz dotiahol domov už len jeden pár volov. Pokoradzke voly boli v Debrecíne známe a vyhľadávané. S hrnčiarstvom sa spája aj pečat' obce; v jej strede je zobrazený dvojuchý hrniec.

Ladislav Bartolomeides uvádza, že v Pokoradzi bol „jeden planý mlyn, ktorý mlel len v časoch silných dažďov“. Táto informácia je nepresná a zavádzajúca, pretože kronika a matrika Vyšnej Pokoradze uvádza celý rad mlynárov. Mlyn mal aj k nemu prislúchajúcu pôdu. Nachádzal sa poniže *Hrniestoku*, kde sa spájala voda prameňa a potok *Hrušovo* s horským potokom *Hidiekov*. Mal aj hať, a preto nemohol byť odkázaný len na náhodnú vodu. K mlynu viedla cesta a potok premošťoval pevný kamenný oblúkovitý most.

Ako prvý známy mlynár sa uvádza Tomáš Poleczky, ktorý sa 5. 10. 1778 oženil s Máriou Kosier z Lukovišť. Druhým mlynárom bol Michal Fabián. Mal dve manželky: Žofiu, ktorá umrela v roku 1780, a Zuzanu, ktorá tiež umrela aj so synom Adamom. Po Michalovi Fabiánovi sa stal mlynárom jeho príbuzný Ján Fabián. Mal za manželku Katarínu, s ktorou mal päť detí. Rodiny obidvoch mlynárov prenasledovala smrť. Ich rodinní príslušníci boli pochovaní vo vyšnopokoradzkom cintoríne v honosnej kovanej železnej záhradke. Mlynár Ján Fabián bol aj zručný tesár, ktorý vyrobil krov na kostol v roku 1779, začo dostal od cirkvi výplatu 80 rýnskych zlatých. Ďalším šikovným mlynárom bol Michal Húska. V roku 1820 pokrýval kostol novými šindľami. Mal manželku Juditu a narodil sa mu tu syn Juraj. Ďalší známi mlynári sú Ján Bukovský a Martin Výskok, ktorý mal za manželku Máriu Kováčovú, pravdepodobne z Vyšnej Pokoradze. Mal s ňou tri deti: Juraja, Juliannu a Michala. Okolo roku 1845 bol mlynárom Samuel Slinka, ktorého syn Martin navštevoval v tom čase prestížnu školu – oždianske gymnázium. Ako poslední sú zaznamenaní mlynári Ondrej Ambrúž a Ondrej Bukovina. Z uvedeného vyplýva, že pokoradzky mlyn úspešne fungoval a pre

svoje benefity, ktoré mlynárom poskytovala cirkev, neskôr pravdepodobne obec ako jeho vlastníak, sa stal vyhľadávaným.

Po rokoch pokojnejšieho života obyvateľov obce vypukla 1. svetová vojna (1914 – 1918). Z Pokoradze sa jej zúčastnili odvedenci, ale neskôr aj záložníci – už tridsaťroční. Siedmi z nich sa už domov nevrátili. Trpeli nielen vojaci v bojoch, ale aj ich rodiny doma. Zostali bez pomoci, bez prostriedkov, neustále sa v domácnostiach rekvirovali potraviny a dobytok. Cirkvi zobrali aj zvony, ktoré zliali na výrobu zbraní. Vznik Československa v roku 1918 obyvatelia obce uvítali. Pre obyvateľov bolo dôležité to, že deti sa už nemuseli vzdelávať aj v maďarčine; vzdelávanie bolo len v slovenskom jazyku. Nová republika obci nič neubrala, práve naopak: nové benefity, ktoré poskytoval samostatný štát, boli pre občanov vítané. Eufória zo vzniku Československa netrvala dlho, len do prelomu rokov 1938 – 1939. Autonómia Slovenska a následne vznik fašistického Slovenského štátu boli pre obec šok. Pokoradz zostala izolovaná; stratila úplne dostupnosť do Rimavskej Soboty. Jediným spojením bola vlaková stanica v Čerenčanoch. Ľudia sa do Rimavskej Soboty vôbec nemohli dostať. Gazdovia stratili prístup k pozemkom nachádzajúcim sa za hranicami v Maďarsku. Prekročenie hraníc s cieľom zobrať si aspoň úrodu sa trestalo zastrelením. Najbližšie základné obchody boli až v Hnúšti. Tento stav trval až do oslobodenia po vojne. Druhá svetová vojna si vyžiadala tri obete a škody na obydliach, potravinách a hospodárskych zvieratách. Vojna sa pre Vyšnú Pokoradz skončila 12. 3. 1945, keď z obce odtiahol mnohopočetný ruský vojenský štáb rekonvalescentov, vojakov a dôstojníkov, ktorých dedina musela živiť a ubytovať na viac ako tri týždne.

Po druhej svetovej vojne a vrátení hraníc do pôvodného stavu sa pre Pokoradzanov začal nový život. Dedina sa

zelektrifikovala. Ľudia si začali kupovať drobné elektrické spotrebiče. Roľníci si kupovali poväčšine spoločne nové hospodárske stroje: mláťačky, sečárne, šrotovníky, cirkuláre na pilenie dreva a iné.

V roku 1948 sa s finančnou pomocou štátu zaviedol do obce vodovod s pitnou vodou. V roku 1953 sa zaviedol telefón. Mal ho len obecný úrad a dvaja jeho pracovníci. V nutných prípadoch slúžil za malý poplatok aj občanom obce. V nočných hodinách umožňovali telefonovanie pracovníci obecného úradu (privolanie lekára). V roku 1955 sa začalo so stavbou kultúrneho domu. V rokoch 1960 – 1964 sa postavila nová školská budova s moderným sociálnym vybavením a bytom pre učiteľa. Toto sú nepochybne pozitívne udalosti pre rozvoj obce.

Negatívnou udalosťou bol IX. zjazd Komunistickej strany Československa a prijatie programu kolektivizácie v poľnohospodárstve podľa sovietskeho vzoru. Toto bola ďalšia rana pre obec, ktorá po stáročia žila zo svojej pôdy. Pod nátlakom im bola odňatá pôda aj dobytok, len nedávno zakúpené stroje a povozy. Pôdu a lesy stratila aj cirkev. Urbárska spoločnosť tiež prišla o lesy a pasienky. Vzniklo jednotné roľnícke družstvo, ktoré sa len veľmi pomaly a ťažko vzťahovalo. Veľkou akciou JRD bolo zmeliorovanie vodných plôch s cieľom získať novú ornú pôdu. Zmeliorovali sa všetky mokriny a jazerá okrem jedného – *Pod horami*, ktoré malo zlý prístup pre poľnohospodárske stroje. Zmeliorovali sa aj štyri pramene s pitnou vodou. Priehlbiny vzniknuté po odvedení vody z jazier sa zavozili stavebnou sutinou zo zbúranísk z Rimavskej Soboty. Na túto sutinu sa naviezla vrstva ornice. Takéto akcie spôsobili radikálnu zmenu biotopu chotára Vyšnej Pokoradze. Následky pociťujeme aj dnes. Pôda na miestach bývalých jazier má kyslú pôdnu reakciu a nie je vhodná

na pestovanie. Potom došlo k veľkému zlučovaniu a zo siedmich okolitých družstiev sa vytvoril rozsiahly celok pod názvom JRD Pokrok. Aj jednotné roľnícke družstvo Pokrok so sídlom v Rimavskej Sobote smerovalo k zániku, ktorý nastal po nežnej revolúcii v roku 1989. Družstvo Pokrok bolo jedným z prvých zaniknutých družstiev a obec Vyšná Pokoradz bola integrovaná do Rimavskej Soboty ako jej miestna časť.

Z publikácií prof. Júliusa Albertyho (2014, 2015)
a z ďalších zdrojov (Sokolovský, 2005) spracovala
Soňa Kmeťová

Poznámky k prepisu vyšnopokoradzského nárečia a k stavbe hesla v slovníku

Pri prepise nárečových slov a textov využívame niektoré prvky fonetického prepisu (fonetickej transkripcie), aby sme v grafickej podobe čo najviac zachovali zvukové osobitosti vyšnopokoradzského dialektu. Nejde o zaužívaný odborný fonetický prepis nárečia, ktorý by mohol byť pre čitateľa príliš náročný na čítanie, ale o značne zjednodušený čitateľský prepis, ktorý však umožňuje správne interpretovať špecifiká výslovnosti v tomto nárečí.

V publikácii sme uplatnili tieto prvky a znaky fonetického prepisu:

1. Mäkkosť spoluhlások **d'**, **t'**, **ň**, **ľ** je vždy označená mäkčeňom, napr. *chod'eľ'i* (chodili), *stát'i* (stát'), *ňebolo*, *aľ'e*. Ak mäkčeň chýba, spoluhláska sa vyslovuje tvrdo, napr. *bole* (boli), *žene* (ženy), *do vode* (do vody), *te* (ty), *mlyn* (mlyn), *pekníe* (pekné).
2. Mäkkú spoluhlásku **š**, ktorá nie je známa v spisovnej slovenčine a v nárečí sa používa v pozíciách za spisovné **č**, zapisujeme znakom **š'**, napr. *maš'ka*, *šo* (mačka, čo).
3. Namiesto grafém **y**, **ý** zapisujeme iba grafémy **i**, **í**, keďže v miestnom nárečí (i v spisovnej slovenčine) sa nevyslovuje zadnejšie **y**, známe napríklad v rusínskom jazyku: *visokú*, *mlyn*, *preml'vala*, *v ruki* (v ruke). O historickej hláskovej zmene **y** > **e** (typu *ženy* > *žene*), ktorá nastala vo vyšnopokoradzskom dialekte, píšeme v časti venovanej charakteristike nárečia.
4. Obojperné **v** zapisujeme ako **u** (v odbornom prepise sa zapisuje s oblúčikom pod grafémou – **u̯**), napr. *d'ieuš'ence*, *stouka*, *išou*, *mau* (dievčence, stovka, išiel, mal). Pokiaľ sa výslovnosť blížila viac k pernozubnému **v**, čo na základe komparácie so

starším výskumom Štefana Tóbika (2021) hodnotíme ako novší nárečový jav, ponechali sme pri zápise grafému **v**, napr. *domov*, *misev*. Vzhľadom na rozkolísanú výslovnosť fonémy **v** na konci slabiky sme sa rozhodli ponechať v slovníkovej časti taký zápis, aký bol uvedený v rukopise, kde sa popri častejšom pernozubnom **v** objavovalo aj obojperné **u**, napr. *čákov*, *čengév*, *chľiev*, *cievka*, ale aj *dugou*, *mamouka*, *trpou*.

5. Na začiatku a vnútri slov, ako aj v predložkových spojeniach s neslabičnou predložkou (**s**, **z**, **v**, **k**) zapisujeme znelostnú asimiláciu (spodobovanie) v súlade so stavom v nárečí, napr. *puotpere* (podpery), *roskotúlale*, *ťaško*, *ňigdaj*, *gde*, *ťisídžd'evectošťiricadosen*, *f košeľejch*, *f tich*, *s ňich* (v spisovnej slovenskej výslovnosti *z ňich*). Na konci slov vrátane slabičných predložiek (*nad*, *popod*,...) ponechávame zápis ako v slovenskom pravopise, hoci tu tiež dochádza k spodobovaniu, podobne ako v spisovnom jazyku (zapisujeme teda *pod kost'iev*, *už ťahá*, *kod son*, *hňed po*, *prípád*, hoci reálne počujeme *pot kost'iev*, *uš ťahá*, *kot son*, resp. splyvavo *ko_con*, *hňet po*, *prípat*). Cieľom týchto úprav je uľahčiť čitateľnosť textu priblížením sa k pravopisnému zápisu, no zároveň so zachovaním osobitostí spodobovania v miestnom nárečí (napr. *f ňie* namiesto spisovnej výslovnosti *v nej*, *s ňeho* namiesto spisovného *z ňeho*). K slovám zakončeným na znelú spoluhlásku však v slovníkovej časti dopĺňame za lomkou aj neznelý pendant, napr. *puojd/t*.
6. Graficky označujeme aj zjednodušovanie výslovnosti v skupine spoluhlások v rámci slova, napr. *vlasnie stope* (vlastné stopy), *drustvo* (družstvo), *šezd'esejt* (šesťdesiat), *petnác* (pätnásť), *poveššine* (poväčšine).

7. Dvojhĺásku **ô** zapisujeme foneticky ako **uo** (v odbornom prepise sa pod prvou grafémou zapisuje oblúček – **uo**), napr. *muoj, peknuo, vuokol*.
8. Klesavú nárečovú dvojhĺásku **ej** (za spisovné **ia, a, á**) zapisujeme ako **ej**, napr. *šezd'esejt, jej, s'tejto, f košel'ejch* (šesťdesiat, ja, s'tato 'stadial'to', v košeliach; v odborných prácach sa používa zápis *šezd'esejt, jej, s'tejto*).

Cieľom tejto publikácie nie je podať vedecký opis miestneho nárečia a jeho slovnej zásoby, má skôr popularizačný charakter. Pre lepšiu prehľadnosť a presnosť sme však heslo v slovníku vytvárali podľa istej štruktúry, čiastočne modifikovanej charakterom rukopisu. Stavbu hesla v slovníkovej časti tvorí heslové slovo (nárečové slovo transkribované podľa opísaných pravidiel) v základnom tvare, graficky zvýraznené tučným typom písma, vybrané skratky, vysvetlenie slova opisom alebo spisovným ekvivalentom a v niektorých prípadoch aj príklady (ilustrácie) použitia nárečového slova v konkrétnom kontexte zapísané kurzívou. Zo skratiek uvádzame skratku slovného druhu: **cit.** – citoslovce, **čast.** – časť, **čisl.** – číslovka, **príd.** – prídavné meno, **prísl.** – príslovka, **spoj.** – spojka (**podrad?** – podrad'ovacia), **zám.** – zámeno. V prípade podstatných mien a slovies nezapisujeme skratku slovného druhu, pri podstatných menách (vrátane spodstatnených slov, napr. *krsní*) však uvádzame skratku gramatického rodu (**m.** – mužský rod, **ž.** – ženský rod, **s.** – stredný rod) a pri slovesách zapisujeme slovesný vid (**dok.** – dokonavý, **nedok.** – nedokonavý). Do hesiel tvorených nedokonavými slovesami niekedy dopĺňame v rámci príkladov z nárečia aj dokonavé (predponové) podoby. Pri pomnožných podstatných menách uvádzame skratku **pomn.** Pokiaľ autori slovníka zachytili aj plurálovú formu konkrétneho podstatného mena v nominatíve,

uvádzame ju za singulárovým tvarom vo forme prípony (napr. *bukréta*: **-te**, *cukrovka*: **-ke**, *herovec*: **-vce**), vo vybraných prípadoch aj bez skrátenia (napr. *duránka*: **duráncie**), a s doplnením skratky **mn. č.** Genitívne tvary podstatných mien súbor vo väčšine prípadov neobsahoval, nominatív plurálu však má v tomto nárečí často odlišnú príponu ako v spisovnom jazyku (napr. *bukréta* – (tie) *bukréte*), preto sme jeho zápis ponechali. Ak sa konkrétne substantívum v komunikácii častejšie používa v množnom čísle (napr. *bajúze* ‚fúzy‘), uvádzame pred skratkou gramatického čísla skratku **obyč.** (obyčajne). Rôzne významy slova odlišujeme číselne arabskými číslami, avšak rozdiel medzi homonymiou a polysémiou (viacvýznamovosťou) osobitne graficky neoznačujeme. Expresíva, teda citovo zafarbené slová s kladným alebo so záporným odtienkom, štylisticky hodnotíme kvalifikátorom **expr.** (bez ďalšej konkretizácie).

Gabriel Rožai

Charakteristika nárečia Vyšnej Pokoradze

Nárečia historického územia Gemera a Malohontu, všeobecne nazývané ako gemerské, patria podľa jazykovedca a dialektológa Rudolfa Krajčoviča (1988) do rozsiahleho areálu stredoslovenských nárečí, konkrétne do jeho juhovýchodného regiónu. Daný nárečový región vytvárajú okrem gemerských nárečí aj nárečia hontianske, novohradské a ipeľské. Gemerské nárečia sa nachádzajú na východnom okraji tohto jazykovo-geografického celku. Z hľadiska súčasného administratívneho delenia sa týmito nárečiami komunikuje na území okresov Rimavská Sobota, Revúca a Rožňava, vo východnej časti okresu Brezno (gemerské Horehronie od Polomky na východ) a Poltár (okolie Kokavy nad Rimavicou a Hrnčiarskych Zalužian) a v juhozápadnej časti okresu Poprad (obec Vernár). Gemerský dialektológ Štefan Tó bik (1957) ich delí na nárečia juhozápadogemerské, s jadrom v Rimavskej doline, stredogemerské, používané v obciach Ratkovskej, Muránskej a Štítnickej doliny, a východogemerské (slanskodolinské), ktorými sa komunikuje v oblasti horného toku rieky Slaná. Uvedené nárečia považuje Š. Tó bik (1957) na základe charakteristických jazykových znakov za „vlastné“, pričom do gemerského nárečového areálu zaraďuje aj oblasť tzv. „nevlastných“ (kolonizovaných) nárečí. Patria sem nárečia severného Gemera alebo Horehronia (lína obcí Polomka – Vernár), severozápadného Gemera (okolie Ďubákova, Lomu nad Rimavicou) a južného Gemera s najnovšou kolonizáciou (okolie Tornale, kam boli o. i. presídlení aj slovenskí obyvatelia ukrajinského Nového Klenovca).

Vlastné gemerské nárečia, ku ktorým patrí aj nárečie Vyšnej Pokoradze, môžeme identifikovať na základe takých nárečových znakov ako:

- zmena spoluhlásky **č** na **š** alebo mäkké **š** typu *maška* (mačka), *šo/šva* (čo), *vešer* (večer), v Rimavskej doline (vrátane Vyšnej Pokoradze) a na gemerských vrškoch *maška*, *šo/šuo*, *vešer*; táto spoluhlásková zmena nenastala iba v ôsmich gemerských obciach (napr. v Muránskej Hute, Rejdovej či v Štítniku, kde je **č** ako v spisovnom jazyku);
- zmena spisovnej samohlásky **e** > **o** v slovách ako *tot* (ten), *kod/t*, *kod'/t'* či *koj* (keď), *kobi/kobe* (keby), *kodi/kode/kod'i* (kedy), *ftodi/tode/ftod'i* (vtedy), s istými špecifikami vo východnom Gemeri;
- slovesná prípona **-mo** v 1. osobe množného čísla typu *chod'ímo*, *smo/zmo*, *mámo*, *spímo* (s výnimkou jedinej obce – Muránskej Huty, kde je **-me** ako na Horehroní), ktorá sa dochovala aj v susednej ipel'skej nárečovej oblasti, a i.

Všetky gemerské nárečia charakterizujú aj ďalšie nárečové javy typické pre stredoslovenskú oblasť (napr. prípony **-ou**, **-ó** alebo **-uó** namiesto východoslovenského **-u** v inštrumentáli singuláru žen. rodu typu *s peknou ženou/s peknó ženó/s peknúó ženuó*), pričom vzhľadom na polohu regiónu (juhovýchodný okraj stredného Slovenska) sa tu už objavujú aj niektoré východoslovenské prvky, ktoré postupne pribúdajú smerom k východným hraniciam regiónu (napr. *šitko* namiesto *šetko/fšetko*, *trímaťi/trímať* namiesto *držať*, *het/hät* namiesto *preč* a i.).

Nárečie Vyšnej Pokoradze je súčasťou veľkej skupiny nárečí juhozápadného Gemera, ktoré zaberajú najväčšiu časť súčasného

okresu Rimavská Sobota obývaného slovenským etnikom. Tieto dialekty sa podľa Š. Tóbika (2018a) členia na nárečia Sušianskej doliny, nárečia Rimavskej doliny, nárečia gemerských vrškov (okolie Kyjatíc a Kraskova) a nárečia Blžskej doliny. V rámci opisovanej juhozápadogemerskej oblasti Š. Tóbič (2018a) ešte osobitne vymedzuje tzv. „juhozápadný kút“, ktorý vytvárajú spomenuté dialekty s výnimkou nárečí severných častí Rimavskej doliny (okolie Tisovca a Hnúšte), gemerských vrškov a Blžskej doliny. Túto juhozápadnú oblasť (vrátane nárečia Vyšnej Pokoradze) spája viacero nárečových znakov atypických pre nárečia spomenutých severných oblastí, keďže ide o znaky charakteristické pre susednú ipeľskú nárečovú oblasť (okolie Poltára). Len v tomto juhozápadnom kúte² nachádzame napríklad hláskovú zmenu **u, ú > i, í** po mäkkých a pôvodne mäkkých spoluhláskach, napr. *bricho*, *sľib/p*, *sľibiťi*, *plíca*, *v ňed'eli*, *na ňi* (brucho, sľub, sľúbiť, pľúca, v nedeľu, na ňu), a rovnako motivovanú zmenu **o > e, ie**, napr. *po ňen* (po ňom), *v nižňen* (v nižnom), *ocevi* (otcovi), *nocevaťi*, *ocieu brat* (otcov brat), *s faráren*, *ocen*, *dušieu* (dušou), *o chlapcech*, *Ďurík Kováčeve*, alebo spoluhláskovú zmenu **-m > -n**, napr. *volán*, *našin ženán*, *nán*, *mojin*, *poton son*, *po celon dvore* (na rozdiel od *volám*, *ženám*, *nám*, *potom som* a pod. napríklad na severe Rimavskej doliny).

Z hľadiska dôsledného zaradenia nárečia Vyšnej Pokoradze je potrebné doplniť, že ide o dialekt južnej časti Rimavskej doliny. Do tejto nárečovej skupiny patrí podľa Š. Tóbika (2018a) aj nárečie obcí Kociha (kocižské nárečie), Hrachovo (hrachovské nárečie), Vyšný a Nižný Skálnik, Vrbovce nad Rimavicou, Veľké a Malé Teriakovce, Čerenčany (skálnicko-čerenčianske nárečie)

² Nasledujúce príklady sú z nárečia Vyšnej Pokoradze.

a Horné Zahorany (zahorianske nárečie). Tieto nárečia spája viacero spoločných nárečových znakov, nie sú však identické a v každom z nich nájdeme aj isté špecifiká.

Okrem už spomenutých jazykových znakov charakterizujú vyšnopokoradzké nárečie tieto hláskoslovné, tvaroslovné i lexikálne javy a osobitosti:

- Namiesto spisovného a stredoslovenského **ra-**, **la-** (a inak) v slovách typu *ražeň*, *lakeť* je v tomto nárečí prevažne **ro-/ruo-**, **lo-** popri menej častom **rá-**: *roštíe/ruostou* (rastie/rástol), *lokeť*, *lonskiho roku*, *rožeň*, *roštep*, ale *do rásoške*, *rásporok*.
- Za pôvodný praslovanský tvrdý jer Ѣ je prevažne juhostredoslovenské **o** (aj ako vkladná hláska): *von*, *pejtok*, *statok*, *šesnok*, *rosca* (von, piatok, statok, cesnak, rasca); *viator*, *blázon*. Za spisovné *dážď* je však *d'iež/š*, namiesto *doska* je *d'eska*. Za pôvodný mäkký jer ѣ je samohláska (striednica) **e** popri **a**: *d'en*, *koťev* (kotol), *l'an*, *l'anovuo plátno*. Namiesto východnejšieho *sleboda* je tu *sloboda*, namiesto spisovného *ocot*, *popol*, *kostol*, *smotánka* je tu staršie *ocet*, *popev*, *košťiev* (z *kostel*), *smetánka*.
- Široké **ä** sa v tomto nárečí nedochovalo: *peta*, *pet*, *petnác*, *peďesejt*, *vešie svejtke*, *svatuo*.
- Samohlásková zmena **y > e** nastala v nominatíve a akuzatíve plurálu muž. a žen. rodu (vzory *dub* a *žena*) po všetkých spoluhláskach, napr. (tie) *nohe*, *roke*, *vrche*, *skale*, *dome*, *hábe*, *meche*, *haluške*, *stope*. Tak je aj v genitíve singuláru žen. rodu – *do Sobote*, *d'ed'ine*, *do múke*, *od žene*, v zámenách *kode*, *dakode*, *tode*, *me*, *te* (kedy, dakedy, vtedy, my, ty), v časticiach a spojkách *be*, *abe*, *kobe*, *žebe* (by, aby, keby, žeby) a pod. Podobný stav je okrem Vyšnej Pokoradze a väčšiny obcí južnej

i strednej Rimavskej doliny aj na Sušianskej doline, kde však nastala zmena **y** > **e** aj v koreni slov (*mlenar*, *meš*, *reba*; vo Vyšnej Pokoradzi len *mlin*, *miš*, *riba*) (Tóbbik, 2021). V dlhých polohách (**y**) je iba **í** (nie **ej**, resp. **ei**, typické pre Sušiansku dolinu): *bíva*, *díchatí*, *rípaťi*, *suchí*, *pekní* (*šľovek*).

- Za spisovnú dvojhlásku **ia** a vo vybraných prípadoch aj za samohlásky **a**, **á** sa frekventovane vyskytuje klesavá dvojhláska **ej** (**ei**), typická nielen pre južnú Rimavskú dolinu, ale aj pre nárečia Sušianskej doliny a ipeľské nárečia (Tóbbik, 2018a; Krajčovič, 1988), napr. *pejtok*, *robej*, *kosej*, *sedľejk*, *pokejzaťi*, *jej*, *našej*, *odo mňej*, *pre sebej* (piatok, robia, kosia, sedliak, pokázať, ukázať, ja, naša, odo mňa, pre seba).
- Namiesto spisovného **ia** sa okrem **ej** (**ei**) používa aj stúpavá dvojhláska **ie**, napr. *l'idie* (ľudia), *okuliere*, *oblošier* (obločiar), *žatvier*, *hrnšier*, *farbieršina* (farbiarčina), *f kost'iech*, samohlásky **a**, **á**, napr. *dakoľko mesací* (mesiacov), *peňaze*, *žádon* (žiaden), alebo je **ia** nezmenené, napr. *fľiaške* (fľačky).
- Dvojhlásky **ie** a **uo** (**ô**) sa v miestnom nárečí zachovávajú, avšak ich frekvencia je v porovnaní so spisovnou slovenčinou vyššia, napr. *buob/p*, *kuon*, *muoj*, *huora* (hora), *živuot*, *vuon* (on), *hruozno* (hrozno); *zdravie*, *ml'ieško*, *chl'ieb/p* (i *chl'eba*), *ťešie* (tečie), *ňesie/ňesien*, *napešiemo*, *zobl'ieci* (zobliecť), ale aj už spomenuté *žatvier* či *fajfier* (druh kolovrátko, ktorým sa namotávali cievky), *frajieršiti sa* (mať frajera/frajerku) a i. Obe dvojhlásky sa zvyknú vyslovovať aj s miernym predĺžením hlások **e**, **o** (teda **ié**, **uó**), čo však osobitne graficky nezaznačujeme. V starších zápisoch sa **é**, **ó** v dvojhláskach **ié**, **uó**, ale aj **éj** (**éj**) uvádzali ako zatvorené hlásky (**é**, **ó**) (Tóbbik, 2018b).

- Na rozdiel od najväčšej časti gemerských nárečí sa vo väčšine prípadov zachováva rytmický zákon, napr. *krátka, úska, lúkan, krížne ceste, skála* (ale aj *skálie, chváľej ho, múťej, díván*), a existuje tu aj tzv. posunutá dĺžka, napr. *úhl'a, hrúšok, vájca, na práňa, pešieňa* a pod.
- Charakteristickou črtou je používanie mäkkých spoluhlások **ď**, **ť**, **ň**, **ľ**: *maľi, dovrávali, robeli* (len pri osobných životných podstatných menách muž. rodu, v iných prípadoch je tvrdé **-le**: *robele*), *lebo, len, lekvár, krompl'e, na poli, d'edina, id'e, oňi, v ňed'eli, doľiňe, ťešie, šteri* (štyri). Okrem týchto mäkkých spoluhlások, ktoré pozná aj spisovná slovenčina, sa v nárečí používa aj mäkké **š** (za spisovné **č**): *šo, šas, šert*. V zápisoch miestneho nárečia z 1. polovice 20. storočia (Tóvik, 2018b) nachádzame aj mäkké spoluhlásky **ďž**, **č**, ktoré sa dnes vyslovujú ako **ď**, **ť** (porovnaj *mači, chodžín, sedží, na kršćieňi, iči, stáci*; dnes iba *maťi, chod'ín, sed'í, na krštieňi, iťi, státi* a i.).
- V starších zápisoch nárečia (Tóvik, 2018b) je prítomná spoluhlásková zmena (asibilácia) **ť** > **c** v prípadoch ako *od slabosci, koscieu* (kostol), *pricisľi, hoscina, ciskau* (tiskal); v súčasnosti túto zmenu nachádzame v slovách ako *pricisľi, ciskaj* (*tot voz*), v iných slovách je už **ť**: *host'ina, od slabosti, kost'iev/do kost'ela*.
- Je tu tvrdé **-d**, **-t**, **-n** v koncových polohách, hoci nie dôsledne, napr. *d'en, ohen, kuon, smrt, medved/t, kod/t, aspon, ved/t, tricat*. Tvrdá spoluhláska v skupine spoluhlások na konci slova niekedy vypadáva, napr. *rados, dos* (dost'), *na staros, vimoženos*.
- Na konci slabík sa namiesto spisovného **-l/-ľ** objavuje obojperné **-u** (dnes často popri novšom pernozubnom **-v**): *vou, kiseu, pougár, pauce, síkauka, ceuki ňiš, dosieu, kost'iev* (vôl,

kysel', polgár ,obecný sluha', palce, síkalka ,striekačka', celkom nič, dosiaľ, kostol). Táto zmena sa však neuplatňuje dôsledne, čo naznačujú súčasné tvary ako *ambril', borbiel', krochmel', pencil'* a i. (,dáždnik', ,holič', ,škrob', ,hríb kozák').

- Zachováva sa stredoslovenské slabičné **r**: *smrt, prví, na chrpt'e, do kršme, hrdo*. V prípade slabičného **l** sa popri dominujúcich slabičných podobách objavujú aj podoby s vkladným vokálom: *hlboko, slnce, dlhuo (d'i'a), tlš'ik (tlč'ik), st'lp, plno i puonú (fľašku), žoutie (žlté) jablšká, klbása*.
- V nominatíve a akuzatíve singuláru žen. rodu vzoru *ulica* sa často vynecháva prípona **-a**: *pal'ic, na Trojic, edná pol'ic, sestr'nic* aj *sestr'nica, darom'nic* aj *darom'nica*.
- V genitíve singuláru žen. rodu vzoru *ulica* sa používa namiesto spisovnej prípony **-e** nárečová prípona **-i**: *do nemoc'nici, do Bistrici, do t'emn'ici*.
- V datíve a lokáli singuláru žen. rodu vzoru *žena* je po hrdelných spoluhláskach prípona **-i** namiesto spisovnej prípony **-e**: *na miski, po pališki, v ruki, v múki, na moj'ie pravie nohi*.
- Sú tu stredoslovenské podoby *srce, po'le, pl'ece* i (v) *kraji, pol'i, na srci* namiesto severnejšieho a východnejšieho *srco, po'o, pl'eco, f kraju, po'u, na srcu* (východoslovenský vplyv).
- V nominatíve a akuzatíve singuláru stred. rodu vzoru *vysvedčenie* sme zaznamenali prípony **-ie, -a, -ia**: *zdravie, zname'nie, páraťi piera (i pierce), ská'la i ská'lie, vrbovuo prí'ľa, varieňa (varenie), pešieňa (pečenie), úhl'a (uhlie), na práňa (na pranie), vzozre'ňa (pohľad)*.
- Slová stred. rodu vzoru *vysvedčenie* majú v genitíve singuláru prípony **-ie, -a**, ale aj **-ať'a**: *dobriho zdravie, do ruskiho zajaťie, podľ'a porad'ie, s kosieňa, z hrabáňa, z úhl'ať'a (z uhlia), z víšať'a (viša ,vodná rastlina'), dreviňať'a, s prí'ľať'a, s toho*

halúzaťa, zo skálaťa (v lokáli *o skálaťi, prúťaťi*).

- V inštrumentáli singuláru žen. rodu je stredoslovenská prípona **-ou**, po mäkkých a pôvodne mäkkých spoluhláskach **-ieu**³: *s tou ženou, susedou, s kapustou, ulícieu, s kostíeu, palícieu, daromňicieu, z mojieu materieu* (a tak aj *s ňieu*).
- V nominatíve plurálu osobných (životných) podstatných mien muž. rodu sú prípony **-i, -ie, -ovie**: *páni, juhási, mlinári, žatvieri, lid'ie, sinovie, gazdovie*.
- V genitíve plurálu muž. rodu sú prípony **-ou, -eu, -ieu, -í**: *rokou, kamarátou, chlapou, petrenceu, ocieu, válovci, peňazi*, v žen. a stred. rode sú stredoslovenské podoby *veľie žien, ihieu/v, d'ievšeniec, jabľšok, halúšok, korún*, ale aj *oucí* (oviec), *škribľi, randí* (handier), pri pomnožných podstatných menách *do dverí*, ale aj *do Tatrou/v, do plícou/do plíc*.
- V datíve a lokáli plurálu podstatných mien žen. rodu sme zaznamenali prípony **-án, -ách i -ien, -iech**, napr. *bankán, ženán, ženách, školách, sviňien, kostien, kostíech, ulíciech*, v prípade stred. rodu a pomnožných podstatných mien popri **-án, -ách** aj **-en, -ech**, ale aj **-on, -och**: *vájcan, vájcach, plícán, plícach, d'ievšencen, d'ievšencech, Ťirejkovcen, Ťirejkovcech* (k Teriakovciam, o/v Teriakovciach), *Košicech, mestoch i mestách, Tatron* (Tatrám), *f Tatroch*. Dochoval sa aj archaický lokál plurálu typu *f Šerenšách* (v Čerenčanoch). V slovách muž. rodu sme zachytili prípony **-on, -och**

³ Zmenu **o > e, ie** (*chlapcen, nocevaťi, s kostíeu, s ňieu*), súvisiacu s mäkkými vzormi (v rámci podstatných mien porovnaj napr. mäkký vzor *chlapec – chlapcevi, chlapcen, chlapcech* atď. a tvrdý vzor *chlap – chlapovi, chlapon, chlapoch* atď.) a pozíciami po mäkkých i pôvodne mäkkých spoluhláskach, spomíname na s. 24. Súčasný stav v rámci nárečovej komunikácie naznačuje, že tejto zmeny sa výraznejšie dotkol proces nivelizácie (vyrovnávania rozdielov) v prospech samohlásky **o** (z tvrdých vzorov), napr. *chlapcou, o mlinároch*.

popri **-en**, **-ech**: *chla^hapon*, *o chla^hapoch*, *mlinárech/mlinároch*, *mlinon*, *mlinoch*, *fkapcech*, *chlapcen*, *rod'išen*, *chlapcech*.

- V nominatíve a akuzatíve singuláru prídavných mien, zámen a čísloviek stred. rodu sa používa stredoslovenská prípona **-uo**: *peknuo* (dievča), *druhuo*, *vojenskuo*, *takuo ťaškuo* (bremeno).
- V genitíve a datíve singuláru prídavných mien, zámen a čísloviek stred. a muž. rodu (tu aj v akuzatíve, najmä v spojení so životnými menami) sa používa juhostredoslovenská prípona **-iho**, **-imu**: *planiho*, *takiho*, *edniho pekniho dňa*, *g ednimu*, *stariho oca*, *dobrimu šloveku*.
- Genitív, datív a lokál singuláru prídavných mien, zámen a čísloviek žen. rodu má namiesto spisovnej prípony **-ej** nárečovú príponu **-ie**: *s tie dobre žene* (z tej dobrej ženy), *fprvie svetovie vojne*, *na Balockie dol'ňe*, *o ňie* (o nej), podobne ako v iných obciach južnej časti Rimavskej doliny a na Sušianskej doline (Tóbič, 2018a).
- V nominatíve a akuzatíve plurálu prídavných mien, zámen a čísloviek sa používa prípona **-ie** (s výnimkou tvarov rozvíjajúcich osobné podstatné mená muž. rodu): *takie malie pauce* (palce), *pekníe prasce*, *šitkie ťekvice*, *prvie slová*, ale *takí veselí chlapi*, *pre starich chlapou*.
- Neurčitok slovies má príponu **-ťi**, napr. *robiťi*, *iti*, *slúžiťi*, *dávaťi*, ale aj *zobľieci*, *vizľieci*; tak je okrem Sušianskej doliny a južnej Rimavskej doliny aj v jej strednej časti (Tóbič, 2018a).
- V minulom čase slovies sú podoby *robeu* – *robela* – *robelo* – *robeli* (pri osobných životných podstatných menách muž. rodu) – *robele* (v ostatných prípadoch); podobne aj *žeu*, *zabeu*, *skoseu*, *zaduseu* – *ňechod'ela*, *narod'ela sa* – *zosobášeli*, *prid'eľeli* – *chod'ele do poľa*, *varele*, *d'eři sa hrále*. Podobný stav je okrem Vyšnej Pokoradze a ostatnej južnej časti

Rimavskej doliny aj na Sušianskej doline (s výnimkou tvaru *robili* v kategórii životných podstatných mien muž. rodu) a tvary *robeu* – *robela* (ale už iba *robeli*, nie *robele*) sa používajú aj v strednej časti Rimavskej doliny (tak je aj v Horných Zahoranocho), na gemerských vrškoch a takmer na celej Blžskej doline (Tóbbik, 2018a).

- Pomocné sloveso *byť* má v minulom čase stredoslovenskú podobu *bou* – *bola* (v severnejších a vo východnejších častiach Gemera je *buu/búl* – *bula*).
- Koncové **-I** v minulom čase slovies muž. rodu sa zmenilo na obojperné **-u** (novšie aj pernozubné **-v**): *povedau*, *skapau*, *mau*, *ňebou*, *miseu*, *ľežau*, *prišou*, ale aj *misev*, *nakázav*, *pošáv*.
- Zápor má podobu *ňi*, *ňinto*.
- Zo slovnej zásoby môžeme spomenúť slová ako *nadbe/ňenadbe* (,treba/netreba‘), *náki* (,stále, vždy‘), *trpou* (,teraz‘), *najdrieu* (,najprv, najskôr‘), *aždaj* (,azda‘), *krompl’e* (,zemiaky‘), *kol’ešňa* (,drevená stodola s bránou‘), *ľebán* (,skoro, takmer‘; *Bežav*, *ľebán spádou*.), *het* (,preč‘), *tuž/š* (,nuž‘), *kol’ko/tol’ko* (namiesto východnejšieho a severnejšieho *ke’o/te’o* a i.), *tuvon* (staršie aj *tuvo* ,vonku‘), *tavon* (staršie aj *tavo* ,von‘), *fše* (,vždy‘) a pod.
- Častá je prítomnosť slov maďarského pôvodu, čo súvisí s bezprostredným kontaktom s maďarskými (palóckymi) nárečiami, napr. *virág/k* (,kvietok, šinter‘; *Te si pekní virág!*), *čomou/čomóve* (,zväzok, kríž obilia‘), *fijók* (,zásuvka‘), *rakodou/do rakodóva* (,stodola‘), *hadnad’/t* (,plukovník‘), *čengév* (,zvonec‘), *gazember* (,naničhodník‘), *apouka* (,starý otec‘), *béka* (,ropucha‘), *barnaví* (,hnedastý, počerný‘) a pod.

Gabriel Rožai, Jozef Pavlík

Opis chotára vo vyšnopokoradzkom nárečí (zo zápisov prof. Júliusa Albertyho)

Ako píše Július Alberty (2013, s. 217), dospelá populácia v minulosti neovládala spisovný jazyk. Doma vo vzájomnej komunikácii a v ústnom styku s kýmkoľvek sa hovorilo iba nárečím. Aj školáci rozprávali spisovnou slovenčinou len na vyučovaní. Podľa jeho slov má vyšnopokoradzké nárečie, podobne ako iné nárečia, osobitosti v slovníku i gramatike, štylistike i v ústnom prejave. Keďže vyrástol v tomto prostredí, nevynechal vo svojich zápisoch ani nárečie.⁴

Ako každá d'ed'ina aj našej má cmiter. Bou hñed za nižnin koncen d'ed'ine, za húnami. Ľebou ohraďení, ľen na trech stranách bola ľesa. F cmiteri bole tri šejstke. Do ednie sa pochovávalo, bole tan hrobe z náhropkami, mramorovie pomníke, sen-tan zo zlatima ľiterámi, a železnie záhratke. Druhá šejstka bola zarostená agášinou a trnmi, ľen gďe-tu bolo vidno železnie križe a skaľanie pomníke, na kotrich sa už písmo ňedalo šítaťi; to bou starí cmiter. Treťej šejstka bola huola a tan sa pochovávali cigáňi aľebo náhod'ile zosnulí cizí ľid'ie. Tráva f cmiteri sa kosela a predávala. Peňaze šle pre cirkev. Tan, gďe sa ňepochovávalo, rostle ľipe, šerešne, d'ivie hruške – skohruške (,mišpule'). Šez cmiter bou chodňík do poľa. Chod'eli smo po ňen potichu, žebe smo ňerušeli duši pokoniho, šo zomrev, ľebo je na stráži, kín ňeumrie dak druhí.

⁴ Pri prepise nárečového textu z publikácie Vyšná Pokoradz v objatí Rimavskej Soboty (Alberty, 2013, s. 217 – 220) sme pôvodný zápis modifikovali v súlade s transkripciou použitou v tejto publikácii v snahe o jednotný spôsob zápisu všetkých nárečových textov. V nárečovom texte sme vykonali aj ďalšie drobné úpravy; nahradili sme niektoré výrazy vhodnejším nárečovým ekvivalentom, používaným v reči miestnych obyvateľov, príp. sme niektoré myšlienky doplnili či rozšírili, vychádzajúc z dávnejších rozhovorov s prof. Albertym.

Pomimo cmitera šez cestu je Hájik, takí stromami zarostěni strmí vršok. Vravelo sa o ňen, že sú to zasípanie pivňice s pokladmi. Edon bášik z d'ed'ine navravev chlapov a zašali na Hájiku kopati. Vikopali tak pet metrov dlhu, meter širokú a asi dva metre hlbokú brázdu, ale to poton nahali tak. Tá brázda tan zivala celie roke, kín sa ňezavaľela a ňezahrnula sama. Jej son sa došítav, že kod kresťanskuo vojsko dobelo Sabatku, tureckí veliteľ ušou podzemnou chodbou na Hájik. Celí Hájik bou cirkevní majetok a užívau ho rector. Druhuo takuo zaujímavuo mesto bole Gerke – orášina, gďe sa viorávale šrepe a lickie košťiale aj skale; zbierav ich pán farár Hűvösy. Na tonto mestě bivali velmi dávno lidie, tu ich aj pochovávali a dakotrich aj spál'eli a poton popev nasipali do veľkích šiernich hlňňanich hrnkov. Pokoradz vraj založev isti Pokora, ale ftođe lidie už ňebivali na Gerkách, ale ind'e – ako ňes. To mesto sa volá Donšoke. Záhadní bou aj Barátov hájik, pretože tan strašev mňích bez hlave. Pod Barátovín hájikon bole hlbokie jame, zasípanie a ohradenie len tak naverínboha. Starí lidie pametalí, že tan báňasi kopali úhl'a. (Na prelome 19. – 20. stor. sa tam naozaj hl'adalo uhlie.) Edoraz do ednej jame spadla krava, viťejhľi ji len horko-ťáško. Pri tich jamách tešie Hruševu, mali potok, ale má velmi hlbokuo korito. Vravelo sa, že tan bou dakode mlin, ale za muojho d'ectva tan bivalo už len borzoke (jzavce').

F chotári je šes jazier. Edno veľkuo, hňed za farskou záhradou. Rostla f ňen šašina, maňúške a inakšej vodná tráva. Po kraji bola šejd široká a dos hlboká voda. Na ňie plávale vodnie sliepke, kotrie male dáke zeľenie nohe. Edoraz doňesli chlapi zo Sobote šlnok, že sa na jazere budú šlnkovaťi. Bola to zábava, kod ho pust'eli na vodu a do vode sa poprevracali chlapi, šo sa hrd'eli, že slúželi u námorníkov. Šlnok bou d'eraví, tak ho nahali potopení vo vod'e. Toto jazero ňigdaj ňevischlo. Druhuo jazero bolo pod

Hájikon. To bolo maluo, zarost'enuo, aj sa koselo a brod'ele sa f'nen góle (,bociany'). Za Hájikon bolo vešie. Kod voda f'nen zamrzla, chod'eli smo sa tan brusliťi. Edoraz mi prikvašela mama na staros zamerkovati mlačú sestru. Tá brusle nemala, aľe misela ňiesti moje. Žebe ma ňeotravovala, dau son jie oblíznuťi zamrznutie brusle z naľepenín sňehon, že je to cukor. S konca jazika jie zľezla koška. Takú zakrvavenú smo jí aj zo sesterňiciev dopraveli domov. No aľe tode nás aj porejdňe vipráskali! Zatin nasľedovau ňekoňešni abrichtung. Aľe dobre sa stálo, ľebo už mi vejce sestru zamerkovati ňigdaj ňedaľi.

Aj za našima húnami bolo jazero, maluo, a voda sa f'nen dakode v ľete strat'ela. Aj tu smo maľi v zime brusľišťe. Ďaľej od d'ed'ine, pod huorami, pod Gálovou stráňieu, bolo veľkuo jazero, s kotriho viťekala aj voda. Rostla f'nen šarina aj maňuške a bole tan aj d'ivie kaške. Chod'ev ich strieľati pán farár aj z mojin krsnin ocen. Na dlhie špárgi (,na dlhom motúze') maľi navejzáne papierike, zavolaľi dvoch chlapcou z d'ed'ine, tí rost'ejhľi špárgu šez jazero, ľahal'i ji po šariňe a takto plašeli kaške. Kod kaške viľeťele zo šarine, tak na ňe vistreľeli. F tonto jazere bole aj užovke. Lid'ie sa ich báľi, ľebo sa nazdaľi, že sú jedovatie. Kod bolo v jazere málo vode, lid'ie si vipiľovaľi s ňeho kopence (,mohutné trsy') rašeliňe. Na visušenich sedávaľi po dvoroch ako na mekich hokerľikoch. Za Bukovinou, medzi huorami, bolo ešťe edno jazero, aľe iba samá voda ako mrtvá. Tan bolo ticho a otupno. Mojej mama vravela, že tan našľi zabitiho utopeniho chlapca – študenta z Dovňievca (,Nižná Pokoradz'), a preto je tan tak smutno. Našľi ho ľen tode, kod ho bahno vidalo von. Na brehu sa našla kňiška, kotrú šítaiu – Tragédia človeka od Imre Madáča.

Zázrakon chotára bole dve obrovskie skale na pastve poviše d'ed'ine, kejd smo chod'eli na vodu na Hrňiestok. Edná skala ľežala

ako na rovné základni. Bola asi dva metre vysoká, ľachko prístupná a navrchu veľmi rozľahlá a pomerne rovná. Druhá bola na pár krokou od ňie, visoká asi pet metrov a mala podobu guľi. Bola ťaško schodná a aj vrch mala veľmi šľeňití. Ňik ňevie, gďe sa tie obrie skale skrsle, asi tan bole od vešnosti. Miseli ich sen dopraviťi ďaki mocní obri dávno-pradávnou. Lejzľi smo na ňi ľen fskupinách, a kod sa nán to podarelo, tak smo sa daľi aj vimal'ovaťi (vyfotografovať). No kod robeli cestu na Zahorane, tak nán tie skale dinamiton rostrel'eli a skáľa na cestu nasipali. A ešťe smo maľi Biele baňe a Skalaňiho Janka. Biele baňe bola veľkánska d'iera, šo vizerala ako dáka pradávna jaskiňa. Ako chlapci smo tan dakode choďeli hľadaťi aňi ňevien šo, aľe ňiš zaujímaviho smo tan ňigďaj ňenajšľi. Starí ľid'ie vraveli, že sa tan lámale skale. Skalaňi Janko bou nad Bielima baňami ako stráška. To je veľkánska skala, kotrá trší tahor do viški a navrchu má okruhlu skalú ako hlavu chlapa. Navrchu na Stráňi postaveli vojáci triangel, kod mapovali kótu. Bola to visoká konštrukcija z hrubiho dreva, takí ihlan, mala vejce poschodí sprístupnenich lojtrami (rebríkmi*). Z najvišiiho mesta bolo vidno až hin do Maďarska. Pri mošidlách rostle ďake ťureckie slúke.*

Okolo d'ed'ine si nažívale šakovakie zvere a ftáke. Bole tu borzoke, kune, tchore, na lúkach haršoke, na d'aťeliňiskách zajace, v huore veverice, ľiške, d'ivejke, srne, jeľeňe. Sftáctva po strňiskách prepelice, jarabice, okolo d'ed'ine strake, hrdľiške, sojke, vrapce, štigľince, jastrabe, kane a v zime vrane a chocholíške.

Július Alberty (2013, s. 220) svoj nárečový opis chotára uzatvára slovami: „Toto sú zaujímavosti nášho chotára, ktoré som takmer denne vnímal, a zvláštnosti nárečia, ktorým som denne v rodine a v obecnej komunite komunikoval a počúval ho. Pri

odchode z obce a v škole som sa okamžite preorientoval na spisovný jazyk.“

Zo zápisov prof. Júliusa Albertyho (2013, s. 217 – 220)
prepísala, upravila a na základe rozhovorov s autorom
doplnila Soňa Kmeťová

Z môjho života. Spomienky a príbehy zo života rodáčky Sone Kmeťovej zapísané vo vyšnopokoradskom nárečí

Pokorackuo nárešie

Temer celí muoj živuot son prežela na Višnie Pokoradzi vedno zo starima rod'íšmí z maminkinie strane. Len pár rokou povinie školskie dochácke son prežela z rod'íšmí v Rimavskie Sobot'e, aľe sobote a ňed'eľe, a veľkie svejtko smo tráveľi šeci vedno na Pokoradzi. Jej son si ňigďaj ňeotpuš'ela, kod bou ľen kus dobrí šas, žebe son na bicigľi tahor ňevibehla a ňedoňesla do Sobote frišního speňeniho mľieška. Fše son si ho misela sama nadojiťi, kod stará maťi po ťaškie robot'e na drustve už ňedovladovala. Boľi rad'i muojmu príchodu, ľebo son už aj inšie pomohla porobiťi aľebo na záhumňici daš pokopaťi. F takonto prostred'í son odmáľiška rostla a našúvala archaickú reš to pokorackú. Starodávnin nárešín sa rosprávaľi mojí starí rod'íše a ich rovesňici. Moje prvie slová bole v náreší, šo sa ňi veľmi pášelo mojin rod'íšen, kotrí vraveľi spisovňe. Bojaľi sa ľen toho, žebe sa mi f škoľe ňevismievaľi. Našej reš bola veľmi spevavá, melodická. Hlavňe starie žene raz vo višie tóniňe, raz v ňišie tóniňe vravele, raz pomálu, duorazňe, poton strmši. Edoraz nahlas, poton poťichu, akobe potajme, žebe ňik ňepošúv! Jó, aj f kost'eľe veľmi pekňe spievale, to ažďaj pre tú reš spevavú. K tomu tak milo šušľale, ľaľotale, akobe vod'iška f potošku zuršala. No povien ván, že reš to pokoracká bola nádhera.

Staruo nárešie veľmi šasto chasnovalo slovo trpó/trpou, to znamená ‚teraz‘. O dva dome ňiši od nás bývaľi Kiptákovci. A stará nena Kiptákové bola samuo to staruo trpó: „Trpó son tan bola, a preci son šitko zabudla. – Trpó bola u nás Maruľka na rajke

a šitko mi poviédala. – Jój, jej ťi to trpou, Jolánka, povien tak popravďe, ako to bolo.“ Néma malí takí hrupší hlas a jej son jí Trpóuka volala. Starí oťec ma veľmi napomínava, že sa jej nesmien vismievaťi, aľe kod mňa to takuo veľmi smiešno bolo. Stará mať ma edoraz, ej, dobre pľaskla, ľen tak – spagruki. Aľe jej son si s toho niž ňerobela. Vibehla son z ľetnie kuchinki a po dvore ďaľej vikrikovala: „Trpóókááá, trpóóu, id'e do nás Trpóókáá!“ Aľe oňi si niž ňešimľi. Ej, bola son jej virág (,kvietok, šinter‘)! Nes sa už toto slovo ceukon zabudlo a už sa vuobec ňechasnuje.

Ako Pokoradz obrovskí medved opchádzau

Muoj starí oťec bojovav f prvie svetovie vojňe. Dostau sa do ruskiho zajat'ie. V zajat'í sa zo slame a z víšaťa – to je vodní rákos, kotor na brehu Azovskiho mora ruostou – kapce naušev robiťi. F tich kapcech po zamrznuton Azovskon mori hin do Taganrogu choďeľi. Z vojne sa domov vráťev ľen rok po vojňe v roku ťisídžd'evectod'evetnácton. Celí pourok z Ruska putovav povešiňe peši aj tak šakovak, kín na Pokoradz doputovau. Rád na poľovaške choďev, hlavňe s pána faráren. Fše sa vedno na postriešku v zime vibraľi. Starí oťec in tie slamenie kapce napľietou, žebe in f sňehu stáťi ňebolo zima. Kapšíská to bole veľkie, obrovskie, ved sa do ňich vo svojich ťeplich postavovich kapcech poobúvaľi. Ednú noc, veľká zima bola, ľen edniho zajaca zastrel'el'í. Zima bola veľká, záveje bole vuokol d'ed'ine, a tak si tie kapšíská na nohách nahal'í a tak domov prišľi a kolon d'ed'ine tie záveje opchádzal'í. Rano dakto zbadav obrovskie stope, šo d'ed'inu opchádzale. Hňed po d'ed'ine roschírev, že veľkí medved aľebo dáki obrovskí tvor sa bl'íži a už aj do d'ed'ine vošou. Nak sa šitko živuo pokrije, ľebo šudo nás aj požere! Kto tú zves pošúl, zabarikádovav sa doma, aľe aňi do kost'ela ľid'ie ňešľi! Šudovav sa pán farár, že cesta do

koš'ela je vimeťená a ľid'ie ňejdú na službe božie. Aj pána farára poton vistríhaľi, žebe sa aj z roďinou skrev. No najsmelší bov v d'ed'ine zas ľen muoj starí oťec, šo sa odvážeu tie stope it'í za tú d'ed'inu viľašovaťi. Aj guľovňic si pre istotu zobrau, ľebo šert ňespí! No bolo to smiechu aj posmechu, kod vlasnie stope viľašovau a misev ich aj ukázaťi, predviest'í aj s pánon faráren, ako šťeri veľkie obrovskie stope s kapcámi vuokol d'ed'ine virábaľi.

O pokorackich hrnšieroch a koš'eľe zo zlatin dachon

Pokoradz bola v dávnych šasoch d'ed'inou hrnšierou. F chotári bole ložiská bielej hrnšierskej hľine. Našej hľina mala svetlokávovú farbu, to od kaolínu. S takieto hľine sa virábala fajná ľachká biela hrnšierina s ťenkima sťenami. Na jarmokoch bola vzácnin tovaron a ľen páni jí kupovaľi! Hin do Debrecína dva razi do roka na vírošnie jarmoke na vozoch Pokoradzanci choďeľi. Maľi z Debrecínon aj zmluvu, kotrá in dobrouo predajnuo mesto zatríkala, a maľi právo na višie cene. Mesto Debrecín aj nocľah dalo a pre koňe a vole obrok. To bola veľká vimoženos! No maľi ich v úct'e. Pokoradz aj v erbe a v obecnie pešaťi má hľiňaní hrnok vimaľováni. Pokoradz vraj mala koš'iev od pradávnych duob. Ešťe vraj pred sobockin koš'elon. To bov vraj pravoslávni a poton starokatolícki. Aľe ši je to pravda, ktovie... Po reformácii evanjelíckí. Koš'iev bolo s šasu na šas nadbe aj opraviťi a roku ťisícsed'ienstod'eved'esejtsed'en celí prerobiťi, ľebo sa zvoňic od koš'ela odd'eľela. Najdriev na koš'eľe bole drevenie šindľe, aľe tie šason zrešeťele. Poton sa šici pokorackí hrnšieri dohodľi, že si sami hľiňanie škríbl'e, válouce a tri obrovskie guľe na dach virobej. Kováš vikuv na dach aj veťerník a tot sa podľ'a vetra kriťev. Do gúl' písma historické tanu zapraveľi, a žebe ňik ňemau takie škríbl'e ako pokorackí koš'iev, zaglazovaľi ich zlatožoutou farbou.

Farbu si daľi virobiťi a do ňie daľi zamiešaťi prášok zo sl'iede a tá sl'ieda sa na slnci trbľietala ako zlato. Pokorackí kost'iev už zd'aľeka svieťev! Aľe aňi totot dach naveki ňevitrímau. Edon rok prišlo aj sen zemetراسiéňa a škribl'e sa popohínale a popukale. Misev sa celí kost'iev šason prerobiťi a už hrnšiersko remeslo tode zaňikalo. Ňemav už kto novie zlatie škribl'e na dach virobiťi, tak sa dach ľen bl'achoví spravev a tot mámo aj ňeska. S tich zlatich válovcí a škribl'í mojej stará maťi, prastará, praprastará maťi na vešnú pamejtku pár kusou otkládala a po starie maťerinie smrt'í son ich jej opatrovala! No aľe prišla edoraz na Pokoradz paňi rejďit'el'ka gemerskiho múzea. Hľadala dáke znaškováne t'ehle, škribl'e do múzea. Aj son jie dáke poutárske a mašťinskie našla, aľe tu ona zbadala tie zlatie, glazováne a že ona ešťe takie ňigdaj ňevieďela a o takich sa ňedošítala aňi v históriji, ľebo ona je veľká odborníška na keramiku, a že ona tu na tonto mest'e stát'í bud'e, kín ľen jie tie škribl'e ňedán! Šakovak son sa vikrícala, že mi je to pamejtko, že su aj tak chibnie... aľe poton naveľie son si pomisľela, že v múzeu ľepši in bud'e, ľebo po mňe už ňik ich opatrovaťi ňebud'e, ľebo po mňe už ľen potopa príďe.

O mlinoch a mlinároch

Mojej dobrá maminka bola sťejto, s Pokoradzi, z gazdouskiho rodu, no starin rod'íšen f čase zdrust'evňováňa šitok majetok pobraľi; zeme, statok, mašinu na mláťeňie, voze a šitko nášínie, šo gu gazdoustvu bolo nadbe. Muoj dobrí oťec bou z Vrboviec, viušení mlinár z veľmi stariho mlinárskiho rodu. Ľen teraz son sa na staros dozved'ela, že náš rod mau šes generácijí mlinárou, šo vien aj písomňe vidokladovaťi. No v historickich kňiškách od našich poprednich historikou son sa došítala, že ich z menon Martinšok bolo aj vejc. Najstarší z roku t'isícsed'ensto-

d'evd'esejtsed'en. Aj mlinári po februári roku t'isídzd'evecto-
š'iricadosen z'le pochod'eľi. Aj t'ín komunist'i mline pobraľi a tak
ich o obživu pripraveli a ožobrášeli. Starimu ocevi zobraľi z mlina
noví motor na elektriku. Motor si dav f Čechách hin za Prahou
virobiťi, direkt pre vrbovskí mlin. A po zeľeznici v nákladnon
vagóne na Nižní Skáuňik dopraviťi. Zo Skáuňika tot motor tri páre
volou na vlašuhách do Vrboviec do mlina ťahale. Motor ňebov aňi
celí splat'ení, kod ho starimu ocevi zobraľi a do sobockiho mlina
dopraveľi. Áľe tan ňepasovau, tak tan celí zridzaveu. Starí oťec aj
z d'ievkou Idou tot motor ešťe splácaľi a to stariho oca o zdravie
a živuot pripravelo. Oťec mi napokon geodéziji f Košicech na
technické škole vištudovau, žebe sa dáko uživev aj zo svojieu
rodinou. Z mamou poton chod'eľi po meraškách. Mlinári, tí ván
boľi veľmi šikovní a zrušní majstri. Hlavne sa viznaľi f ťesaršine
a f stoláršine, ľebo si mline sami robeli a ved'eľi šakovakie kľiške
vimisľeti, žebe tie mline šo najduomiselnejšie bole. V mlinoch sa
mľelo hlavne po žatve, dňi aj celie noci, kín sa šetko zbožie na
múku nezomľelo. Poton už bolo robote pomeňej. Boľi aj takí, šo
kost'evnie krove a zvoňice ved'eľi spraviťi. Aj na Pokoradzi a
f Šerenšách na kost'eloch krove mlinári s Pokoradzi robeli. Miseli
to biťi onakvejší majstri, ľebo aj náš, aj šerenšánski kost'iev
kľembe majú. Na Pokoradzi vraj bou planí mlin, tak sa to píše
f starich kniškách, málo mau vode, aľe kronika a matrike píšu
o celich mlinárskich rodoch – Fabiánoucech a Sľínkoucech. No
ňeboľi to chudáci, ľebo ľen oňi si d'eti dávali študovaťi do
poprednich škol, a to ňebou lacní špás. Ďeti chod'ele in na
alumnum, to ín pán zemepán, statkár Bakoš, dávav jedlo zadarme,
aľe školnuo šitko bolo nadbe zaplat'iti. Dakotrí mlinári si aj píle
g mlinu pristaveľi a gáple. Podľa fotke mau pílu aj stariho ocieu
brat v Ostranoch. Pílu voda poháňala. Chudák, mau v život'e

šťastie alebo nešťastie, ale umreu ešte dva roke pretin, ako be mu to šitko boľi pobraľi. Mlin sa viužeu aj z valchou. Valcha súkno a vlnu plst'ela a vodou premívala. Buchar beu valce a tak sa robelo hrupšie alebo t'enšie súkno. Ťenkuo súkno bolo na gat'e, kabaňice a hrubuo smo volaľi postau, s toho sa šele kapce pre d'eťi, d'ieušence a šierne a sivie pre starich chlapou a žene. Alebo sa šele širice; bou to dlhi veľkí kabát z veľkin gaľieren, šo do pou chrpta viseu a pod hlavu sa dávau, kod f tonto kabát'e gondáši a juhási statok v noci strážel'i. Edon náš mlinárski predok z Muráňa do Ťisouca prišou a poton na Kokavu, gďe si papierňickí mlin vimisľeu aj postaveu. Tot mlin starie rande mľeu a s tich randí sa fajní „japán“ papier virábau. Hin do Pešťi ho vozeľi a ľen veľkí páňi ho kupovaľi. Škoda mlinárskoho remesla. Boľi to vímiselňici a technici onakvejši, tí sa v roboťe ňestraťel'i a teraz už ľen na toto remeslo muožemo spomínaťi, starie mline opravovaťi, ale už tie múku mľeťi ňigdaj ňebudú.

Úroda veľkích ťekvíc

Edon rok bou dobrí, úrodní, hodňe v ľeťe d'iežd'u padalo a nán sa na záhumňici urod'ele veľkie ťekvice. No, bole obrovskie. Ľedvác smo ich na jesen po kusoch na fúriku a na taľiški domov doťerigaľi. Ťekvicámi smo sviňi chovaľi a rátaľi smo, že bud'emo sviňi aj do pou zime chovaťi a aj hidu sa kus dostaňe. Starí oťec vimisľev, že po múre svinskiho chl'ieva sa už ťahá hruozno, a tak pomedzi puotpere na hruozno nabev šťiri poľice a na tie poľice smo vitrepaľi tahor tie ťekvice. Iba tu ednú noc sa edná poľic zlomela, šo bola z najzrešeťeňjšiho dreva, tá strhla šitkie ostatnie a milie ťekvice sa roskotúľale po celon dvore, a aj hruozno dolámale! Ťekvice sa do ednej potrepale, ako kobe bole zo skla virostle. No nešťastie ňechod'í ľen edno, pritraťi sa aj druhuo.

Misev to biťi strašný hrnot, ľebo sa sviňa f chl'ieve viľakala, šetkú podmost'ínu pod sebou virela a rozmetala a cez malie dvierca pri válove ušla s chl'ieva aj s prascámi. Prasce bole už pekníe, cicale eš'ťe sviňi, aľe aj za válovon sa už obzeralo, no takie šúdouce. Sviňa behala po dvore a po záhrade ako splašená a me smo sa pobud'eli, ľen kod prasce nán pod oblokon kvíkale. Šeci smo vibehľi von do tie zime ľen tak f košel'ejch a sviňi pošali chitaťi. Starí oťec jí napokon na háka za zadnú nohu chit'ev a me smo sa šici na ňí vrhľi a tak smo jí kto za uši, kto za chvuost, kto za nohu chit'eli a horko-ťáško do chl'ieva dotrepaľi. Prasce už šle za sviňieu samie. No rano sviňa už na nohe ňestávala, dostála zapáľeňie, miseli smo volaťi drust'evniho veterinára. Tot dau sviňi drahú inekciju a že jie eš'ťe aj stud'enie opklade nadbe dávaťi a prasce jí už cicat'í ňesmú. Misímo ich prepravit'í do druhího chl'ievca a kravskin mľiekon dáko po cumľi vichovaťi. Plát'enie meche smo do stud'enie vode namášali a sviňi na boke prikládaľi. Sviňa sa aj vistrábela, aľe už ňigdaj ňebola dobrá, a tak smo jí napokon miseli zabit'í na meso. Prasce sa nán aj podarelo viperchol'it'í a predaťi, aľe kupci, kod nás stretľi, ňezabudľi nán šprihnút'í medzi okáľe, že sa prasce slabo richtujú. No, tak smo me gazdovaľi za drust'evnich šejs od d'evajt'ich k pejt'im.

Ako son si od stariho oca motor vidupkala

Edon rok, kod už drustvo kus ľepši šlo, dostáľi drust'evníci aj ľepšie doplatke. Doplatke, to bolo to, šo celí rok zarobeľi. Peňaze in daľi ľen na konci roka, ednú tret'ínu. A dve tret'ine sa misele do banki daťi a eš'ťe aj na daš' viinkulovaťi. Dobre to maľi vimisľenuo, ľebo bankán ostále peňaze, strovit'í sa ňedale a ňiš sa s ňich ňesmelo kúpiťi. Viinkulovaťi si mohl'í motore, luksušnie, ňeska to volámo autá (tode smo luksušnie motore ňemaľi),

stavební materiál alebo ľadníšku, alebo prášku. Toto sa ale niš, ale vuobec niš kúpiť v opchodě nedalo, ani opchode takie nebole. Na motore sa aj tri-štyri roke šekalo, ani stavební materiál nebou. Tot choděu na staňic v nákladnon vagóne. Už z vagóna sa roschitau. Komu sa šo dostálo, to miseu brať a fše pri ton aj bitka bola. A o práškach a ľadníškách? To ani nejďen vraveťi... Kod zasadala rodiná rada, šo s peňazmí, tak jej son rozhodla, že si motor viinkulujemo, ľebo jej son furt ľen šoférka kcela biťi. Ešťe son ľen malá bola, a už ma traktorista Janko do traktora posaděv, kod nán záhumňic orau, a jej son brázdu zatrimovala. To son rukámi kormáň na traktore rovno trímala, nohou plin a nazadok son hlavu vikrícala ako hus za húsencami, žebe son tú brázdu rovnú zatríkala. Tode traktore nemale kabíne ani spetnie zrkadlá. Kod bolo nadbe dozatku ití, aj hlavu bolo nadbe vikriťi. Nakoňiec starí oťec na tot motor aj pristáv. Ľachkuo to bolo pristávaňie, kod son mala ľen petnác rokou, tagže šoférovaťi son aj tak nemohla. Ale ešťe son ani osemnác nemala, a už son voďickí preukaz v ruki trímala, a ešťe aj na motorku. Ale to o tie motorki naši neveďeľi. No a ešťe smo aj, prectauťe si, motor dostáľi! To nán priděľeľi podľa poraděie. Starí oťec s chlěiva spravev garáž. No chlěiv nán už nebou nadbe, ľen edná kraviška tan stála. Hm, děže d'esat kusou statku dakode bolo! Mojej prvá cesta vedla do garážu. Najdriev son spejtošku zaraďela a zatkon motora son do kurína sa ftrepala. Sľiepkie poviletovale, rospřchle sa po celon dvore, chlěivec sa rospádou a zadok noviho motora celí rostrepau. Nó poton mi už svitlo, že son mala zaraďiťi ednotku. Aj son tak spravela; pridala son plin a celí edon bok motora son o firštok garážovich dverí obrúsela. No, bolo to zděseňie! Šicí vbehľi f strachu do ľetnie kuchinki, zadekovaľi sa a ľen s pootvorenich dverí kukuškaľi, šo sa buďe d'alej robiťi. No nastálo utěšeňi

veľikuo a mňa be sťe sa aňi krvi ňeboľi dorezaľi. Aľe starí oťec sa pošau aj tak, aľe ľen kus, radovaťi. A po chvíľi, kod šitko sťichlo, tak takto bibľicki prorocki poviedau: „Dokonáno, vikvitováno! Vejc te, d'ievka mojej, už do žádniho motora ňigdaj ňesadneš a jej buďen maťi nerve na pokoji.“ No, za pár dní sa ňiš ňekonalo, aľe poton son pošala choďit' i za majstrámi automechanikmí. Napokon sa mi edon sl'íbev, že tot motor po vešeroch ponapráva. Šitkie peňaze, šo son mala na visokú školu zarobenie v drustve, na brigádach, v zeľeňiňe a ako figurantka na geodéziji, son dala za opravu. No, bov to krušní rok na visokie škoľe. Na internát'e son bívala našierno, spávala na zemi, obede, vešere nán dávaľi, aľe to son ľen tak vizerala, voňala pred menzou. A poton son tašla louka skrit' i sa do pivňici a tan son sa ušela. Aľe to hladováňa sa aj viplaťelo. Po prvon roku mi daľi štipendijum prospechovuo a edná známa, šo ma poznala, ako hladujen na ton internát'e, tak poviedala, že son sociálني prípad, tak mi ešťe daš prišmareľi. Joj, bola to rados, aľe poušenie to bolo veľmi dobrouo. Už son sa otode ňigdaj do ňišoho ňeftrieskala a už mán sed'emďesejtš'iri rokou a ešťe furt šoférujen.

Soňa Kmeťová

Slovník vyšnopokoradzkého nárečia

A

abe čast. i spoj.	<i>aby; Abe si ta zduochou, papľuch edon!</i>
abrichtovaťi nedok., expr.	<i>napomínať, kárať, dohovárať; Al'e ma porejdňe viabrichtovau! – Hibaj l'en, nak ťa viabrichtujen!</i>
abrichtung/k m., expr.	<i>(vo frazeologických spojeniach) prísne napomenutie; Al'e son dostáu abrichtung!</i>
agáš m.	<i>druh stromu, agát</i>
agášina ž.	<i>agátový háj; do agášine</i>
agže zám.	<i>akože; Agže to robíš! (ak sa niečo robí zle, nešikovne)</i>
akobe spoj. podrad'.	<i>akoby; Tváriš sa, akobe si ňeve-d'ev!</i>
akurát čast., expr.	<i>vyjadruje zápor, odmietnutie, popieranie; Akurát ťi tan puojd'en! – Akurát to urobín!</i>
akurátni príd.	<i>výnimočný (človek); akurátna žena (šikovná, poriadkumilovná, zručná)</i>
almárija, almara ž.	<i>rohová skrinka na stene, do ktorej sa ukladala biblia, písomnosti, spevník či pálenka</i>
ambríl' m.	<i>dáždnik</i>
Amerikán m.	<i>Slovák, ktorý sa vrátil z Ameriky</i>
anker m., mn. č. -kre	<i>kovová kramľa spájajúca drevené nosníky</i>

apaťieka ž.	lekáreň
apaťiekár m.	lekárnik
apetít m.	chuť do jedla
apo m.	otec
apouka m.	starý otec
aprehendovať i dok. i nedok.	1. dohovárať, 2. domáhať sa, 3. posťažovať sa
árenda ž.	prenájom; <i>Zobrau son si zem do árende.</i>
árendátor m.	prenajímateľ i prenajímajúci
árešt m.	väzenie, väznica; <i>do áreštu</i>
áreštant m.	väzeň
asekurácia ž.	poistenie
asentírka ž.	odvod brancov
aspon časť.	aspoň; <i>Choj, aspon uvidíš, šo sa bude robiť!</i>
ataman m., expr.	veliteľ, náčelník (o priebojnom dieťati s vodcovskými sklonmi); <i>Vidz ho, atamana!</i>
aušus m.	podradný, nekvalitný, chybný tovar
aušusoví príď.	podradný, nekvalitný (o tovare)
auzlág/k m. (aj kirakat)	výklad v obchode; <i>auzlág z aušusmi</i> (výklad s podradným tovarom)
až spoj. podradň.	ak; <i>Až to urobíš, dostaneš!</i>
aždaj časť.	hádám, azda; <i>Aždaj len pride našas tá mašina?!</i>

B

baba ž.

1. pôrodná asistentka, 2. náradie na hasenie ohňa (dlhá žrd' zakončená hlavickou z textílií), 3. haruľa (aj s posekanou klobásou a cesnakom)

bábafon m.

popínavá rastlina, plamienok plotový

babrat'i sa nedok.

neproduktívne sa angažovať v nejakej činnosti; *Babreš sa s tou robotou.*

bádogoš m.

klampiar

bagáň m., expr., mn. č. **-ňe**

nevydarené, nedostatočne upečené pečivo

baganša ž., obyč. mn. č. **-še**

hrubá kožená obuv do výšky členka

bagat'el' ž.

nepotrebná vec, niečo bezvýznamné

bagáž/š ž., mn. č. **-že**

1. batožina, 2. expr. skupina podradných, neprispôsobivých ľudí

bagov m.

zvyšok po vyfajčení tabaku vo fajke

bagózovaťi nedok.

fajčiť fajku

báchorka ž., expr., mn. č. **-ke**

1. klamlivá informácia, 2. detská rozprávka

bachter m.

nočný strážnik; *Zabrúsev son do bachterňi g bachterovi na kus reši.*

bachterňa ž.

bajúz/s m., obyč. mn. č. **-ze**

bak m.

bakuľa ž.

balamuťiti nedok.

balangovaťi nedok., expr.

bálovaťi nedok.

balušiťi nedok.

banda ž.

banovaťi nedok.

bápkoví príd.

baranša s. (aj **baranšok**)

baranšok m., expr.

barnaví príd.

báršon m.

básniška ž.

básniškár m., mn. č. **-ri**

baša m.

bášik m. (aj **bát'a**)

baškora ž., expr., obyč.

mn. č. **-re**

bašovaťi nedok.

strážny domček pri železničných
závorách

fúz, fúzy

1. drevené náradie, na ktorom sa
pílilo drevo, 2. sedadlo pre kočiša
hrubá drevená palica

zavádzať (niekoho)

potulovať sa; *Len balangujú a niš
ňerobej!*

zabávať sa; *Id'emo bálovaťi.*

hovorit' nezmysly, blúzniť; *Celú
noc balušev v horúški.*

kapela (cigánska, dychová a pod.)

1. ľutovať, 2. odkvitať, vädnúť;
kvet zabanovav

bábkový; *bápkovuo d'ivadlo*

ovčie mláďa, baranča

ovčie mláďa, baranček

počerný (o pleti)

zamat

básnička

básnik, poet

bača

oslovenie dospelých a starých
mužov

1. veľká neforemná topánka,
2. papuča

1. pásť ovce; *bašoval'i*, 2. expr. zle,
svojvoľne hospodáriť; *No, už si ti
dobašovau!*

baštrngovaťi nedok., expr.	nevhodne s niečím narábať
bašurina ž.	podmáčaný trávny porast, bahnis- ko, bahno, maličké jazierko
bát'a m. (aj bašík)	oslovenie dospelých a starých mužov
bedro s., obyč. mn. č. -rá	kríže (dolná časť chrbta)
béka ž.	ropucha
bekeš m.	kožuch
belastí príd.	modrý; <i>belastie šate</i>
beľica ž., obyč. mn. č. -ce	druh (bielych) sliviek
berní úrad/t m.	daňový úrad
beštija ž., expr.	agresívna, neznášanlivá osoba
beťár m.	huncút, lapaj
bezmála časť.	takmer, skoro; <i>Bezmála spadou do jame.</i>
bežaťi nedok.	utekať
bibas m., expr.	hlupák
bíboľen m.	tráva obsahujúca šťavu, ktorá spôsobuje horkú chuť mlieka
bicigl'a ž., mn. č. -ľe	bicykel
bicigl'išta m.	bicyklista
bidlo s.	drevený pántik v kuríne
biel'it'i nedok.	1. natierať stenu vápnom, 2. bieliť plátno rosou a slnkom, 3. zba- vovať škruپiny, šupky
biez/s m.	baza čierna
biezoví príd.	bazový; <i>biezoví sirup, biezovuo drevo</i>
biezovka ž.	pálenka z plodov bazy čiernej
bikal m., mn. č. -le	obecný býk; <i>Zabeli smo bikala.</i>

biľag/k m.	1. škvrna, fľak, 2. poškvrna; <i>Tá d'ievka má už biľag na sebe.</i>
bíreš m.	zamestnanec veľkostatku v ná-mezdnom pomere
biska ž., obyč. mn. č. -ke	egreš; <i>šervenie biske</i>
biš m.	bič
bišag/k m., mn. č. -ge	malý nôž; <i>boľi na bišage</i> (na nože, do bitky)
bišisko s.	veľký bič, bičisko
bizovaťi sa nedok.	trúfať si, mať smelosť, vládať vykonať; <i>Ňebizovau son sa na tú robotu.</i>
bl'acha ž.	1. plech, 2. kovanie na dverách
bl'ašaťi nedok.	bl'ačať
bl'ivaťi nedok.	vracať (o pokazenom žalúdku); <i>zabl'ivaťi sa</i> (ovracať sa)
bl'íza čast.	asi, azda, možno; <i>Bl'íza už skoro príde!</i>
blnkaťi nedok., expr.	horieť plameňom, blčať; <i>Ohen blnká.</i>
blšaví, blší príd.	napadnutý blchami
blšisko s., expr.	blcha
bobák m., mn. č. -ke	chrobák
bojaťi sa nedok.	báť sa
boksovaťi nedok.	natierať pastou (boxom) a leštiť koženú obuv
bolondaví príd., expr.	pobláznený, prihlúply a bláznivý zároveň
borbiel' m.	holič; <i>Tájd'en g borbiel'ovi.</i>
borzok m., mn. č. -ke	jazvec

bosňejk m.	predavač drobných úžitkových predmetov z Balkánu
boška ž.	menší sud
boškor m., mn. č. -re	plod veľkoplodého orecha; <i>Mámo tri oreche, edniho boškora a edniho šervenihó.</i>
brázni príd.	(o volovi) ktorý pri orbe chodí po brázde
brazol'etňa ž.	brošňa; <i>Kúpev son jie brazol'etňi.</i>
breška ž.	zmes topiaceho sa snehu a blata na ceste
brezina ž.	brezový les
briesca pomn.	briezky, porast briezok
brízgaťi nedok., expr.	hrubo nadávať
bruchaška ž.	píla na hrubé drevo
bruotvan m., mn. č. -ne	nízky okrúhly plech na pečenie vianočného i svadobného koláča v peci; <i>Zňes s padláša bruotvane na riet'až.</i>
brúsiťi nedok.	1. brúsiť, 2. expr. bezcieľne sa ponevierať; <i>No, gďeže si brúsela?</i>
budár m.	záchod, suchá toaleta
bud'ogóve pomn.	ženské nohavičky
budúnog/k m., mn. č. -nge	stavba, budova; <i>Budovaľi novie budúnge.</i>
buchnáť m., expr.	úder päťou do chrbta
bukréta ž., mn. č. -te	kytica
buksa ž.	malá prenosná detská pokladnička; <i>Odlož si peňaze do bukse.</i>
buľíkaťi nedok., expr.	bezducho imponovať

bundáš m.

buntošiťi nedok., expr.

buntošník m., expr.

buntovaťi nedok., expr.

buonc m., mn. č. **-ce**

buork m.

buormel' m.

burcovaťi nedok.

burgond'ija ž.

bušina ž.

but'eľka ž.

bútor m.

pes s hustou dlhou srst'ou

1. budiť zo spánku, 2. narúšať pokoj

burič, rebel

podnecovať k nepokojom

stehno (kuracie, husacie a pod.);

meso z buonca

dlžoba; *piťi na buork* (na dlh, na úver)

kupované drobné cukríky (v škatuľke) na vyhánanie parazitov

povzbudzovať

krmná repa

bukový les, bučina

malá fľaša

nábytok

C

cafrag/k m., expr., mn. č. **-ge**

cache ž., mn. č. **cašine**

cálovaťi nedok., expr.

capart m., expr.

cárach m., mn. č. **-che**

(aj **cárašina**)

cárašina ž., mn. č. **-ne**

cecíška ž., obyč. mn. č. **-ke**

cecok m.

zbytočný kus látky, handrička

priesyp

platiť

roztopašné dieťa

haraburda, haraburdie; *Navlášeu si kad'ejakie cárache.*

haraburda, haraburdie

druh sliviek

1. struk, cecok na kravskom vemene, 2. prsník

doklad o zaplatení trhového poplatku

céduláš m.	osoba, ktorá vydávala povolenie na prenájom stola na tržnici, správca tržnice
ceknúťi dok., expr.	nepovedať ani slovo, mlčať
celta ž.	nepremokavá plachta
centnárija ž.	palina, z ktorej sa varil odvar pri žalúdočných ťažkostiach
ciagel' m., mn. č. -gl'e	cencúl'
cíbig m., mn. č. -ke	1. expr. (obyčajne) chudé dieťa, 2. obyč. mn. č. vňať mladšej cibul'ky slabým, tenkým prúdom vody; <i>Voda ťekla furt malin cícerkon.</i>
cícerkon prísl.	stískat' sa, túliť sa
cícmat'i sa nedok., expr.	parádnicia; <i>Ej, cicpana, al'e si sa vicícmala, namuojpravdu!</i>
cicpana ž., expr.	hlupák, chmuľo, chumaj
cicvor m., expr.	dreváreň
cieňa ž.	asi 15 cm dlhé duté drievko (z bazy), na ktoré sa pri tkaní navíjala priadza a následne sa vkladalo do člnka
cievka ž.	ozdoba
cifra ž.	1. predvádzať pri tanci rôzne figúry, zložitó tancovať, 2. zdobiť, krášliť; <i>Al'e si sa vicifrovala!</i>
cifrovat'i nedok.	cement
ciment m.	ozdoba, obyčajne visiaca; <i>No, už si si nakvaškala cimitringe.</i>
cimitring/k m., expr., obyč.	stolár
mn. č. -ge	stolárske remeslo
cimrmán m., mn. č. -ňi	
cimrmánšina ž.	

cinkulár m.	cirkulár; <i>Píleli na cinkulári.</i>
cintľavka ž., expr. (aj cintľavša)	slabé, chúlостivé dieťa; <i>To je aľe taká cintľavka.</i>
cintľavša s., expr.	slabé, chúlостivé dieťa
cipelovaťi nedok.	predvolávať na súd
citara ž.	doma vyrobený strunový nástroj
citovaťi nedok. i dok.	predvolávať, predvolať (s cieľom zodpovedať sa pred nadriadenným), aj úradne
cmier m.	cmar
cmierová príd.	cmarový
cmiter m.	cintorín; <i>Tájd'en do cmitera, taňesien na hrob dáko kvieťa.</i>
cmúľaťi nedok.	cicať, cmúľať, sať; <i>Cmúľali tvrdie cukrike. – Cmúľali si palec.</i>
cofnúťi sa dok.	posunúť sa (napr. v rade)
cokel' m.	spodná časť stavby
colštok m.	drevené skladacie meradlo
corgoň m., expr.	veľký, neohrabaný muž
cúd'it'i nedok.	čistiť plody strukovín a niektorých obilnín od pliev vo vetre
cúk/k m.	1. vlak (aj mašina), 2. prievan
cukorňiška ž.	cukornička
cukrovka ž., obyč. mn. č. -ke	druh včasných sladkých hrušiek
cundra ž., expr.	žena so zlou povestou
cuol' m.	cól, stará dĺžková miera (2,54 cm); <i>cuol' sen, cuol' tan</i> (nezáleží na presnosti)
cuol'ová príd.	cólový (pozri vyššie)
curigat'i nedok.	cúvať

cvišiťi nedok.

cvrlíkaťi nedok., expr.

cvičiť

cvrlikať, cvrkať; *cvrške cvrlíkajú*

Č

ča cit.

čabrag/k m., mn. č. **-ge**

čačina ž.

povel volom vo volskom záprahu,
aby odbočili doprava

popruh na koňa

ihličie, konáriky ihličnatých stro-
mov

čákov m.

čap m.

šišak, druh vojenskej čiapky

1. drevená zátka na sude, 2. verej-
ný vodovod v meste

čapovaťi nedok.

čaptaťi sa nedok., expr.

vymeriavať, napr. pivo, víno

čaptať, krívať; kráčať v opitom
stave

čaptoš m., expr.

čárda ž.

čaptavý človek

krčma

čat m., mn. č. **-te**

čatorňa ž.

sponka do vlasov

odkvapová rúra na odvádzanie
daždovej vody

čavargovaťi nedok., expr.

bezcieľne sa ponevierať, prechá-
dzať sa

čengév m.

zvonec

čibuk m.

krátka fajka, zapekačka

čičíkaťi nedok.

kolísť, upokojsť

čiga ž.

mechanické kladkové zariadenie
používané na stavbách na vyťaho-
vanie ťažkých predmetov

čihi cit.	povel koňom v konskom záprahu, aby išli dopredu; <i>čihi – hota</i> (dopredu – dozadu)
čík m., mn. č. -ke	1. dážd'ovka, 2. rezanec, trhanec z cesta
činovat' ž.	ľanové plátno ozdobené farebnou vzorkou
činža ž.	domová daň, resp. nájomné za bývanie
čmajznút'i dok., expr.	ukradnúť
čomov m.	1. kríž obilia, 2. zväzok (napr. zeleniny)
čongál'e pomn., expr.	neforemné nohy
čuchrat'i nedok., expr.	prehŕňať vlasy prstami
čukoláda ž.	čokoláda
čukotke pomn.	dievčenské športové trenírky
čumák m.	1. pysk domácich zvierat (psa, mačky), 2. expr. nos
čurgat'i nedok.	veľmi slabo tiecť, takmer po kvapkách
čurgov m.	1. vyvieračka, rúra s vytekajúcou vodou, 2. odkvap
čušpajz/s m.	1. prívarok, 2. hustá polievka, 3. expr. nechutné jedlo
čutok m., mn. č. -tke	kukurličný klas zbavený zŕn; <i>Urod'ele sa nán samie čutke.</i>
čvachtat'i sa nedok., expr.	máčať sa vo vode, v mláke
čvarga ž., expr.	skupina neprispôsobivých ľudí

D, Ď

dada, dadóška ž.

dadov m.

daedon zám.

dach m.

dakode zám.

damaškat m.

darab/p m.

darme prísl.

darobňina ž., mn. č. **-ne**
(aj **daromňic**)

daromňic ž., mn. č. **-ce**

darúnok m.

daš, dašo zám.

daší zám.

daťi dok.

debatovaťi nedok.

d'ed'íš m.

d'edovizeň ž.

d'egovce pomn.

d'ekad'e zám.

d'elací príd.

d'eľako prísl.

opatrovateľka detí

materská škola

niektorý; *daedon d'en, daedná žena, daednuo d'ita*

strecha

dakedy, niekedy

luxusná látka s potlačou na obrusy
a periny

veľký okruch chleba

darmo

zbytočnosť; *Ľekupuj darobňine!*

1. zbytočnosť; *Ľekupuj daromňice!*, 2. expr. lenivá žena, lenivé dievča

dar

niečo

niečí

dať

debatovať

dedič; **d'ed'iška** ž.

dedičstvo

teplé spodné oblečenie pre deti
(s dlhými rukávami a po členky),
dupačky

kade-tade

pracovný; *d'elacie šate, d'elací d'en*

d'aleko

deľínka ž.	šatka na pokrytie hlavy z luxusnej látky
d'en m.	deň
denaturák m.	alkohol získaný denaturáciou
d'engl'aví príd. (aj gengl'aví)	slabý, útlý, chorľavý; <i>d'engl'avuo d'i'ta</i>
d'eraviťi nedok.	deravieť; <i>d'eraviťi šate</i>
dereš m.	školský telesný trest (prútom po zadku)
dežma ž.	povinná dávka (peňazí, naturálií a pod.)
didar m.	šašo
d'ience s.	1. dno nádoby, 2. drevený lopárík
d'ievša s.	dievča
d'ievšenský príd.	dievčenský; <i>d'ievšenskie šate/vigane</i>
d'ievšic ž.	staršie, dospievajúce dievča
d'iež/š m. (staršie aj -š)	dážď
d'ieža ž.	veľká drevená nádoba s dvoma úchytkami, vyrobená podobným spôsobom ako sud
díha ž.	drevený poloohnutý plochý diel na sude
dikóv m. (aj díván)	pohovka, diván
díla ž., obyč. mn. č. -le	podlažná doska
dilino m., expr.	psychicky narušený človek s neprirodzeným správaním
dílovaška ž.	dlážka z drevených dosák
dílovaťi nedok.	ukladať podlahu z drevených dosák

diňa ž.	označenie všetkých druhov melónov (pozri aj heslo gerega)
d'it'a s.	diet'a
díván m. (aj dikón)	pohovka
dlanca ž.	aromatická rastlina rastúca v záhradách; yzop lekársky
dláviťi nedok.	dláviť
dob/p m.	plocha na mláťacke, z ktorej sa podávali snopy do bubna
dobíjaťi sa nedok.	dobýjať sa, s násilím vnikáť (napr. do domu)
docipelovaťi dok., expr. (aj došlapcovaťi)	doviesť; <i>Docipeluj d'eťi domov.</i>
dohán m.	tabak
Dohviezdni vešer m.	Štedrý večer
dorka ž.	tlačenkovou zmesou naplnený mechúr zabitého brava
dosieu zám.	dosiaľ
dostacija ž.	ingrediencie na pečenie
došlapcovaťi dok., expr. (aj docipelovaťi)	doviesť
dotrieskaťi dok., expr.	doniesť odnikiaľ (obyčajne niečo veľké); <i>Šo si to dotrieskau?</i>
dotrieskaťi sa dok., expr.	prísť z niekade (obyčajne opitý)
doved'ívaťi nedok.	hľadať niečo
Dovňievec m.	Nižná Pokoradz
drankaťi nedok., expr.	žobrať, prosiť
dražiťi nedok.	stopami vytvárať cestu v snehu
drevená jahoda ž.	strom aj plod moruše

drgaťi nedok.

drgaťi sa nedok.

driev prísl.

drievce s., mn. č. **-ca**

drusa m.

drúšik m., mn. č. **-ke**

dufark m.

dugou m. (aj **špunt**)

duchna ž.

d'ujtóše pomn.

Đuľa m.

duránka ž., mn. č. **duráncie**

dvorit'i nedok.

E

edon čísl.

edonác čísl.

egzámen m.

1. natriasať (po hrboľatej ceste),
2. strkať

1. natriasať sa (po hrboľatej ceste), 2. strkať sa

skôr, prv, pred chvíľou; *Driev son tan bola.*

drievko, íver

muž s rovnakým menom, meno-vec; **druskiňa** ž.

1. dlhšia a hrubšia tyč, na ktorú sa vešali údeniny, 2. dlhšia a hrubšia tyč slúžiaca na rýchly presun kôp sena (pri tejto aktivite sa používali dva drúčiky)

podjazz

zátka na fľaši (spravidla korková) perina; *mochová duchna* (pápe-rová perina)

triesky na založenie ohňa

domáca podoba mužského krst-ného mena Július

druh slivky, duranzia

usilovať sa o záujem slečny

jeden

jedenásť

verejná skúška žiakov v kostole z rôznych predmetov, napr. z ma-tematiky

elefánt m., mn. č. -te	slon
elektrárňa, elektráren ž.	elektráreň
elektrika ž.	elektrina
elen m.	jeleň
emelet m.	poschodie
engedovaťi nedok. i dok.	1. povoliť, 2. odpúšťať, odpustiť, prepáčiť
eroplán m.	lietadlo
ételhordó m.	nádoba na prenášanie jedla, obedár
etető m.	podávač snopov do mláťačky

F

fácan m.	bažant
fad'lajtoš m.	zmrzlinár
fajerman m.	hasič
fajfa ž.	drevená cievka, na ktorú sa naví- jala priadza
fajfier m.	druh kolovrátko, ktorým sa namo- távali cievky
fajnovka ž.	príliš citlivý, chúlостivý človek
fajront m.	prestávka v práci
fajta ž.	1. plemeno dobytko, 2. odroda ovocia
faktor m.	díler, podomový sprostredkovateľ nákupu textílií podľa vzoriek
falat m.	veľký kus čohosi (napr. chleba)
falvédó m.	vyšívaná nástenka, ktorá sa vešala na stenu v kuchyni
farbieršina ž.	modrotlač

fašange pomn.

fat'úch m.

fédervajz/s m.

fédrovaťi nedok.

ferc m.

fercovat'i nedok.

feršlóg/k m.

fertál' m., mn. č. **-l'e**

fertuška ž.

ferul'a ž.

fígel' m., mn. č. **-g'l'e**

fijók m.

fil'ier m.

firhang/k m., mn. č. **-ge**

firma ž., expr.

firštók m.

fiškál' m.

fiškus m.

fištrón m., expr.

fl'ajster m.

fašiangy

1. výrastok na kukurici, 2. expr. neposlušné dieťa, výrastok; *Fa-t'úch edon planí!*

mastencová múčka, ktorá sa používala na posýpanie vnútornej časti čižiem, aby sa ľahko obúvali

usilovať sa značkovacia niť na predbežné šitie

šit' značkovacím stehom

debna na drevo (nachádzajúca sa väčšinou pri sporáku)

jednotka času, štvrt' hodiny; *Str-mo robmo, l'ebo su už tri fertál'e!*

zásterka nosená okolo pásu, ktorá chráni spodnú časť odevu

palica, ktorou učiteľ trestal žiakov

1. vtip, 2. kúzlo

zásuvka

minca malej hodnoty; *Ostáu bez fil'iera.*

záclona

osoba so zlou povest'ou

zárubňa dvier

advokát

1. nižší notársky úradník, 2. expr. prešibaný človek

dôvtip, um

náplast'

fľaksa ž., expr.	jazyčnica
fľandra ž., expr.	nemravná žena, pobehlica
fľaštiška ž.	fľaštička
fľiaške pomn.	cestoviny v tvare štvorca, fliačky; <i>kapusťanie fľiaške</i>
fľinta ž.	puška
fokoš m.	palica so železnou hlavicou (rukoväťou), s ktorou sa chodilo do nočnej služby
forota ž.	zásoba do budúcnosti; <i>kúpiťi do forote</i>
foršňa ž.	hrubá pevná doska používaná pri stavbe
foršpont m.	uložená povinnosť ísť so zápra- hom po armádu
fortiel m.	dôvtip
frajcímerka ž.	chyžná
frajieršit'i sa nedok.	randiť, chodiť na schôdzku (ran- de); <i>Mladí sa frajieršeli.</i>
francľ'a ž., obyč. mn. č. -ľ'e	strapec, ozdobné zakončenie tka- niny a pod.
friško prísl.	rýchlo; <i>hibaj friško</i>
frišní prid.	čerstvý; <i>frišnuo mlieko</i>
frišt'ik m.	raňajky
frizérka ž.	kaderníčka
frizúra ž.	úprava ženských vlasov, účes
fuják m. (aj fujavic)	fujavica
fujavic ž.	fujavica
funduš m.	pozemok, na ktorom stojí dom
funt m.	pol kilogramu

furmiška ž., expr., mn. č. **-ke**

furt prísł.

fusekľ'a ž., obyč. mn. č. **-ľ'e**

fušat'ï nedok.

futrál' m.

futro s.

futrovať'ï nedok.

plechový predmet formujúci tvar drobného pečiva, formička

stále, vždy

ponožka

fučať; *fuší*

1. puzdro, 2. dvojité dvere

podšívka

1. podšívat', 2. expr. finančne podporovať; *Ďeti si ľen futruje a futruje, aľe tie sa mu ňigdaj ňeodvd'ašej.*

G

gágorík m., obyč. mn. č. **-ke**

rúrkovitá cestovina do polievky vyrobená s pomocou vretena a brda

gajde pomn.

1. gajdy, 2. expr. veľké nohavice, ktoré nesedia na postave

galamuta ž., expr.

neprijemnosť

gaľiba ž.

problém, niečo zlé; *Dostav si ma do gaľibe.*

gaľier m.

golier

galon m., mn. č. **-ne**

šnúrka do topánok, nohavíc

galonšok m., expr.

šnůročka

gang/k m.

veranda

gaňit'ï nedok., expr.

nevraživo sa pozerat'

garazda ž., expr.

výtržnosť, škoda

gargarizovať'ï nedok.

kloktat'

garnitúra ž.

súprava (napr. textilných výrobkov)

gauza ž., expr.	skaza (obyčajne v súvislosti so správaním detí); <i>robiť gauzu</i>
gaval m.	veľký kus niečoho, napr. chleba alebo slaniny
gazember m., expr.	zlý, naničhodný človek
genc m.	sud, veľká drevená nádoba z dýh spevnená obručami
gengl'aví príd. (aj d'engl'aví)	slabý, útlý, chorľavý; <i>gengl'avuo d'it'a</i>
gerega ž., mn. č. -ge	červený melón
gerhov m.	pokrm z kukuričnej kaše, múky a vajec upečený v rúre
geršňa ž.	jačmenné krúpy
geršňoví príd.	krúповý; <i>geršňová kaša, geršňová polievka</i>
gibic m.	neželaný poradca kartára
gips m.	sadra
gl'ajcha ž.	najvyššia časť muriva; v obci existovala tradícia priväzovať na <i>gl'ajchu</i> zelenú vetvičku, na ktorú sa zavesila fľaša pálenky (slivovice)
gl'ajchat'i sa nedok.	1. zaraďovať sa do radu; <i>Nože sa zagl'ajchaj!</i> – <i>Zgl'ajchajte sa už dáko do šoru.</i> , 2. vyrovnávať sa
gl'ibat'i nedok.	krkvať, krčiť; <i>pogl'ibat'i</i>
gól'a ž.	bocian
gombaška ž.	špendlík s hlavičkou
gombóc m., obyč. mn. č. -ce	múčna guľka s lekvárom
gondáš m.	pastier ošípaných

gráde pomn.	stupeň, napr. liehu v slivovici
grajbat'i nedok., expr.	škaredo písať
grambl'aví príd., expr.	nešikovný
gramorka ž., mn. č. -ke	gul'ôčka, detská hra s hlinenými gul'ôčkami
grgáň m., expr., mn. č. -ňe	1. deformovaný strom, 2. nerovný terén; <i>Ňechod'i po grgáňech!</i>
griff'ik m., mn. č. -ke	nástroj, ktorým písali žiaci na bridlicové tabuľky
grís m.	krupica
grísoví príd.	krupicový; <i>grísová kaša, grísová múka</i> (hrubá)
gruonáš m., mn. č. -ši	kontrabasista
gruone pomn.	kontrabas; <i>Hral'i na gruone.</i>
gruonit'i, gruonkat'i nedok., expr.	priať; <i>Maška gruonká.</i>
gubírovať'i nedok.	1. vyrovnávať podlžnosť, 2. kryť kartárom vložený peňažný vklad hrča; <i>Zbelo (pomotalo) sa mi to do guči.</i>
guča ž.	
gul'ka ž., obyč. mn. č. -ke	1. závarka do polievky s údeninou, 2. obľúbené gemerské jedlo zo zemiakov, z múky a zo zomletej údeniny; gemerské gul'ky
gul'kovaňie s.	hra s gul'kami
gul'ovaška ž.	ohadzovanie sa snehom, gul'ovanie
gúňe pomn., expr.	staré obnosené šatstvo; <i>Do tieto hodzacie robote si obľešien len starie gúňe.</i>

gurtňa ž., mn. č. **-ňe**

gver m.

gvint m.

gvintovke pomn.

pevný textilný plát na prenášanie
ťažkých predmetov, popruh
strelná zbraň
závit (na skrutke)
korčule na kľúčik, pripevňované
na topánky skrutkami

H

hab/p m.

habaťi nedok., expr.

hábe pomn.

háborgatovaťi nedok.

háboške pomn., expr.

hajaš m., expr.

hajašiťi sa nedok., expr.

hajcovaťi nedok., expr.

hajs cit.

hajtó m.

hajza ž., expr.

hakľovaťi nedok.

haknádl'a ž., obyč. mn. č. **-l'e**

halgató m., mn. č. **halgatóve**

hamišní príd.

hamovaťi nedok.

hamovka ž.

1. ušľahaný bielok alebo smotana,
šľahačka, 2. pena na pive
nadmieru brat'
šaty, odev
vyrušovať, znepokojovať
šatôčky
nespútaný, pochabý človek
šialiť sa
kúriť, prikladať na oheň
pokyn pre volský záprah, aby
odbočil doľava
nadstavec na kosu pri žatve na
rovnomerné zhrňanie obilia
pochabá žena
1. háčkovať, 2. rezať kapustu do
suda
háčik na háčkovanie
ťahavá maďarská pieseň na počú-
vanie, serenáda
ľstivý, prefíkaný
brzdiť
brzda

hámrik m. (aj mlatok)	kladivo
hamvár m.	sýpka
handrkovaťi sa nedok., expr.	1. dohovárať sa o cene (zvýšeným hlasom), 2. škriepiť sa; <i>Jáj, šo sa zas handrkujete!</i>
hantúch m.	ženská vlnená pokrývka hlavy a pliec
haraburda ž., expr.	nepotrebná vec alebo osoba
harapáš m.	kúsok, trošičku; <i>Naber mi harapáš jedla.</i>
harašiťi nedok.	1. správať sa hlučne, neviazane, 2. expr. miasť sa (o myšlienkach v hlave)
haršok m.	sysel'
hátizák m.	plecniak
havkaťi nedok.	štekáť
havranka ž., archaicky (aj lovran)	olovrant
hebedo s., expr.	čosi neforemné (predmet aj osoba)
herovec m., mn. č. -vce	šiška, vyprážaný sviatočný múčnik z kysnutého cesta
heš cit.	slovo, ktorým sa vyjadruje zaháňanie hydiny
het prísl.	preč; <i>Choj het!</i>
hever m.	zdvihák
hibaj cit.	pod', pod'ho
hid m., mn. č. -de	hydina
hintov m.	koč
hňida ž.	vajíčko vši

hňil'iška ž.	strom a plod divoko rastúcej hrušky
hnojavic ž.	močovka
hod'ine pomn.	hodiny
hojštra ž., expr.	pojašená, šialená osoba (žena)
hokerlík m.	stolec, sedačka bez operadla
hókus-pókus m. i cit.	čarovanie; <i>Robí šakovakie hóku-se-pókuse, aľe s toho aj tak nič nebude.</i>
hoľica ž.	druh pšenice s klasom bez ôstia
holomok m.	1. pomocník kata, 2. expr. neskúsený mladík
homok m.	piesok
homrat'i nedok., expr.	hundrat'
homroš m., expr.	uhundraný človek
honcl'ovat'i sa nedok.	1. hojdať sa, 2. expr. váľať sa po niekom; <i>Ňehoncl'ujte sa už po sebe!</i>
hoňec m.	nadháňač zveri na poľovačke
Horníevac m.	Vyšná Pokoradz
hospoda ž.	sedliacky príbytok
hov cit.	pokyn pre volský záprah, aby zastal
hoviet'i si nedok.	oddychovať, relaxovať
hrád/t m.	krupobitie, ľadovec
hrča ž.	tvrdá uzlina v dreve alebo v doske
hrešiť nedok.	1. karhať, 2. nadávať, kliať
hriato s.	alkoholický liehový nápoj
hrid'e pomn.	prsia, hrud'
hrnok m.	hrniec

hrtan m.	skladový priestor pod strechou stodoly alebo maštale
hrubá príd.	tehotná
huba ž.	pleseň na murive, dreve a pod.
huckaťi nedok.	nabádať niekoho na zlý čin
humbuk m., expr.	nezmysel; <i>No to bou velkí humbuk!</i>
húno s.	1. voľný priestor v stodole, kde stáli vozy, 2. ovocná záhrada za stodolou
hurhaj m., expr.	nepokoj, trma-vrma
húrik m., mn. č. -ke	črevo
hurtovaťi nedok.	hrmotat', strašiť; <i>Nože zahurtuj! – Ňehurtuj!</i>
huzat'í sa nedok.	zosúvať sa (napr. ponožka do topánky)
húzov m., obyč. mn. č. húzóve	textilné uško v čižmách na naťahovanie; <i>F každie sáre bole dva húzóve.</i>
húzrit'í nedok.	krčiť niečo; <i>Celí pot'ah si zhúzrev!</i>
húzrit'í sa nedok.	mechrit' sa
CH	
chaluha ž., mn. č. -he	močiarna tráva
chamrad' ž., expr.	skupina bezvýznamných osôb, ale aj drobných vecí
chasník m.	súci mládenec
chasnovaťi nedok.	používať
chason, chasung/k m. (aj osoh/ch)	osoh, úžitok; <i>S toho ňinto žádon chasung. – chasunge (benefity)</i>

chatrš ž., expr.	chatrč
chechtat'ï sa nedok., expr.	bezuzdne sa smiať
chír m., mn. č. -re	správa; <i>dobrie chire</i>
chírni príd.	významný, svetoznámy
chírnik m.	posol správ, spravodajca
chirovat'ï nedok.	vidieť (najmä v zápore); <i>Ňechirovav si mi dagd'e okuliere?</i>
chitaška ž.	chytačka, detská hra
chit'it'ï dok.	chytiť
chlad'it'ï nedok.	chladiť
chlapit'ï sa nedok., expr. (aj kasat'ï sa)	vypínať sa; <i>Chlapev sa, že to zvládne.</i>
chlapšša s., expr. (aj chlapššok)	malý chlapec
chlapššok m., expr.	malý chlapec
chl'astat'ï nedok., expr.	nadmerne piť
chl'eba m.	chlieb
chl'iev m.	maštal' pre dobytok, kone
chl'ievec m., mn. č. -vce	maštal' na ustajnenie ošípaných, husí, sliepok, zajacov
chl'ípat'ï nedok., expr.	chlípať
chl'ista ž., mn. č. -te	1. škrkavka, parazit u detí, 2. dážďovka
chlpit'ï sa nedok.	zamotávať sa (napr. o nitiach)
chod'it'ï nedok.	chodiť
chodníšok m., expr.	chodníček
chochmes m., expr.	dôvtip, správanie sa; <i>Ňemáš chochmes.</i>
chopit'ï sa dok.	chopiť sa, chytiť sa; <i>Chopit'ï sa robote.</i>
chova ž.	strava; <i>dobrá chova</i>

chramba ž.	pohreb; <i>Peknú chrambu mu vi-strojeli.</i>
chrapáš ž. (aj chrapažd'ina)	raždie, haluzina
chrapažd'ina ž.	raždie, haluzina
chrapšat'i nedok., expr.	vydávať zvuk ako pri lámaní, prašťať
chrapún m., expr.	nemravný a bezcharakterný človek
chrast'ina ž.	krovie, húština
chrbiet m.	chrbát; <i>Boľev ho chrbiet.</i>
chrchút m., expr.	telesne slabý človek
chrchút'ik m., expr.	telesne slabé dieťa; <i>Narod'ev sa in l'en takí ňeduživí chrchút'ik.</i>
chriašťel' m., expr.	1. malý človek (podobný škriatkovi), 2. neposlušné dieťa; <i>Chriašťel' edon ňepodarení!</i>
chršok m.	škrečok
chudášisko s., expr.	chudáčisko
chuchval'ec m.	chumáč, zhluk padajúcich snehových vločiek alebo vyčesaných vlasov
chumáš m.	chumáč
chumel'ic ž.	chumelica
chumel'it'i sa nedok.	chumeliť sa
chvastat'i sa nedok.	chvastat' sa
chviľa ž.	počasie; <i>dobrá chviľa, planá chviľa</i>

I

iba spoj. i čast.

ibaže spoj.

idúcki prisl.

ihrat'i nedok.

ihrat'i sa nedok.

inde-kvinde cit.

inokode prisl.

inoverec m., mn. č. **-rci**

inžil'ier m.

inžil'ierski príd.

ircha ž.

iskrit'i nedok.

it'i, choj, pomo nedok. i dok.

len, iba; *Iba po svojon robiš.*

lenže; *Ibaže to tak ňebud'e.*

počas chôdze, idúc; *Jedou son idúcki.*

1. tancovať; *zaihrajmo si*, 2. hrať na hudobnom nástroji; *Muzikant'i už ihradju.*

hrať sa; *Toto d'it'a sa samuo ihrad.*

iba v spojení *Inde-kvinde*, *ňiš ňevind'e!* (príslovie poukazujúce na zlé hospodárenie)

inokedy

človek iného vierovyznania

inžinier; **inžil'ierka** ž.

inžiniersky; *inžil'ierske robote*

nespracovaná koža zvierat'a

iskrit'

ísť, chod', poďme; *Choj het, papľuch edon! – Tak chojte!* (s významom 'na krátky čas a nie veľmi ďaleko') – *No pomo friško!*

J

jablško s.

jablšník m.

jagať'i sa nedok.

jáger m.

jachtať'i nedok., expr.

jajkať'i nedok., expr.

jablčko

jablčník, jablkový koláč

jagať sa, trblietať sa

poľovník

prudko dýchať

jajkať

jamkovaťi nedok.

jaňišier m.

jarmošník m.

jarmošníko s.

jarmošnuo s.

járok m.

járšik m., expr.

jasľe pomn.

jastrab/p m., mn. č. **-be**

jastrit'i nedok.

jašt'eric ž.

jatrit'i nedok.

jatrit'i sa nedok.

jedoš m., expr.

jej zám.

jest'i nedok.

juhás m.

juňec m., mn. č. **-nce**

junšina ž.

jutro s., mn. č. **-rá**

K

kad'a ž., **kad'ieška** expr.

kad'ešo zám.

jamkovať

janičiar

kto predáva alebo kupuje na jarmoku

miesto, na ktorom sa usporadúva jarmok

darček z jarmoku

plytké koryto, ktorým odteka napr. dažďová voda alebo voda z prameňa

1. malý jarok, 2. malý výkop, do ktorého sa sialo osivo válov pre dobytok

jastrab

ostro pozerat'; *No šo jastriš?*

jašterica

jatrit', zraňovať

hnisať; *Rana sa mi jatrí.*

prudký, zlostný človek

ja

jest'

pomocník pastiera

mladý vôl

stádo mladých volov

stará plošná miera

objemná drevená nádoba, v ktorej sa vyvára bielizeň

kadečo; *kad'ešo robiťi*

kad'ík m., expr.	dym
kad'it'i sa nedok.	dymit' sa; <i>Zakad'elo sa nán.</i>
kach'le pomn.	pec
kach'lier m.	kachliar
kach'lieršina ž.	kachliarske remeslo
kach'liška ž., mn. č. -ke	keramická obkladačka
kalamár m.	nádobka na atrament
kálaňic ž.	poštiepaný kmeň stromu na pali- vové drevo
kalap m.	klobúk
kalaúz/s m.	sprievodca vo vlaku
kaľavní príd.	driečny, urastený, šikovní
kaľišťok m., mn. č. -ke	kalíštek; <i>Naľej za kaľišťok!</i>
kaľit'i nedok.	natierať hlinenú podlahu (hovä- dzím trusom)
kalošňa ž., obyč. mn. č. -ňe	návlek na topánky alebo čižmy
kamašľa ž., obyč. mn. č. -ľe	chrániaci pred blatom, galoša
kanapa ž.	topánka
kancel' m.	kanapa, pohovka, diván
kančóv m.	kazateľnica
kandľa ž.	džbán, krčah s uchom
kánikula ž.	smaltovaná nádoba na prenos tekutín s rúčkou
kaňúr m., expr.	letné obdobie počas žatvy
kapric m., expr.	1. naježený kocúr, 2. malý nepo- slušný chlapec
kapricka ž.	vrtoch
kapšier m.	perinka
kapura ž.	výrobca kapcov
	brána, vráta

kapusník m., mn. č. **-ke**

kapuš m.

karika ž.

karikovať i sa nedok.

karpaví príd.

karperec m.

karta ž.

kasat' i sa nedok., expr. (aj
chlapit' i sa)

kasňa ž.

kašacina ž.

kášer m.

kaška ž.

kátráň m.

kekešiť i sa nedok., expr.

keľšík m.

kepeň m.

kerek kaláš m.

kerovať i nedok.

keška ž.

kapustový koláč

1. vrátnik, 2. futbalový brankár

1. detská drevená hračka, 2. kovové oko, ohnivo, krúžok, 3. náramok na ruku; *Daj si tú zlatú kariku.*

hrať sa s karikou (krúžkom, obrúčkou)

kto má karpiny, škamravý

náramok

1. karta, 2. pohľadnica

vypínať sa; *Kasav sa, že to zvládne.*

skriňa, komoda

kačacie mäso

káčer

kačica

dechtom impregnovaná lepenka na hydroizolácie

vystupovať niekam vysoko, kde nie je bezpečne; *No, gďe si sa to vikekešev?! – Ňekekeš sa tahor, lou spadneš, doraušíš sa (zraníš sa)!*

výdavok

dlhý zimný kabát

druh okrúhleho koláča

šoférovať

1. štica; *Poťahán ťa za kešku.*,
2. ofína

kidaťi nedok.	odpratávať hnoj, čistiť maštal'
kiéra ž.	prudká zákruta na ceste; <i>Plní voz sa mu vivaľev na kiére.</i>
kijaňic ž.	väčšie drevené kladivo so zarovnanými koncami
kiknaví príd., expr.	nešikovný človek, ktorému všetko padá z ruky
kíla ž.	neoperovaný pruh
kirakat m. (aj auzlág/k)	výklad s tovarom v mestských obchodoch; <i>Viloželi do kirakatu novie veci.</i>
kiseu m.	polievka z kapusty vykysnutej v sude
kišasonka ž.	slečna
kľepec m.	pasca
kľinš m.	kľúč
kľochňit'i nedok., expr.	variť nenáročné jedlo (s krátkym časom prípravy)
kloka ž.	kvočka
kľuchta ž.	veľký kus, najmä v spojení <i>kľuchta blata, hnoja</i> ; <i>Ňesieš kľuchtu blata na bočkorách.</i>
kobola ž.	kobyla
kod/t spoj.	keď
koch m.	1. komín, 2. ryžový nákyp; <i>koch z habon</i> (s bielkovou penou)
koľembaška ž.	hojdačka
koľešňa ž.	drevená stodola s bránou
kolmizov m.	ondulačná pomôcka na formovanie účesu, kulma

koma m.	oslovenie vzdialeného príbuzného, kmotor
komisní príd., expr.	1. druhotriedny, chybný (tovar, riad), 2. jednoduchý človek bez základov slušného správania; <i>komisní šľovek, komisná rodina</i>
komprd/t m., mn. č. -de	hríb
konkol'ozov m.	železný ručný mechanizmus na odstránenie pliev a iných nečistôt napr. z obilia
kont m.	druh ženského účesu, uzol
kont'oška ž., expr.	žena nosiaca uzol (kont)
korház/s m.	nemocnica
kosa ž.	1. náčinie na kosenie, 2. súčasť sečkárne, ktorá rezala posúvané krmivo (napr. slamu, d'atelinu)
kosiba ž., expr.	osoba chodiaca od suseda k susedovi (obyčajne klebetná žena)
kost m.	jedlo, strava
kost'iev m.	kostol
kostoš m., mn. č. -ši (aj kostovňík)	stravník; <i>planí kostoši, viberaví kostoši</i>
kostovaťi nedok.	stravovať; <i>Hrdo nás kostovali.</i>
kostovňík m., mn. č. -ci (aj kostoš)	stravník
kostrnka ž., mn. č. -ke	zvyšok z popáraného peria, tvrdá osová časť pera
košarina ž.	mláďa, seno z druhej kosby
koška ž.	šupka zo zemiakov i z ovocia
koťev m.	kotol; <i>Navareľi za koťev gul'ášu.</i>

koza ž.	drevené náčinie používané pri stavbe, na ktoré sa ukladali fošne (hrubé drevené dosky)
krachel'ka ž.	malinovka
kramľ'a ž.	skoba
krankasa ž.	zdravotná poisťovňa
Krašún m.	Vianoce
kredenc m.	väčší kus nábytku na uloženie kuchynských potrieb
krígel' m.	sklenená alebo hlinená nádoba na pivo s rúčkou
krit'it'i nedok.	krútiť; <i>Nože to zakrit'! – Zakrit'ín t'i krkon!</i>
krizantína ž.	chryzantéma
krkoška ž., mn. č. -ke	zdeformovaný plod hrušky
krňe pomn.	širokorozchodné sane do záprahov
krochkat'i nedok.	vydávať zvuk pri komunikácii prasnice s prascami
krochmel' m.	škrob
krochmel'it'i nedok.	škrobiť
krompáš m. (aj šeken)	čakan
krompel' m., krompl'a ž., mn. č. -pl'e	zemiak
krompl'aňík m.	zemiaková placka
kropec m.	1. súkenná obuv, papuča, 2. expr. človek nízkeho vzrastu
krsní m.	krstný rodič; krsná ž.
krušpán m.	záhradný krík, buxus

ksební príd.	vôl, ktorého v záprahu vedie pohonič
kucapaca ž., expr.	prudký boj, mela, zmätok
kúd'el' m.	konopné alebo ľanové vlákna na pradenie
kuker m.	d'alekohľad
kukerovaťi nedok.	pozerať sa cez d'alekohľad
kukuške pomn.	hodiny s kukučkou
kulač m.	ploská plechová nádoba s uzáverom na vodu alebo na pálenku, čutora
kuľadovaťi nedok., expr.	prehrabávať sa, hľadať
kuľajstra ž.	polievka uvarená z mlieka čerstvo otelenej kravy (<i>mľeziva</i>) so zavařenou mrvenicou
kuopriva ž.	přhl'ava
kupa ž.	1. smaltovaná nádoba s hrdlom, vrchnákom a rúčkou na prenos a uchovávanie vody, mlieka a pod., 2. polievacia krhla
kupak m.	poklop, kovový uzáver fajky
kuperda ž.	obálka
kúr m.	prach (napr. na prašnej ceste)
kura s., mn. č. kurence	1. mláďa sliepky, 2. náruč zožatého obilia, 3. druh hríbu
kúra ž.	ošetrovanie, procedúra
kurín m.	hospodárske stavenie pre sliepky
kurizovaťi nedok.	dvorit'
kurnaz/s m.	obecný kanec
kušnier m.	kožušník

kušnieršina ž.

kvaka ž., mn. č. **-ke**

kvaška ž.

kvičaťi nedok.

kvitancija ž.

kožušnicke remeslo

1. žrd' opatrená úchytka (napr. na vedro) alebo hákom (na sťahovanie, napr. konárov), 2. mn. č. vianočné opekance, 3. kvaka, druh bielej repy používaný ako zelenina a krmivo

1. pliešok na upínanie, 2. háčik vydávať zvuk (o hladných ošípaných)

druh dlžobného úpisu, zmenka

L, Ľ

ľabdat' i sa nedok., expr.

ľadník m.

ľadníška ž.

ľadvie pozostatok duálového tvaru

ľagan m., expr. (aj **ľapaj**)

ľajsňa ž.

ľajstro s.

potulovať sa

krmovina, vika siata

chladnička

1. oblička, 2. dolná časť chrbta, v ktorej sú uložené obličky

prefikáný chlapec

bočnica na posteli

1. úradné tlačivo, 2. doklad, dokument, listina, 3. hárok papiera (napr. s poznámkami, so zoznamom)

piest v pumpe alebo v motore

prefikáný chlapec

rámus

robiť lomoz, hrnot

okrúhla prenosná nádoba na umývanie

lámer m.

ľapaj m., expr. (aj **ľagan**)

lárma ž.

lármovat' i nedok.

lavuor m.

lелenc m.	sirotinec; <i>Zobraľi si d'it'a z lелen-ca.</i>
lemeš m.	kovová časť pluhu na vodorovné rezanie zeme
ľesa ž.	plot z lieskovej haluziny a prútia
licenciја ž.	úradné povolenie (na predaj tabaku, liehu a pod.)
licitovať i nedok.	dojednávať, kupovať na dražbe
ľievš m.	súčasť voza, ktorá sa železnou násadou nasúva na os a hlavicou udržiava bočnicu
lichva ž.	statok, domáci rožný dobytok
lilaví príd.	fialový
Lina ž.	domáca podoba ženského krstného mena Karolína
ľíňajka ž., mn. č. -ke	čiara, napr. v školskom zošite
ľoch m.	diera, skrýša
lojtra ž.	rebrík
lokňa ž., mn. č. -ňe	stočený prameň vlasov
lopár m.	kuchynská doska na valkanie cesta
lopatka ž.	malá kuchynská doska s rukoväťou (na hádzanie halušiek)
loptoš m., expr.	huncút (o dieťati)
lovran m. (aj havranka)	olovrant
ložic ž.	lyžica
ľuft m.	1. vzduch, 2. prievan
ľuon m.	1. určité množstvo, 2. dar, obyčajne peňažný; <i>Dostav si veľkí ľuon.</i>

ľuoňik m.	krátky železný klin s uškom (na upevňovanie pri stolárskych prácach)
ľúskaške pomn.	proces zbavovania kukuričných klasov od šúpolia
ľutrija ž.	lotéria
M	
magazín m.	1. obchod, 2. ženský módný časopis
machrovaťi nedok., expr.	predvádzať sa
machuľa ž.	atramentová škvrna v školskom zošite
máj m.	strom (breza), ktorý sa staval slobodným dievčatám pred bránou
majzľík m.	priebojník, zahrotený kus železa
mak m.	1. plodina, 2. žalud'ová karta
maľovaťi sa nedok.	fotografovať sa
mamona ž.	bohatstvo; <i>Zháňaš iba tú mamonu.</i>
mamouka ž., expr.	stará mama
mamouška ž., expr.	svokra; <i>Prišla ti mamouška.</i>
mamusa ž., obyč. mn. č. -se	teplé členkové papuče
maňúška ž., mn. č. -ke	1. močiarna rastlina, páľka, 2. obyč. mn. č. bahniatka, 3. bábka, ktorá sa navlieka na ruku a ovláda prstami
máre pomn.	drevená konštrukcia pod rakvu

marka ž.	1. známka, 2. dobrá/kvalitná značka
markírovaťi nedok.	chorľavieť
maród/t m.	chorý človek, pacient
maród'it'i nedok.	ležať v chorobe
marš cit.	hrubá výzva na odchod
marš m.	vojenský pochod
Maruľa ž.	domáca podoba ženského krstného mena Mária
maslovka ž., obyč. mn. č. -ke	odroda hrušiek
mašina ž., mn. č. -ne	1. akýkoľvek stroj, 2. vlak (aj cúg/k), 3. zápalka
mašingver m.	gulomet
mašinovaťi nedok.	mlátiť obilie
mašľa ž.	kravata
matérija ž.	látka (na šaty)
maťi ž.	matka; <i>od maťeri</i>
matróz/s m.	námorník
me zám.	my
méčeš m.	kahanec na hrob
medicína ž.	liek
mech m.	vrece
meldovaťi nedok.	oznamovať (slovne); <i>Nože mi zmelduj!</i>
mend'ík m.	cirkevný sluha; obyčajne osirotené dieťa, o ktoré sa stará cirkev
merka ž.	drevená objemová miera, merica
merkovaťi nedok.	strážiť; <i>Merkuj!</i>
meru čisl.	štyridsať

mešťok m., mn. č. -ke	1. expr. miešok, malé vrecko, 2. paprika; <i>plňanie mešťoke</i> (plne- ná paprika)
miešaňina ž.	suché krmivo (napr. slama a d'ate- lina)
mikaťi nedok.	1. mykať, drmať, napr. zatvo- renými dverami, 2. čistiť konopné a ľanové vlákna na česačke
mináž/š ž.	strava pre vojsko
mincier m.	druh závesných jarmočných váh
mindeneš m.	pomocník pri práci
miškovat'i nedok.	kastrovať
mišmáš m., expr.	miešanica
mľandraví príd.	neduživý
mlátka ž.	mladá sliepka, ktorá začína niesť vajcia
mlatok m. (aj hámrik)	kladivo
mľezivo s.	husté mlieko bezprostredne po otelení kravy
močka ž.	1. zmes tabaku vo fajke, 2. decht vo fajke po vyfajčení
moch m.	1. mach, 2. jemné perie (páperie) do vankúšov
mochoví príd.	páperový; <i>mochovie duchňe</i>
mojkat'i si nedok.	vzájomne si hovieť
morit'i nedok.	kropiť osivo modrou skalicou
motor m.	auto
motoršok m., expr.	1. malé auto, 2. motorček do nie- čoho

motovidlo s.

možd'ier, hmožd'ier m.

mrcina ž.

mrňšaťi nedok., expr.

mrviťi nedok.

muf m.

mulatovaťi nedok., expr.

muška ž., mn. č. **-ke**

muštra ž.

1. náčinie používané pri pradení,

2. expr. roztržitá osoba

mažiar na drvenie korenia

1. zdochlina, 2. expr. chatrný kôň alebo dobytok

vydávať slabé a nezrozumiteľné zvuky; *d'iťa mrňší*

šúpať kukuričné zrná z klasu

kožušinová súčasť ženského zimného odevu, rukávnik

zabávať sa

1. malá mucha, 2. obyč. mn. č. pehy na tvári

1. vzor, forma alebo nákres, podľa ktorého sa napr. strihá látka na oblečenie, 2. predloha na kresbu

N, Ň

nabadurgat'i dok., expr.

nabažiťi sa dok., expr.

nabehaťi sa dok.

naberaška ž.

nabíjaťi sa nedok.

nabrúsiťi dok.

nabúkaťi dok.

nád'a s.

nadájaťi nedok.

nád'ejat'i sa nedok.

nahovoriť; *nabadurgat'i na zluo*

nabažiť sa

oplodniť sa (o krave)

varecha, naberačka

násilne sa natíkať niekomu, dvoriť proti vôli; *nabíjav sa mi*

1. naostriť, 2. expr. nahnevať; *Éj, aľe ma nabrúsev!*

oplodniť prasnica

vodná rastlina

dojčiť; *nadájaťi d'iťa*

mať nádej

nadháňaťi nedok.

nadojiťi dok.

nadrobiťi si dok.

nafarbiťi dok.

najdriev prísl.

najšast'ejši prísl.

najtro prísl.

náki prísl.

nametaťi dok.

namosúriti sa dok.

ňaňa, ňanika ž., **ňaniška**
expr. (aj **néna, nénika**)

naposredok prísl.

naprávaní prídl.

nápravka ž.

naraniš m.

naš zám.

našechrati dok.

našesati sa dok.

naháňať, durieť (napr. do práce);
Na drustve nás nadháňali.

nadojiť, získať dojením

1. nadpracovať si, 2. expr. narobiť
si nepríjemnosti

nafarbiť

najskôr, prv; *Najdriev správin
túto robotu. – Najdriev je toto
predňejšuo.*

najčastejšie

zajtra

vždy, stále; *Náki robí skazu. –
Náki robí d'áke ňevole.*

nahádzať (napr. slamu, seno)

nahnevať sa; *namosúreľi sa*

pomenovanie a oslovenie dospe-
lých a starých žien (obyčajne spo-
lu s menom alebo so živým me-
nom, napr. menom podľa domu)

doprostred; *Sadňimo si naposre-
dok. – Te sa postav naposredok!*

plnený; *naprávaná kapusta,
naprávaná paprika*

plnka z mletého mäsa, ryže a ko-
renín v kapustnom liste

pomaranč

načo

našuchoriť

načesať sa, starostlivo si upraviť
vlasy

našiňec m.	náš človek, rodák; <i>prišli naši</i>
našiňie s.	náčinie
našriet'i dok.	načriet' (vodu)
našúvať'i nedok.	počúvať, načúvať
naťejhnúť'i dok.	natahnúť
naťejhnúť'i sa dok.	natahnúť sa
nát'isk m.	cvikom získaná dispozícia fúkania do dychového nástroja
návoj m.	valec na krosnách, na ktorý je navinutá priadza alebo plátno
nazhonobit'i dok., expr.	nadobudnúť (napr. majetok)
nazrán prisl.	ráno, za rána
ňeboška ž.	1. zomretá žena, manželka, 2. chuderka
ňebošťík m.	zomretý muž
ňeboža, ňebožejtko s., expr.	telesne slabo vyvinuté dieťa; <i>ňebožejtko maluo</i>
ňebožiec m.	vrták
ňedochuotša s., expr.	neduživé dieťa
ňeduživí príd.	chatrný, chudorľavý; <i>neduživuo d'it'a</i>
néna, nénika ž. (aj ňaňa, ňanika, ňaniška)	pomenovanie a oslovenie dospelých a starých žien (obyčajne spolu s menom alebo so živým menom, napr. menom podľa domu), teta, tetka; <i>néna Nižnich Miškove</i> dnes; <i>Ňeska bude dobrá chvíľa. – Ňeska puojden do Sobote.</i>
ňeska prisl.	dnešný
ňešní príd.	popoludňajšia pobožnosť
ňešpore pomn.	

ňevola ž.	čudo; <i>tášká ňevola</i> (veľké a hlučné čudo) – <i>Káže to ňevola?!</i> (reakcia na prvé autá v obci)
ňiežik m.	nádcha, nachladnutie
ňik zám.	nikto
ňiktoš m., expr.	naničhodný človek
ňit'el'nice pomn.	pohyblivá časť krosien, na ktorú sa snovali vodiace nite, pomedzi ktoré sa prehadzoval člnok
ňižňík m.	dolník (v kartách)
nočak časť.	pravda, však, všakže
nože pomn.	náčinie na rezanie kapusty do suda
ňufák m.	1. predná pretiahnutá časť hlavy niektorých zvierat, 2. expr. nos
ňúrat'i sa nedok., expr.	paprat' sa, prehŕňať sa

O

oberušní prid.	obojručný; <i>oberušní nuož</i> (náčinie na úpravu dreva)
obida ž.	neprijemná situácia
obiľagovat'i dok.	poškvrniť, potupiť; <i>No, už tá tá rejdne obiľagovala.</i>
obligácija ž.	zmenka, platobný poukaz
oblok m.	okno
oblošier m.	sklenár
obluošik m., expr.	okienko
obrok m.	ovos pre kone
obuch m.	kyjak
oficier m.	dôstojník

ofina ž.	1. dorovna zastrihnuté vlasy na čele, 2. kečka
ohrňat'í nedok.	ohrňat' (aj porast zemiakov a kukurice)
okarikovat'í dok.	okružkovat'; <i>okarikovat'í bikala</i> (býka)
okul'iere pomn.	okuliare; <i>Skapale mi okul'iere.</i>
okúňat'í sa nedok.	váhať, byť nerozhodný, zdráhať sa
oldomáš m.	1. spoločné zapíjanie obchodu alebo spoločnej práce, 2. výslužka za prácu (obyčajne vo forme alkoholu)
oňehdá zám.	kedysi
onuca ž., mn. č. -ce	látka, ktorá sa namotávala na chodidlá namiesto ponožiek pri vsúvaní nôh do čižiem
opacha ž.	niečo veľké
opašovat'í nedok.	1. zisťovať, či sa podsadené vajcia „zaviazali“, 2. ohmatávať (všeobecne)
opces m.	podpätok
oplan m.	zlý človek
opl'en m.	vodorovná, otáčavá súčasť na náprave voza, umožňujúca pohyb oja
oprsok m., mn. č. -ske	nedojedený zostatok jedla; <i>Ňenahávaj oprske!</i>
osl'imavet'í sa dok.	vypustiť na jar miazgu (o víbe)
osnaška ž.	pšenica s klásím s ostňami

osoh/ch m. (aj **chason**,
chasung/k)

oškindrat'i dok., expr.

oško s.

oštara ž.

úžitok; *nach t'i je na osoh*

zbaviť obuv blata

hazardná kartová hra

zbytočná starosť, neprijemnosť

P

pacale pomn.

padláš m. (aj **puojd/t**)

páchnuťi nedok.

pajác m.

1. nekvalitné odrezky mäsa, držky, 2. žalúdok hovädzieho dobytká

povala; *Choj na padláš, zñes bruotvane, buďemo pieci riet'aže!*
neprijemne voňať, páchnuť

1. expr. zábavný človek, šašo,
2. detská hračka (s podobou človeka)

pajed/t m.

pajšľe pomn.

pakeľ m.

pakľík m., expr.

pakovaťi nedok.

pakovaťi sa nedok., expr.

pakúng/k m., expr., mn. č. **-ge**

paláng/k m.

pal'ec m., mn. č. **pauce**

pál'enuo s.

pámboškova kravička ž.

pampuška ž., **pampušok** m.,

mn. č. **-ške**

pankhart m., expr.

larva hmyzu (chrústa), pandrava

1. pl'úca zvierat, 2. bokombrady

balík

balíček

balit'; *pakovaťi si pakúnge*

ísť preč, pratať sa; *Pakuj sa!*

batožina; *nabal'iti si pakúnge*

ohrada z prútia

prst

alkoholický nápoj

lienka

šiška, pampúch

dieťa z nemanželského vzťahu

pánt m.	1. záves, na ktorom sú zavesené dvere, 2. bidlo v kuríne pre sliepky
pantalóne pomn.	dlhé mužské nohavice so zažehľenými pukmi
papek m.	1. kus dreva, 2. krátka palica
papierik m., mn. č. -ke	1. drobný plátok jemného papiera, do ktorého sa vkladal tabak a šúľali sa cigarety, 2. expr. malý kúsok papiera
papľuch m., expr.	nepodarok, nezbedník
parapel' m.	dáždnik
parcela ž.	vymedzená plocha (poľa, lúky a pod.)
parfín m.	voňavka
parobok m.	slobodný mládenec
parsún m.	podoba tváre; <i>má pekni/hnusní</i> <i>parsún</i>
pas m.	doklad o vlastníctve dobytky, ošípaných
paša ž.	lúka na pasenie dobytky
paša m.	1. turecký hodnosťár, 2. expr. človek tváriaci sa ako veľký pán
pátrike, pátriške pomn.	1. náhrdelník, koráliky, 2. ruženec (iba pátriške)
pauza ž.	prestávka
pavúz/s m.	drevená žrd' na upevnenie nákladu na voze
pazďerie s.	odpad pri trepaní konôp a ľanu
pech m., expr.	nešťastie

pekáš m.	smaltovaná nádoba na pečenie mäsa, zákuskov
penár m.	perečník
penatok m.	malý perečník
pencil m., mn. č. -cl'e	hrib kozák
perec m., mn. č. -ce	praclík
perepút' ž., expr.	skupina potulujúcich sa ľudí (aj detí)
perpent'ík m.	kyvadlo na nástenných hodinách
pešarka ž., mn. č. -ke	druh jedlej huby, šampiňón
peták m.	päťhaliernik
petreňec m., mn. č. -nce	kopa sena; <i>Zlož seno do petren-ceu.</i>
pchat'i nedok.	násilne vtískat'
piepor m.	korenie
pierce s.	zväzok dlhších husích pier na mastenie pekáčov, zákuskov
piga ž.	1. malý drevený, na oboch koncoch zašpicatený kolík, 2. detská hra
pigl'ajz/s m., mn. č. -ze	žehlička
pigl'ovat'i nedok.	žehliť
piják m.	1. sací papier (na atrament), 2. hltan husi, do ktorého sa násilne tlačila kukurica
pik'et m.	predsieň dedinského domu, z ktorej sa vstupovalo do obytného traktu a hospodárskych priestorov
pípa ž.	fajka
pipasár m.	rúrkovitá časť fajky

pípet' ž.	smäd; <i>Mán pípet'.</i>
piramida ž.	1. triangulačný bod, 2. rozhl'adňa
pirul'a ž.	tabletka
piskor m.	1. výpust hadice, 2. hmyzožravec
Pišta m.	podobný myši
píšť'al'a ž.	domáca podoba mužského krst-
píšť'ok m., mn. č. -ke	ného mena Štefan
pit'kes m.	kosť dolnej končatiny
pivňík m.	1. expr. bozk, 2. druh kvetu, letnič-
pľajbas m., mn. č. -se	ka
plánka ž.	stolný futbal s mincami (detská
pľet'ie s.	hra)
pl'ica pomn.	pilník na kov
pľuhaví príd., expr.	tesárska ceruza
pľuhavstvo s., expr.	divorastúca jablôň a jej plod
pocad'it'i dok.	zbavovanie porastu od nežiaducej
podarovat'i dok.	vegetácie, buriny
podarúnok m., mn. č. -nke	pl'úca
podvršť'a s., expr.	škaredý; <i>Papľuch edon pľuhaví!</i>
pofa ž., expr.	nehanebnosť, zlý skutok, škare-
pogl'íbaní príd.	dosť
	podložit' vajcia pod kvočku, hus
	darovať niečo
	dar; <i>Doňes'li nán podarúnke.</i>
	podhodené, podvrhnuté dieťa
	1. podoba tváre; <i>pekná, hnusná</i>
	<i>pofa</i> , 2. ústa, 3. odvrávajúca, haš-
	terivá osoba, obyčajne žena; <i>Pofa</i>
	<i>edná jazišná!</i>
	pokrčený; <i>pogl'íbaní papier</i>

pochábel' m., expr.	roztopašný, neviazaný človek
pochabí príd., expr.	roztopašný
pokejzat'i dok.	ukázať; <i>Pokejž mi to, agže to ro-biš.</i>
pokiepit'i dok.	navnadiť (niekoho na niečo); <i>Al'e son ti pokiepiv!</i>
pokuoprit'i sa dok.	popŕhlit' sa
pomije pomn.	voda, v ktorej sa umýval kuchyn-ský riad a sú v nej zvyšky jedál
pondus m.	závažie na kyvadlových hodinách
ponduske pomn.	nástenné hodiny so závažím
poňva ž.	veľká plachta na prenášanie sena, slamy alebo na prikrytie obilia
popsut'i sa dok., expr.	pokaziť sa, zopsut' sa (aj morálne)
porcija ž.	dávka jedla
port'ieka ž.	drobný tovar na predaj
posredok m.	prostriedok, stred; <i>Virác si (vypo-čítaj si) posredok.</i>
postružník m.	pagáč
pošajdes m.	výslužka zo zakáľ'ačky; <i>Doňesli smo ván pošajdes.</i>
potkova ž.	1. konská podkova, 2. koláč v tva-re podkovy (makový, orechový a pod.)
potkoviška ž., expr., mn. č. -ke	podkovička pribíjaná na podošvy a opätky
potvárat'i nedok.	upodozrievať z niečoho
povgár m.	obecný sluha
povrázok m.	tenký motúz

povrieslo s.	zväzok stebiel slamy podobný povrazu na viazanie snopov
pozlátko s.	ozdobný papier na balenie cukríkov
poživeň ž.	potrava, strava, jedlo
prad'eno s.	súbor napradených nití alebo bavlnenej priadze
prašina ž.	kukučina, cudzopasná rastlina (v d'ateline, lucerne)
pravota ž.	súdne pojednávanie
prechvestovať sa nedok., expr.	1. predvádzať sa, 2. zavadzať, motať sa; <i>No šo sa tu tak prechvestuješ?!</i>
preš m.	lis
prézle pomn.	strúhanka
prieče pomn.	mužské nohavice so špeciálnym strihom (k čižmám)
pričňa ž.	úzke drevené lôžko
prietrh/ch m.	pruh
primáš m.	prvý huslista ľudovej kapely
pristaš m.	muž priženený do domu nevesty
próba ž.	skúška šiat u krajčírka
probovať nedok.	skúšať; <i>Probuj to!</i>
prplat' sa nedok., expr.	neproduktívne sa v niečom prehrabávať, babrať sa s niečím
prvoska ž.	prvýkrát otelená jalovica
psina ž., expr.	zábava, žart
pucovať nedok.	čistiť
púder m.	zásyp
pud'ilár m.	peňaženka

puchor m.

puľka ž., mn. č. **-ke**

puľ-puľ-puľ-puľ cit.

pumpke pomn.

puodmošťina ž.

puodoj m.

puojd/t m. (aj **padláš**)

puokritka ž., mn. č. **-ke**

purgatov m.

purgovaťi nedok.

pušier m.

pút'ec m.

tlačenkovou zmesou naplnený žalúdok krmníka

morka; **puľejk** m.

privolávanie moriaka

chlapčenské nohavice prichytené pod kolenami

drevená podlaha v maštali

dojenie

povala

oblička

preháňadlo

preháňať (o hnačke); *purguje ma*

nástroj na pretláčanie varených zemiakov

cestička rozdeľujúca vlasy na hlavu

R

rádiovka, rádioška ž.

rafinovaní príd.

rachéť'a ž., mn. č. **-ľe**

rajňic ž.

rajňiška ž.

rakodóv m.

baretka

prešibaný, vynaliezavý

prskavka

veľká nádoba na varenie

malá nádoba na varenie

drevená stavba na dvore alebo na záhumní na uskladnenie krmovín, obilia

handra

randa ž., mn. č. **-de**

randárka ž., obyč. mn. č. **-ke**

rapeľ m., expr.

rašpľ'a ž.

doma tkaný koberec, pokrovec

záchvat zlosti

nástroj na opracovanie dreva

rat'afák m., expr.

raupšic m.

rebrina ž.

red'ekva ž.

red'ikat'i sa nedok., expr.

regul'a ž., mn. č. **-l'e**

rechtor m.

rejd/t m., mn. č. **-de**

rekl'ík m.

remesl'it'i nedok., expr.

repca ž.

rest m.

revanš m.

revat'i nedok.

ribací ol'ej m.

ribajžna ž.

ridikul m.

ries m.

riet'až/š m.

nos

pytliak

bočnica voza podobná rebríku

red'kovka

1. ísť niekam s nákladom; *dored'i-
kat'i sa*, 2. potácať sa (o opitom
človeku)

pravidlo

učiteľ

1. kuchynský riad; *umívaťi rejde*,
2. remeselné náčinie

detská košiel'ka

1. montovať niečo; *Šo remesl'íš?*,
2. laicky alebo neodborne vyko-
návať nejaké remeslo; *remesl'it'i
daš'*

repka olejná

zvyšok, zostatok

odplata

1. veľmi kričať, 2. expr. hlasno,
usedavo plakať

medikament pre deti na zosilnenie

1. strúhadlo, 2. valcha, doska so
zvlneným povrchom na pranie
bielizne

kabelka

**podiel žatevného robotníka, stroj-
níka, postávača**

**okrúhly kysnutý koláč; Z riet'ažen
smo tajšl'i na svadbu.**

rígel' m.	vodorovná závora (na dverách/ dvierkach)
rihat'i nedok.	grgat'
riheš m., expr.	darebák, nepodarenec; <i>Riheš edon!</i> – <i>To su l'en takí riheši.</i>
richtovat'i sa nedok.	chystat' sa
richtung/k m., mn. č. richtúnge	1. poriadok; <i>Spravela son rich- tung</i> (s niekým/niečím)., 2. mn. č. prípravy na hostinu; <i>Robíš veľkie richtúnge.</i>
ringl'a ž., obyč. mn. č. -l'e	kovová záchytká na topánke (na šnúrky)
ringlota ž., obyč. mn. č. -te	druh sliviek
riskáša ž.	1. ryža, 2. rizoto
roháč m.	1. chrobák, 2. náradie na sťahova- nie hnoja z voza
rontovat'i nedok., expr.	kaziť, ničiť, trhať; <i>rozrontovat'i daš'</i>
roráte pomn.	večerné pobožnosti v advente
rosca ž.	rasca
roscievka ž.	zaprážená polievka s rascou, kto- rou sa zalievali smidky chleba
rošt'ep m.	palica s rozštiepeným koncom na oberanie ovocia
rováš m.	1. dlh v krčme, ktorý sa zaznačoval zárezom na palici, 2. expr. <i>mať na rováši</i> – vykonať niečo zlé, previniť sa; <i>Máš na rováši, papl'uch edon!</i>

rozblnkat'i sa dok., expr.

rozgajdaní prídl., expr.

rubáš m.

rúgov m.

rumádzgat'i nedok., expr.

rumpál m.

Rusádl'a pomn.

rusl'a ž., mn. č. **-l'e**

rušat'i nedok.

ruvat'i sa nedok.

ružovka ž., obyč. mn. č. **-ke**

rozhorieť sa; *Nože doškaj, nak sa t'i rozblnká.*

neporiadne oblečený, neupravený

1. plátenná košeľa, 2. oblečenie mŕtveho

pružina

nahlas plakať

hriadeľ na studni

Turíce

zavináč

ponáhľat' sa; *Nadbe nán už rušat'i.*

– *Rušaj!*

biť sa, trhať sa, napádať sa (aj o psoch)

druh zemiakov s ružovou šupkou

S

sanovať'i nedok.

sapún m.

sarajevo s.

segěň m.

sejha ž.

sekírovať'i nedok.

seňaňic ž.

sersám m., mn. č. **-me**

servis m.

ľutovať niekoho; *posanovaľi ma*
mydlo

detský nožík vo forme rybky

biedny, chudobný človek (vokál é sa vyslovuje ako v maďarčine)

dĺžková aj objemová miera

násilím alebo inak niekoho nútiť
niečo robiť, šikanovať

priehrada v maštali, do ktorej sa
zhadzovalo krmivo

náradie

náčinie na podávanie jedál alebo
nápojov

seška ž.	nadrobno narezaný krm pre dobytok (slama, d'atelina a pod.)
seškáreň ž.	mechanické zariadenie, na ktorom sa rezal krm pre dobytok; <i>Na seškárňi smo porezali kukuriša (kôrovie).</i>
schlpit' sa dok., expr.	pustiť sa do bitky; <i>Chlapi f kršme sa schlpeli.</i>
schmatnúť dok., expr.	uchytiť
schváťit' sa dok.	1. objesť sa, 2. prepracovať sa; <i>Schváťev sa f ťašie robotě.</i>
sibila ž.	veštica
sihot' ž.	opustené, izolované miesto
síkaška ž.	striekačka
siláž/š ž.	spôsob uskladňovania/konzervovania zelenej šťavnatej krmoviny
simulovať nedok.	predstierať
sinka ž.	modrina
sipaňice pomn.	osýpky
sir m.	tlačenka z prasat'a
sirka ž. (aj širic)	veľký plášť zo súkna
skál'a s.	makadam
skapat' i dok.	1. zmiznúť, 2. expr. uhynúť
skľeňiška ž., expr.	štamperlík
skohruška ž.	mišpul'a
skoška ž.	lúčny koník
sladovať nedok.	ponáhľať sa s prácou; <i>Sladovala son z robotou.</i>
slameňík m.	košík zo slamy, v ktorom kyslo cesto na chlieb alebo sa doň od-

slámkahusár m., expr.	kladali rôzne potraviny (vajcia, chlieb)
sl'úka ž., mn. č. -ke	bezvýznamný človek, ktorý sa rád vystatuje
sl'úkovic ž.	slivka
smrt'ihlav m.	slivovica
sodoma ž., expr.	nočný motýľ (všeobecne)
socha ž.	nepříjemná udalosť, situácia
	kôl z kmeňa hrubšieho stromu s upravenými vetvami na sušenie mliečnikov
sorta ž.	druh, odroda (napr. ovocia)
spusták m.	mliečnik, hlinená nádoba na mlieko
sranda ž.	1. vtipná vec, 2. ľahkovážna zábava
srp m.	kosák
srpa ž.	mátoha, strašidlo; <i>Uťekajmo, srpa id'e!</i>
srvátka ž.	tekutina, ktorá zostane po zrazení mlieka
stádlo s.	miesto na paši, kde odpočívali kravy po napasení
stik m.	nástroj na čistenie lemeša a čeriesla na pluhu
stromšok m., expr., mn. č. -ke	1. malý strom, 2. vianočný stromček
strožľejk m.	textilná vložka do postele naplnená trstinou alebo slamou
stružľikat'i nedok.	orezávať drevo nožíkom

stud'eno s.	huspenina
subét m.	pomocník v obchode
suchote pomn.	tuberkulóza
suroň m.	bodák
súsek m.	objemná drevená debna na uskladnenie kŕmnych obilnín, šrotu, múky a pod.
svetlonos m.	pomyselná bytosť, ktorá zvädzala v noci na nesprávnu cestu, blu- dička
svoľ'aš ž., expr.	zberba
svršok m., mn. č. -ške	cvrček
Š, š	
šacovaťi nedok.	hodnotiť
šafáriti nedok.	hospodáriť
šafel' m.	nízka objemná drevená nádoba z dýh na napájanie statku
šachor m.	nádoba z plechu alebo rohoviny na uskladnenie osly, ktorou sa ostrila kosa
šachrovat'i nedok., expr.	neeticky manipulovať s niečím, resp. s niekým
šaj m. (aj teja)	čaj
šajník m.	čajník
šalamáda ž.	nakladaná miešaná zelenina (ob- sahujúca kapustu, zelenú papriku a cibuľu), čalamáda
šamerlík m.	malý stolček pre deti
šaňec m., mn. č. -nce	priekopa pri ceste

šantrošiťi nedok., expr.

šap m.

šaragl'e pomn.

šarapat'it'i nedok., expr.

šarbat'i nedok.

šárga ž., mn. č. **-ge**

šarina ž.

šarža ž.

šas m.

šason prísl.

šasopis m.

šasto prísl.

šáša s.

šášina ž.

šáška ž., expr., mn. č. **-ke**

šata ž.

šatár m.

šátor m., mn. č. **-tre**

šekat'i nedok.

šeken m. (aj **krompáš**)

šemer m.

strácať; *zašantrošiťi* (položiť na neznáme miesto)

vodný výpusť; *Tájd'en sa na šap vode napiťi.*

drevené náčinie na prenášanie alebo zvýšenie či zabezpečenie nákladu na voze

vystrájať

čmárat'; *Našarbi daš.*

kôň s hnedou srst'ou, hnedák

hustý trávnatý porast mokradí a jazier

vojenská hodnosť

čas

časom; *Šason sa to napravi.*

časopis

často

listy vodnej rastliny; *Zo šášine son nabrau l'en šáša.*

vodná rastlina

pochabá, nerozumná žena

čata, nižšia vojenská jednotka

čatár

1. stan, 2. prenosné prístrešie z nepremokavej tkaniny slúžiace na predaj tovaru; *Predávali smo pod šátron.*

čakať; *šekaj*

čakan

úsad

šerblík m., expr.	nočník
šereg/k m., mn. č. -ge	rómska osada
šerešňa ž., mn. č. -ňe	čerešňa; <i>Nabraľi smo dva kuoše šerešňi.</i>
šerieslo s.	železná súčasť pluhu podobná nožu na krájanie pôdy
šert m.	čert
šervená repa ž.	cvikla
šesták m.	dvadsaťhaliernik
šesšina ž.	konáre ihličnatých stromov, chvojina
šezlon m.	pohovka, diván
šibat'i nedok.	poháňať záprah bičom
šibovať'i nedok.	posúvať
šibrinkovať'i nedok., expr.	preberať prstami
šic cit.	vyháňanie mačky
šid'it'i nedok., expr.	klamať; <i>Šak ťa ošid'eľi.</i>
šifa ž.	loď
šiflík m., obyč. mn. č. -ke	cestovina do polievky v tvare malého štvorčeka
šifon m.	druh látky
šifoňier m.	skriňa na šatstvo alebo bielizeň
šichník m.	nekvalifikovaný pomocník pri murároch
šichta ž.	drevo uskladnené vo voľnom priestore
šimítovať'i nedok.	vyhládzať tabakové listy
šindľovec m.	druh klinca
šinfovať'i nedok.	nadávať
šinter m., expr.	nezbedník

šír m.	závarka do polievky, mrvenica
širák m.	veľký klobúk
širic ž. (aj sirka)	veľký plášť zo súkna
šíšeric ž.	cícer, strukovina
šíšericoví príd.	cícerový
šitko zám.	všetko
škopiťi nedok.	kastrovať
škrapka ž.	nástroj na čistenie pluhu od nalepenej zeminy, nánosov blata
škripta ž.	písanka
šlafrok m.	splývavé ženské šaty
šľajfier m.	brusič
šľajfierit'i nedok.	brúsiť
šľamastika ž., expr.	ťažká, komplikovaná situácia
šľamovaťi nedok.	čistiť črevá zabitého kŕmníka
šľapaj ž.	stopa
šmahon prísl.	rýchlo, razom, bez komplikácií
šmajchľovaťi sa nedok., expr.	zaliečať sa
šmaľec m.	masť
šmarit'i dok.	hodiť
šmejd/t m., expr.	nehodnotná vec, brak
šmikňa ž.	vyhňa
šmirgľovaťi nedok.	brúsiť povrch dreva
šmírovaťi nedok., expr.	sľiediť
šmucig/k m.	špinavec; <i>Šmucig edon špintaví!</i>
šnaps m.	alkoholický nápoj (pálenka, koňak)
šňupaťi nedok.	vdychovať nosom tabak
šnuptichľa ž.	vreckovka
šnurovaťi nedok.	navliekať šnúrky do topánok

šodó s.	sladká omáčka z vajec a s prídavkom rumu alebo vína na ochutenie jemného cesta, z ktorého sa pečú dukátové buchtičky
šógor, šougor m.	švagor
šopa ž.	drevený prístrešok
šor m.	rad; <i>do šoru</i>
špacírovať sa nedok.	prechádzať sa
špachtľ a ž.	murárske náčinie
špajdl a ž.	drievko, ktorým sa uzavieralo črevo naplnené mäsom
špajza ž.	komora
špak m.	ohorok cigarety
špárdiška ž., expr.	motúzik
špárga ž.	motúz, povraz
šparhiet m.	sporák
šparchať sa nedok.	1. čistiť si zuby špáradlom, 2. vrtať sa v nose
špercovať sa nedok., expr.	kompletne si upravovať zovňajšok (t. j. ostrihať sa, oholiť sa, vykúpať sa, ostrihať si nechty); <i>višpercovať</i> sa
špic m.	hrot
šporkasa ž.	sporiteľňa
šporovať sa nedok.	šetriť
špricňa ž.	1. nástroj z plechu na rozptýlenie vody pri polievaní, 2. nástroj na zdobenie torty a zákuskov
šprihať sa nedok., expr.	vyhadzovať na oči, nadávať
špunt m. (aj dugou)	zátku

šrá́m m., mn. č. **-me**

šránke pomn.

šrep m.

šrevi'ti sa nedok., expr.

šrot m.

štabarc m., expr.

štácija ž.

štanga ž.

št'a'ti nedok., expr.

št'avíc ž.

štempel' m.

št'epit'i nedok.

štigl'inc m., mn. č. **-ce**

št'ipkat'i nedok.

štopaňie s.

štráfik m., expr.

štránok m.

štricák m., expr.

štrichon prísl.

štrinfl'a ž., mn. č. **-l'e**

štrófa ž.

štrófat'i nedok.

jazva po poranení kože; *Prišou z vojne – samí šrá́m!*

drevený alebo kovový plot z tyčí
1. rozbitý kus hlinenej nádoby,
2. čelná kosť, 3. kvetináč; *Posaďi kvet do šrepa.*

namáhať sa; *Nešrev sa už toľko!*

zomleté krmné obilie

mela, zhon

stanica

masívnejšia železná tyč so zahrotením, sochor

močiť

minerálka

pečiatka, kolok, známka

očkovať

stehlík

vytrhávať prstami

násilné kŕmenie hydiny (obyčajne husí a kačíc) vtiskávaním potravy (kukurice) do hrdla

pásik (napr. v tkanine); ozdobný pás papiera alebo látky na polici

kus povrazu alebo motúza

mestský frajer, švihák

vrchovato, po okraj; *Nal'ej mi štrichon.*

pančucha

pokuta

pokutovať; *Žandári ma štrófaľi.*

štrompandľa ž., mn. č. **-ľe**

šťúpli príd.

šťurgat'i nedok.

štverňe pomn.

šúber m.

šufľík m.

šujtáš m.

šuoňaťi nedok.

šurec m.

šúrovaťi nedok.

šuster m.

šúšmaťi sa nedok., expr.

šuteměň m., mn. č. **-ňe**

švindľovaťi nedok.

T, Ť

tájst'i, tájt'i nedok. i dok.

gumený prúžok na fixovanie dám-
skych pančúch

útly

násilím pichať (napr. do osieho
hniezda)

zariadenie na priahanie a ovláda-
nie konského záprahu; *Ej, aľe ma
cvekau ako do štverňi.*

plech v komíne, ktorým sa regu-
loval dym

zásuvka

ozdobná šnúrka na odeve

opatrovať, šetriť; *šuoňaťi si obuv*
zástera, oblečenie chrániace
prednú časť šiat vrátane hornej
časti trupu

drhnúť dlážku

obuvník

ťahať sa, nesmelo sa zakrádať;
Len sa tak šúšmau poza rohe.

zákusok

klamať, podvádzať

ísť, odchádzať, odísť; *tájd'emo už*
(už odchádzame) – *ta tájd'emo*
(odchádzame ďaleko) – *Tak ta*
tájd'eťe! (Tak ďaleko/nadlho od-
chádzate!)

taľiga ž.	dvojkoľesový dopravný prostriedok, vozík
talkňa ž., obyč. mn. č. -ňe	múčne jedlo, dolka
ťapša ž.	plech na pečenie
ťarchavá príd.	tehotná
tavota ž.	vazelína
te zám.	ty
teja ž. (aj šaj)	čaj
ťemňica ž.	väznica
ťeplá hrada ž.	parenisko
ťerigaťi sa nedok., expr.	s námahou stúpať do kopca, vliecť sa (s ťažkou batožinou)
terkeľic ž.	pálenka z výliskov hrozna
ťetrov m.	1. lesný vták, 2. expr. neohrabaný človek
ťevšier m.	lievik
tík m.	oporná palica k rastlinám (napr. k fazuli)
tinta ž.	atrament
tlš ž.	zomleté krmovinové obilie, otruby; <i>Tlš sa zabarela vrejcou vodou a naľejla sa sviňien do válova.</i>
tok m.	voľné priestranstvo v stodole, kde sa mlátilo obilie
tóv m.	jazero; <i>F ton nižňen tóve sú kaške zo zel'enima nohámi.</i>
tragač m., expr.	chatrný dopravný prostriedok
trampka ž., mn. č. -ke	plátenná športová obuv s gumovou podrážkou

trepárka ž.	habarka
trepáška ž. (aj trľic)	trepáčka ľanu
trepat'i nedok.	1. tľcť ľan, konope, 2. šľahať smotanu, sneh z bielkov
trieskat'i sa nedok., expr.	ísť niekam; <i>Ta sa do sveta otrieskau.</i>
trímaťi nedok.	držať; <i>Potрім mi to!</i>
trľic ž. (aj trepáška)	trepáčka ľanu
trmácat'i sa nedok., expr.	viezť sa po zlej ceste v zlom voze
trnka ž.	divý ker a plod, ktorý sa zbieral na víno
trpák m., expr.	neschopný, nevýrazný človek
trpou, trpó prísl.	teraz, v tejto chvíli
trst'eňic ž.	vŕbový alebo lieskový prút, ktorým učitelia trestali žiakov
trúba ž.	1. rúra na pečenie, 2. dychový hudobný nástroj, 3. expr. hanlivé oslovenie; <i>Te trúba sprostá!</i>
truľo m., expr.	hlupák; <i>Te si takí truľo!</i>
trunk m.	pálenka
truskľavic ž., obyč. mn. č. -ce	jahoda rastúca na lesných čistiniách
túreň ž.	veža
tušľ'a cit.	ajhľ'a; <i>Tušľ'a ho, chriašťeľ'a maliho!</i>
tuž/š čast.	výraz, ktorý sa často používal na uvedenie alebo zdôraznenie informácie; nuž
tvrdoš m., mn. č. -še	hríb dubový

U

ubehávaťi sa nedok.

ubíjaška ž.

úboš' ž.

úbožejtko, úboža s., expr.

úd/t m., mn. č. **-de**

udavaš' m.

údenáš' m.

ud'erit'i dok.

úd'esní príd.

úd'i, ud'it'e zrejme cit.

úd'ieren ž.

úd'it'i nedok.

úfat'i sa nedok.

úfnost' ž.

ufúl'aní príd., expr.

uhľier m.

uhľierski príd.

uhol' m.

úhrabok m., mn. č. **-pke**

úchil'a ž.

uchíľit'i sa dok.

predbiehať sa

ubíjačka, nástroj na ubíjanie zemi-
ny

svah, úbočie; *strmá úboš'*

úbožiatko, chúd'a (o dieťaťati)

úd (noha a ruka); *Toto d'it'a má
veľmi biedne úde.*

udavač; **udavaška** ž.

údenáč, údená ryba

udrieť; *Ud'erev ho po hlave. –
Mocne ho ud'er!*

desivý; *To bou úd'esní pohľad.*

výzva na pohyb, len v rozkaze
posuň(te) sa; *Ud'i ta nabok!*

udiareň; *Klbáse mámo v úd'ierňi.*

údiť

dúfať v niečo

nádej

zafúl'aný, zamazaný

uhliar

uhliarsky

ohňom zmenená látka, obyčajne
drevo; niečo zhorené na uhol'

zvyšky obilia na poli po žatve,
ktoré si zhrabávali chudobní ľudia
bezpečné miesto v prírode pod
košatým stromom; *Pod sen do
úchil'i.*

uchýliť sa (do bezpečia)

ujšiná ž.	ujcova manželka; <i>ujec a ujšiná</i>
újt'i/újst'i dok.	ujst', utiecť; <i>Ta újdi, lebo tá chiťej!</i>
ukejzaťi dok.	ukázať; <i>Ukejž mi to!</i>
ukláňaťi sa nedok.	ukláňať sa
úkoson prísl.	šikmo, bokom, kradmo; <i>Pozrev úkoson.</i>
úkradomki prísl.	tajne, nenápadne; <i>Starká mi dale cukrik úkradomki.</i>
Uľa ž.	domáca podoba ženského krstného mena Júlia
uľachšit'i dok.	uľahčiť
uľic ž.	ulica
uľiška ž., expr.	úzky priechod medzi domami
úmor m.	vyčerpanosť
úmorní príd.	vyčerpávajúci; <i>úmorná robota</i>
unúvaťi sa nedok.	snažiť sa, usilovať sa
upešení príd.	upečený
upieci dok.	upiecť; <i>upieci daš'</i>
upit'i sa dok.	upit' sa; <i>upit'i sa na smrt</i>
úplnok m.	spln mesiaca; <i>v úplnku</i>
uprejst'i dok.	upriasť
úsad/t m.	bolesti v krížoch; <i>Chiťev ma úsad.</i>
úslňie s.	slnčné miesto; <i>Vilož ho na úslňie.</i>
ustráchaní príd.	ustrášený
ušebňa ž.	učebňa
ušebňic ž.	učebnica
ušeň m.	učeň; ušňic ž.
ušeňec m.	vedec, vzdelanec
ušení príd.	vyučený, múdry, vzdelaný

ušíťi sa nedok.

ušňovskí príd.

ušporiťi dok.

úšust m.

úžina ž.

V

vácka ž.

vahan m.

vájcovka ž.

vajling/k m., mn. č. **-ge**

vakovka ž.

vál'aňiška ž.

válov m.

vandľa ž.

varštag/k m.

vartáš m.

vašok m.

vatráľ m.

ve zám.

vechet' m.

učiť sa

učňovský; *ušňovskie roke*

usporiť

hlboká priekopa s vysokými brehmi; *Chod'ev son raz hor úšuston, raz lou úšuston.*

zúžené miesto

uvádzanie nevesty kňazom do manželského stavu

drevené oválne korýtko s úchytkami

zaprážená polievka s vajcom
objemnejšia plechová nádoba na umývanie riadu

omietka

plátenná servítka, ktorou sa prikryva cesto, koláče či chlieb
nádrž na napájanie statku

murárska varecha

stolársky pracovný stôl, ponk;
Sersáme si si nahau rozmetáne na varštagu.

strážnik

vrecko

palica, ktorou sa rozhrabáva oheň,
vatra

vy

handra na umývanie riadu

vejaška ž.	mechanické zariadenie na čistenie obilia
veksľovaťi nedok.	1. manipulovať, zamieňať, 2. prenášať väčší náklad
verbovaťi nedok.	nahovárať, získavať do armády
vercajg/k m.	náradie
vešiereň ž.	predvečerná až večerná pobožnosť
vicvierňit'i sa dok., expr.	vyparádiť sa; <i>Vidz, aľe si sa vicvierňela ako cicpana!</i>
vifutrovaťi dok.	1. podšiť, 2. vypchať
vigan m.	priliehavé ženské šaty
vihľad/t m., mn. č. -de	okno; <i>vipucovaťi vihl'ade</i>
vihľejdok m., expr.	oblôčik, okienko
vikladaške pomn.	detská hračka
viksajlak m.	navoskovaný nepremokavý obrus na stôl
Világoš m.	miestna časť Hrachova, Svetlá; <i>Skad'eže s'te prišli? Z Világoša.</i>
világoš m., expr.	druh trestu, výprask, výplata, potrestanie; <i>Aľe smo dostál'i rejdni világoš! – Nakládli smo in porejdni világoš.</i>
vilanka ž.	baterka, vreckový elektrický lampáš
vime s.	kravské vemenó
vímlat m.	podiel, ktorý dostal strojník, podávač a žatevný robotník
vinkel' m.	roh, pravý uhol
vínovka ž.	dula

vipeľichaní príd.

vipeľichaťi dok.

viperchoľiti dok.

virabovňa ž.

virastov m.

virgaťi nedok., expr.

virgul'a ž.

viršľa ž., obyč. mn. č. **-ľe**

vised'iet'i dok.

višasiťi sa dok.

višník m.

višt'icovat'i dok.

viťúz/s m., expr.

vizerat'i nedok.

vizita ž.

vižla ž., expr.

vlačuhe pomn.

vodnat'iel'ka ž.

vou m., mn. č. **vole**

vyplźnutý

1. vyplźnuť, 2. expr. dostať niekoho z ťažkostí

dostať zo slabého či z nevyhovujúceho stavu do normálu; *vi-perchoľiti d'it'a*

odroda slivky, mirabela

bdenie nad nebožtíkom

vyskakovať

nástroj (prútik) používaný pri hľadaní vody v zemi

párok

sedením na vajíčkach umožniť vyliahnutie mláďat (kurčiat, húsat)

vyčasiť sa

horník (v kartách)

poťahať za šticu

zdanlivý hrdina

pozerat' smerom von; *Vizri von, ši už idú s kost'ela.*

vzácná návšteva

vychudnutý človek, resp. dobytok
konštrukcia (jednoduchý dopravný prostriedok) na dopravovanie pluhu na roľu

choroba, pri ktorej sa vytvára mnoho vody v pľúcach, následkom čoho nastáva smrť udusením
vôl, ťažné zviera do záprahu

vrázd'iti sa nedok., expr.

potulovať sa, ponevierať sa; *No
gd'eže si sa vrázd'ev za tol'ki šas?*

vrhnúti dok.

oprasiť sa

vrhnúti sa dok.

vrhnúť sa (do niečoho/niekam);
Vrhov sa tanuka do vode.

vrška ž.

kruhová prútená konštrukcia pre
kvočku a kurčatá

vuost'a s.

ôstie

vzozreňia s.

pohľad; *Al'e má tot planuo
vzozreňia. – Má miluo vzozreňia.*

Z

za groš pes expr.

spojenie používané na označenie
úbohého, malého, chudého alebo
aj chudobného človeka; *To je l'en
takí ako za groš pes.*

zabárat'i sa nedok.

zapadať do blata, snehu

zabrúsiťi dok.

1. zabrúsiť alebo zaostriť niečo,
2. expr. zájsť si niekam

zaceľejpit'i dok., expr.

zahriaknuť; *Al'e si ju dobre zace-
ľejpela.*

zaft m.

šťava

zajac m.

1. zajac, 2. kosť, ktorá sa osobitne
vyberala z krmníka (pri zakáľáč-
ke)

zajachtat'i sa dok., expr.

zadýchať sa; *Celá son sa zajach-
tala do toho brehu.*

zakieriťi sa dok.

1. otočiť sa autom na ceste (do
opačného smeru); *Naspet' son sa*

zákos m.

zákruta ž.

zamerkovat'i dok.

záprdok m.

zárubňa ž.

zaušňic ž., obyč. mn. č. **-ce**

zavejzat'i dok.

zavejzat'i sa dok.

závoz/s m.

zbevka ž.

zbit'i dok.

zblnknút'i dok., expr.

zdávanka ž.

zdichavišnos ž.

zdímat'i nedok., expr.

zdút'i sa dok.

zel'ezni príd.

zel'ezo s.

zemozel' m.

misev zakierit'i., 2. odbočiť, zabo-
čiť

riadok skosenej trávy, d'ateliny za
koscom

masa sena, ktorá sa ukladala na
rohy voza, aby náklad pevne stál
postrážiť (dieťa)

1. malé kuracie vajce (pre šťastie
sa prehadzovalo cez strechu),
2. pokazené vajce

drevený rám dvier

náušnica

zaviazať; *Zavejž si tie galonšoke.*

vytvoriť zárodok vo vajci

hlboko vyrytá poľná cesta

maselnica, dbanka, nádoba na mú-
tenie masla

1. zbit' niekoho; *zbev son ho*,
2. zmútiť smotanú na maslo

zhorieť; *zblnkou do tla*

zásnuby

astma

sťažka dýchať (pri námahe alebo
po jedle)

1. (o dobytku) nafúknuť sa po
konzumácii napr. zelenej d'ateliny
a vody, 2. expr. nahnevať sa

železný; *zel'eznie dvere*

železo

druh rastliny, zimozelen

zerzon m.	druh včelieho úľa
zgegnúťi dok., expr.	zomrieť, zdochnúť, skapať
zicherhajska ž.	zatvárací špendlík
zl'ahnúťi dok.	porodiť
zmáška ž.	omáčka
zmetat'i dok.	zhodiť náklad z voza; <i>Zmetíval'i smo seno talou z hrtana.</i>
zmok m.	rozprávková bytosť v podobe čierneho kurat'a, ktoré nosí človeku peniaze a pod.
znoj m.	pot
znojiťi sa nedok.	potiť sa; <i>zoznojiťi sa</i> (zapotiť sa)
zománc m.	smalt, email
zománcoví príd.	smaltový; <i>zománcoví rejď</i>
zúzik m.	žalúdok hydiny
zváraťi nedok.	vyvárať plátno lúhom
zvejt'i dok.	vziať, zobrať; <i>Zveu son si šístú košeľi.</i>
zvetrelí príd., expr.	šialený, prudký
zvon m.	guľa (v kartách)

Ž

žabic ž.	plochý riečny kameň
žachkóv m.	miešok na tabak
žatvier m., mn. č. -ri	žatevný robotník; žatvierka ž.
žel'eznuo víno s.	medikament pre deti na posilnenie organizmu
žgrloš m., expr.	úzkostlivo šetrný človek
žinka ž.	motúz na sušenie bielizne
živán m., expr., mn. č. -ňi	zbojník; <i>Živáňi ední ňepodarení!</i>

živuot m.

1. život; *maŕi ŕaškí živuot*, 2. žalú-
dok; *Bol'i ma živuot*.

žňe pomn.

žatva

žňica ž.

žena, ktorá odoberala kosákom
skosené obilie za koscom

žochtar m.

smaltovaná nádoba na dojenie

Záver

V našom popularizačnom kolektívnom diele sme sa usilovali sprostredkovať čitateľom a čitateľkám základné poznatky o jedinečnom slovenskom nárečí Vyšnej Pokoradze. Ide o podobu jedného z juhozápadogemerských dialektov, ktorú si uchovali v pamäti rodáci a hlavní autori tejto publikácie: Mgr. Soňa Kmeťová a – dnes už zosnulý – Dr. h. c. prof. PhDr. Július Alberty, CSc.

Nárečia predstavujú významný prvok nehmotného kultúrneho dedičstva a tvoria dôležitý pilier národnej a regionálnej identity. Súčasný stav používania vyšnopokoradzského nárečia však jednoznačne naznačuje, že tento dialekt vo svojej tradičnej podobe patrí minulosti. Aj dnes by sme na Slovensku – vrátane Gemera a Malohontu – ešte našli veľa obcí, v ktorých sa komunikuje tradičným nárečím, osobitne v neformálnych rozhovoroch najstaršej generácie. Vyšná Pokoradz k nim už, bohužiaľ, nepatrí. Zásadný vplyv na túto situáciu má blízkosť okresného mesta a zmena statusu pôvodne samostatnej obce na mestskú časť Rimavskej Soboty. Táto premena so sebou priniesla viaceré zmeny v ekonomickej, sociálno-demografickej i kultúrnej oblasti, ktoré prirodzene zasiahli aj jazykové prostredie. Aj preto sa domnievame, že toto dielo má osobitnú hodnotu; predstavuje cenný doklad zachytávajúci podobu vyšnopokoradzského nárečia najmä z obdobia druhej polovice 20. storočia a prelomu tisícročí. Miestne nárečie sme sa snažili predstaviť nielen prostredníctvom úvodnej jazykovej charakteristiky a nárečového slovníka, vytvoreného na základe niekoľkoročného zapisovania a starostlivého overovania vybraných jazykových jednotiek z jeho

bohatého slovného fondu, ale aj formou autentických príbehov a spomienok autorov – miestnych rodákov.

Výsledok nášho úsilia sa spája i s úprimným želaním, aby prekročil svoj dokumentačný či faktografický rozmer a poslúžil aj ako prepojenie minulosti s prítomnosťou, staršieho pokolenia s mladším. Pre starších môže byť spomienkou na detstvo a mladosť, pre mladších inšpiráciou objavovať svoje korene. Budeme radi, ak sa riadky našej publikácie stanú miestom návratu k slovám, ktorými kedysi znela reč našich starých rodičov, k atmosfére detstva a k obrazu Pokoradze takej, akú si uchovávame v srdci.

Autori

Literatúra

- ALBERTY, Július. 2013. Nárečie a chotár. In:
JÁGERSKÁ, Šarlota, LACKO, Pavel a kol.: *Vyšná Pokoradz v objatí Rimavskej Soboty*. Rimavská Sobota, 2013, s. 217 – 220.
- ALBERTY, Július. 2014. *Pozdravujem Ťa, Vyšná Pokoradz*. Banská Bystrica, 2014. 200 s. ISBN 978-80-971845-9-9.
- ALBERTY, Július. 2015. *Z cirkevných dejín Vyšnej Pokoradze*. Banská Bystrica, 2015. 152 s. ISBN 978-80-972096-6-7.
- BÁRDI, Miroslav. 2021. *Nárečie v obci Čerenčany alebo Radosť z poznania tohto nárečia*. Čerenčany : obec Čerenčany, 2021. 88 s. ISBN 978-80-570-3231-1.
- KRAJČOVIČ, Rudolf. 1988. *Vývin slovenského jazyka a dialektológia*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1988. 344 s.
- ORLOVSKÝ, Jozef. 1982. *Gemerský nárečový slovník*. Martin : Osveta, 1982. 424 s.
- PAVLÍK, Jozef. 2024. *Lexika nárečia Vyšnej Pokoradze vo svetle jazykových kontaktov*. Rukopis diplomovej práce [školiteľ G. Rožai]. Banská Bystrica : Filozofická fakulta UMB, 2024. 66 s.
- Slovník slovenských nárečí. I. A – K*. Ved. red. I. Ripka. Bratislava : Veda, 1994. 936 s. ISBN 80-224-0183-8.
- Slovník slovenských nárečí. II. L – P (povzchádzať)*. Ved. red. I. Ripka. Bratislava : Veda, 2006. 1066 s. ISBN 80-244-0900-6.
- Slovník slovenských nárečí. III. P (poza) – R*. Ved. red. A. Ferenčíková. Bratislava : Veda, 2021. 816 s. ISBN 978-80-224-1905-5.

- Slovníkový portál Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV*. Dostupné na: <https://slovník.juls.savba.sk/>.
- SOKOLOVSKÝ, Leon. 2005. Vyšná Pokoradz a jej pečate do roku 1918. In: *Acta historica Neosoliensia*, 2005, 8, s. 39 – 47. ISBN 80-8083-173-4.
- TÓBIK, Štefan. 1957. Členenie a charakteristika gemerských nárečí (so 6 mapami). In: *Jazykovedné štúdie. II Dialektológia*, 1957, s. 86 – 120.
- TÓBIK, Štefan. 2018a. *Gemerské nárečia I. Časť prvá. Úvod – členenie – charakteristika*. J. Dudášová-Kriššáková (ed.). Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2018a. 176 s. ISBN 978-80-555-1993-7.
- TÓBIK, Štefan. 2018b. *Gemerské nárečia I. Časť druhá. Gemerská nárečová čítanka*. J. Dudášová-Kriššáková (ed.). Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2018b. 448 s. ISBN 978-80-555-1994-4.
- TÓBIK, Štefan. 2021. *Gemerské nárečia 2. Časť druhá. Nárečia juhozápadného Gemera. Hláskoslovie – synchronická časť*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2021. 464 s. ISBN 978-80-555-2798-7.

Pod'akovanie

Vytvorenie obsahu a vydanie tejto publikácie bolo možné aj vďaka spolupráci s ďalšími osobami (jednotlivcami i kolektívami), ktoré rôznym spôsobom prispeli k jej existencii. Osobitné pod'akovanie patrí predovšetkým:

- členom Evanjelického cirkevného zboru a. v. vo Vyšnej Pokoradzi za finančnú podporu;
- Ing. Vladimírovi Šimonovi za finančnú podporu a za poskytnutie fotografického materiálu z rodinného albumu;
- pani Drahoslave Hrončekovej a pánu Júliusovi Kováčovi za poskytnutie fotografií z rodinného albumu;
- manželom Soni a Dušanovi Kmeťovcom za poskytnutie fotografií z rodinného albumu;
- Bc. Jozefovi Pavlíkovi za starostlivý prepis rukopisu slovníka.

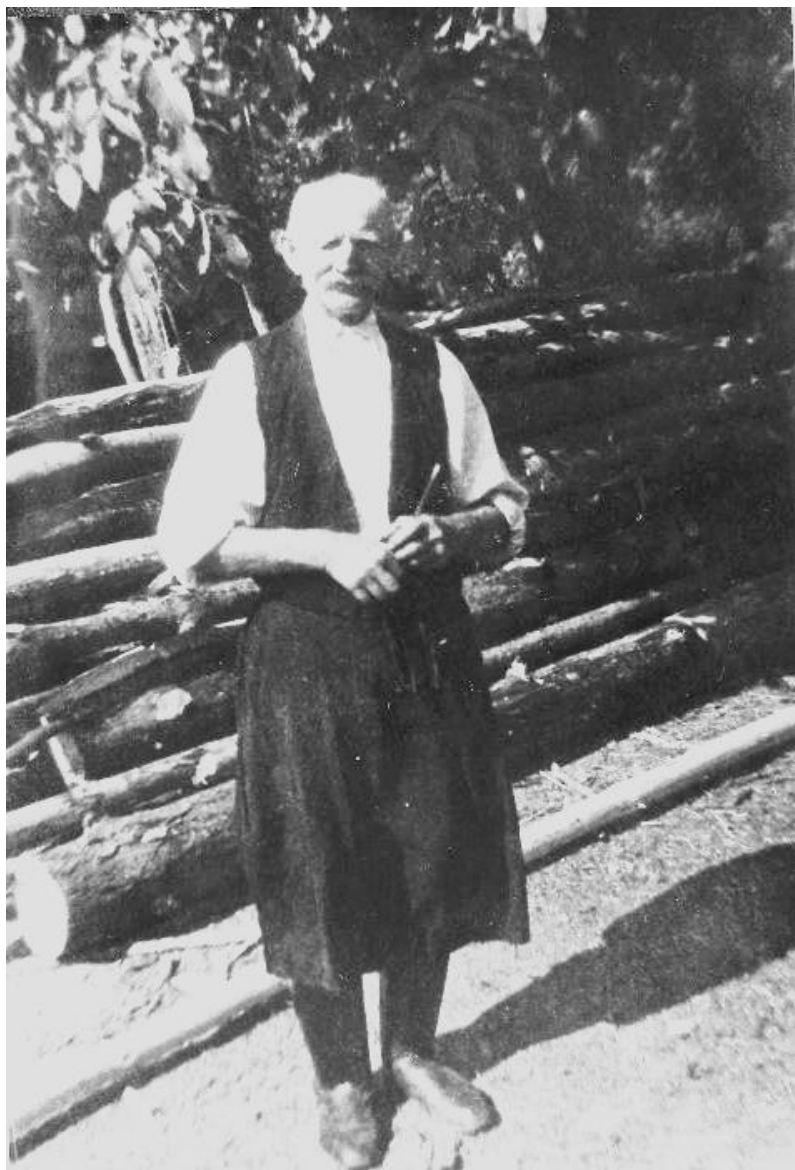
Obrazová příloha

1. Júlia Astalošová s deťmi: Júliou, Jánom, Pavlom a Máriou. Fotografiu posielala manželovi na front v čase prvej svetovej vojny. Fotoarchív Júliusa Kováča.

2. Tria verní kamaráti (Pavel Očovay, Ján Caban a Ján Házaš-Gálik) pred odchodom do prvej svetovej vojny. Fotoarchív Drahoslavy Hrončekovej.

3. Typické pracovné oblečenie roľníka (Martin Očovay).
Fotoarchív Drahoslavy Hrončekovej.

4. Samuel Házaš v každodennom pracovnom oblečení. Fotoarchív Drahoslavy Hrončekovej.

5. Výstavba vodovodu vo Vyšnej Pokoradzi v roku 1953. Výkop pre vodovodné potrubie sa vykonával iba ručne. Fotoarchív Drahoslavy Hrončekovej.

6. Ján Šimon pri prestavbe rodinného domu č. 62 v roku 1966.
Fotoarchív Sone Kmeťovej.

7. Rodina Šimonová pri prestavbe rodinného domu. Zľava: pomocník Anton Farkaš, Ján Šimon, Jolana Šimonová a ich dcéra Valéria Martinčoková. Fotoarchív Sone Kmeťovej.

8. Prvé rozorávanie polí po založení JRD v roku 1949. Ondrej Törköľ ako pohonič volského záprahu. Fotoarchív Drahoslavy Hrončekovej.

9. Ručný zber hrachu v JRD. Zľava: Margita Šimonová, Jolana Očovayová, Jožko – vedúci záhradníctva, Pavel Očovay, Jolana Ceberová, Pavlína Lacová a Margita Krišková. Fotoarchív Vladimíra Šimona.

10. Okopávanie cukrovej repy v JRD. Fotoarchív Drahoslavy Hrončekovej.

11. Odvoz obilia konským záprahom v JRD. Fotoarchív
Drahoslavy Hrončekovej.

12. Zvážanie kukurice a jej uskladnenie v podkrovných priestoroch. Fotoarchív Drahoslavy Hrončekovej.

13. Zber a čistenie cukrovej repy v JRD. V pozadí Pavel Očovay, zľava Mária Korenová, Jolana Eckhardtová a Margita Očovayová. Fotoarchív Drahoslavy Hrončekovej.

14. Vodičský kurz na prvý traktor, organizovaný roľníckou školou v Rimavskej Sobote. Prvý traktorista v JRD Vyšná Pokoradz Ján Bornay st. (muž stojaci za zadným kolesom). Fotoarchív Drahoslavy Hrončekovej.

15. Svadobné kuchárky (švagríné) v dobovom oblečení v roku 1940. Zľava: Júlia Házašová ml., Sabína Házašová a Júlia Házašová st. Fotoarchív Drahoslavy Hrončekovej.

16. Nový tím kuchárok v slávnostnom oblečení v roku 1953, vyškoľený Helenou Bancikovou. Zľava: Margita Očovayová, Ida Očovayová, Margita Beracková, Helena Banciková – školiteľka, Jolana Očovayová a Pavlína Hlásniková. Fotoarchív Drahoslavy Hrončekovej.

17. Rodina Ing. Júliusa Šimona, CSc., s manželkou, so starším synom Vladimírom, s mladším synom Paľkom a s manželkinými rodičmi. Fotoarchív Ing. Vladimíra Šimona.

18. Nedeľné odpoľudnie. Zľava: Zuzana Šimonová, Helena Šimonová a Pavlína Hlásniková (štvrtú ženu sa nám nepodarilo identifikovať). Fotoarchív Ing. Vladimíra Šimona.

19. Posedenie na priedomí v nedeľu. Zľava: Martin Očovay, Pavel Očovay, Drahoslava Hrončeková, rod. Očovayová, Margita Očovayová a Samuel Očovay. Fotoarchív Drahoslavy Hrončekovej.

20. Spoločné stretnutie príbuznených rodín. Zľava: Júlia Ceberová (pravdepodobne s manželom) a Júlia Borošová, Etela a Ján Ceberovci, po 2. svetovej vojne bezdôvodne vysťahovaní na Ukrajinu, Irena Borošová, Mária a Július Borošovci, Drahoslava Očovayová, Pavel a Margita Očovayovci. Dievčatá v popredí: Iveta a Marica Borošové. Fotoarchív Drahoslavy Hrončekovej.

Nárečie Vyšnej Pokoradze

Hlavní autori:

© Dr. h. c. prof. PhDr. Július Alberty, CSc.

© Mgr. Soňa Kmeťová

Spoluautori:

Mgr. Gabriel Rožai, PhD., Bc. Jozef Pavlík

Zostavovateľ: Mgr. Gabriel Rožai, PhD.

Jazyková korektúra: Mgr. Gabriel Rožai, PhD.

Návrh obálky: Mgr. Soňa Kmeťová

Rozsah: 148 s.

Formát: A5

Náklad: 150 ks

Vydanie: prvé

Tlač: LI-NOX, s. r. o. RS

© 2025

ISBN 978-80-570-6584-5

EAN 9788057065845